

دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش

سند تحول راهبردی

نظام تربیت رسمی و عمومی^۱ جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز

(نشد مهد مقدس)

مصوب هیئت‌رئیس و ششمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش

۱۳۸۹/۵/۲

---

۱. در این سند هر جا از تعبیر "آموزش و پرورش" یا "تعلیم و تربیت" استفاده شده است، ناظر به وضع موجود می‌باشد و هر جا از تعبیر مرجح «نظام تربیت رسمی و عمومی» و مشتقات آن استفاده شده است، ناظر به وضع مطلوب نیز می‌باشد.

شورای عالی آموزش و پرورش

سند تحول راهبردی

نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز

وزارت آموزش و پرورش

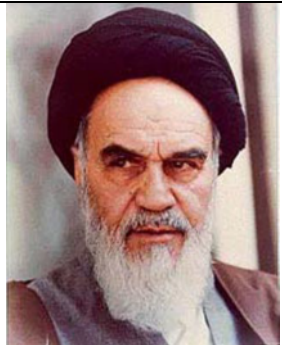

حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف):

من به بر سوزین و دست اندرکاران مدارس می‌گویم که به هر شکل ممکن وسایل ارتقای اخلاقی و اعتقادی و علمی و هنری جوانان را فراهم سازید و آنان را نام‌ز رسیدن به بهترین ارزشها و توادریا برای کسب و روح اشتغال و خودکفایی را در آنان زنده کنید.

بیانیه، ۱۳۳۳ ع، ص ۱۶

مقام معظم رهبری:

- ماداً آموزش و پرورش امتیاج به تحول داریم.
- آموزش و پرورش کوفتی کشور، ساخته پودانسته کلاما و بر نمدهای ما و فلسفه نیست، بنای کار بر آن فلسفه‌ای بود که ما امروز دنبال آن هستیم.
- تحول یک کلمه است. لکن در پشت این وجود لفظی، در پشت این کلمه، یک دنیا کار منتظر است.
- بهترین و برجسته‌ترین فکر باید می‌شنوند برای آموزش و پرورش طریقی کنند بید فلسفه آموزش و پرورش اسلامی واضح باشد و بر اساس این فلسفه آئینه آموزش و پرورش کشور روشن باشد معلوم باشد ما دنبال چه هستیم و کجاییم و غایبیم برویم و بر اساس آن خط‌کشی شود، برنامه‌ریزی شود و راه‌ما مشخص شود. ما به این امتیاج داریم آموزش و پرورش بیدار روزمرگی بیرون بیلد. این اساس حرف است.

فهرست

۷	۱- مقدمه
۱۰	گزارش سیرتدوین سند ملی آموزش و پرورش
۱۴	۲- بیانیه ارزشها
۱۸	۳- بیانیه مأموریت
۱۹	۴- چشم انداز
۱۹	مدرسه در افق چشم انداز
۲۲	۵- بدنه های کلان
۲۳	۶- راهبردهای کلان
۲۵	۷- بدنه های کلان، بدنه های عملیاتی و رایکارها
	۸- پیوست ها
۵۴	مدل منووی
۵۵	استدالات
۵۷	چالشهای کلان نظام تربیت رسمی و عمومی کشور
۷۹	تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی
۹۶	بدنه های کلان و تعریف منووی شاخص های مرتبط
۱۰۶	ویژگی های کمی مدرسه مطلوب در افق چشم انداز

شورای عالی آموزش و پرورش

سند تحول راهبردی

نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز

وزارت آموزش و پرورش

۱۰۹

اعضای شورای عالی آموزش و پرورش

۱۱۲

مختصان، پژوهشگران و بکاران اصلی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ (ابراهيم/ ۲۴)

مقدمه

تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آرمان‌های بلند نظام اسلامی باید معطوف به چشم‌اندازی باشد که در افق روشن ۱۴۰۴، ترسیم‌گر ایرانی توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه با هویتی اسلامی انقلابی، الهام بخش جهان اسلام همراه با تعاملی سازنده و مؤثر در عرصه روابط بین‌المللی است.

هر چند در سه دهه گذشته تلاش‌های وافر و قابل تقدیری از سوی مسئولان و دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمد که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی نیز بر جای گذاشته است لیکن هنوز آموزش و پرورش با چالش‌های جدی روبرو است و برون‌داد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخ‌گوی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نمی‌باشد. از این رو تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادی در آموزش و پرورش با تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی - ایرانی و تدوین الگویی اسلامی - ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و تقلیدی محض، چراغ راه برون رفت از چالش‌های نظام آموزشی کشور می‌باشد.

خوشبختانه با درک ضرورت و اهمیت این امر و در پاسخ به ندای هوشمندانه رهبری معظم انقلاب اسلامی (دام‌ظله)، طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش

به مثابه سند تحول راهبردی نظام آموزش و پرورش در افق چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران بنا بر مصوبه هیات دولت در دستور کار شورای عالی آموزش و پرورش قرار گرفت و سرانجام پس از شکل گیری حلقه های کارشناسی- پژوهشی با مشارکت صاحب نظران حوزوی و دانشگاهی و مدیران و کارشناسان مجرب آموزش و پرورش و سایر دستگاه های ذیربط، ضمن پایبندی به دیدگاه های حضرت امام خمینی (ره) و نظرات مقام معظم رهبری درباره تحول بنیادین نظام آموزشی و همسو با اسناد فرا دستی، از جمله سند چشم انداز بیست ساله کشور، سند مذکور تدوین گردید.

در این راستا، پس از به ثمر رسیدن مطالعات سند ملی، نخست بنیان نظری تحولات مورد نظر در نظام آموزش و پرورش (شامل فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران- فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران - رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران) بر اساس الگوی اسلامی- ایرانی تدوین و به تأیید شورای عالی آموزش و پرورش رسیده و سپس بر این اساس سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی تصویب شده است تا مبنای تحول بنیادین در آموزش و پرورش قرار گیرد.

به نظر اینجانب تحول بنیادین در نهاد تحول آفرین و انسان ساز آموزش و پرورش، امری مستمر و زمان بر است که از یک سو، نیازمند عزم ملی و همراهی و مساعدت تمامی مسئولان، نهادهای فرادستی، مراجع سیاست گذار و تصمیم گیر، فرهنگ عمومی و اجتماعی مناسب و مساعد می باشد و از سوی دیگر به عزم سازمانی، مشارکت فعال مدیران، معلمان، کارشناسان درون آموزش و پرورش و نیز همگامی خانواده ها و دانش آموزان عزیز نیاز دارد. این تحول هم باید در سطح کلان مدیریت و برنامه ریزی راهبردی آموزش و پرورش و در تمام زیر نظام ها و

مؤلفه‌های آن ساری و جاری گردد و هم در سطح خرد و در کلاس درس و مدرسه، نشاط و شادابی حرکت به سوی آینده برتر را دامن بزند که امیدوار است با مدیریت هوشمندانه تغییر و با فراهم آوردن امکانات و منابع، به ویژه منابع انسانی کارآمد و بانگیزه، آموزش و پرورش بتواند رسالت خطیر و تاریخی خویش را در تربیت انسانهایی در طراز جمهوری اسلامی ایران و احیاءگر فرهنگ و تمدن ایران اسلامی در راستای برپایی جامعه جهانی مهدوی ایفاء نماید.

در پایان لازم می‌دانم از تدوین کنندگان، پژوهشگران و همه دست اندرکاران طرح سند ملی آموزش و پرورش و نیز از تمام تلاشگران و دلسوزان عرصه تعلیم و تربیت به ویژه وزرای پیشین آموزش و پرورش، مدیران و کارشناسان و معلمان، اعضای ستاد تحول بنیادین، فرهنگیان فرهیخته و صاحب نظرانی که از پیشنهادهای صائب و ارزشمند آنها در طول تدوین سند بهره مند شدیم، از همدلی، حمایت و احساس مسئولیت اعضای محترم دولت کریمه، شورای عالی انقلاب فرهنگی، نمایندگان محترم مجلس و شورای عالی آموزش و پرورش صمیمانه سپاسگذاری نمایم. ضمن تشکر از راهنمایی‌های ارزشمند و حمایت‌های رییس جمهور محترم جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد، سپاس ویژه خود را تقدیم رهبر عظیم‌الشأن انقلاب اسلامی می‌نمایم که با رهنمودهای حکیمانه خویش، چراغ راه شکل‌گیری تحول بنیادین برای فتح قله‌های رفیع پیشرفت و تعالی در آموزش و پرورش بوده اند.

حمیدرضا حاجی بابایی

وزیر آموزش و پرورش

گزارش سیرتدوین مندی ملی آموزش و پرورش:

از آغازین روزهای انقلاب اسلامی، ایجاد تحول در آموزش و پرورش به منظور تعمیق و استمرار انقلاب فرهنگی، دغدغهی رهبران و مسئولان ارشد نظام نوپای اسلامی بوده است و بر ضرورت آن پای فشرده‌اند. مدیران و متصدیان آموزش و پرورش نیز در پاسخ به این مطالبه‌ی به حق، اقدامات متعدد و متنوعی را در سطح خرد و کلان انجام داده‌اند تا شاید بتوانند این مجموعه‌ی تأثیرگذار در فرایند رشد و تعالی فرد و جامعه را، بیش از پیش با اهداف و آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی هماهنگ و همسو نمایند. بیانات روشنگرانه و هشدارهای عالمانه‌ی مقام معظم رهبری مبنی بر تقلیدی و وارداتی بودن نظام آموزش و پرورش و ضرورت تحول بنیادین در این نظام، تأیید و تأکیدی بر صحت نگاه مذکور و ضرورت اقدام عاجل در این زمینه است.

به همین دلیل شورای عالی آموزش و پرورش، به عنوان مرجع سیاست‌گذاری در حوزه‌ی وظایف آموزش عمومی و متوسطه با درک این ضرورت و در پاسخ به نیازها و مطالبات مزبور در تاریخ ۸۲/۳/۶ «طراحی و اجرای مطالعه‌ی ملی به منظور آسیب‌شناسی آموزش و پرورش و ترسیم چشم‌انداز آینده در برنامه‌های توسعه کشور» را به تصویب رساند. هیأت محترم وزیران نیز در آبان ماه ۱۳۸۳ بر ضرورت انجام این مهم تأکید نمود.

پس از انتخاب «شورای راهبری تدوین سند ملی» اهداف، خطوط کلی و ابعاد قلمرو سند تبیین شد و بر اساس آن «الگوی مفهومی» تدوین سند ملی (پیوست ۱) طراحی و عملیات اجرایی آن از ابتدای سال ۱۳۸۴ آغاز گردید.

تدوین سند ملی از نظر روش‌شناسی «پژوهش محور» بود و ضمن استفاده از تجارب کارشناسان داخلی و بهره‌مندی از مطالعات بین‌المللی، بر انجام پژوهش

های مورد نیاز تأکید داشت. بدین منظور سه کمیته مطالعاتی به شرح زیر تشکیل شد:

۱- **کمیته مطالعات نظری:** این کمیته مطالعات متعددی را برای دستیابی به مبانی نظری و فلسفی مورد نیاز مبتنی بر آموزه های دینی و معارف اسلامی سامان داد. این مطالعات شامل ابعاد یا ساحت های ششگانه تربیت (ساحت های دینی و اخلاقی، علمی و فناوری، هنری و زیباشناختی، اقتصادی و حرفه ای، بدنی و زیستی، سیاسی و اجتماعی) و نیز زیر نظام های آموزش و پرورش (زیر نظام های رهبری و مدیریت تربیتی؛ تربیت معلم و منابع انسانی؛ برنامه درسی؛ پژوهش و ارزشیابی؛ تامین و تخصیص منابع مالی؛ فضا- تجهیزات- فناوری) می باشد که در نهایت به تدوین بنیان نظری سند ملی آموزش و پرورش منجر شده است.

۲- **کمیته مطالعات مؤلفه های اصلی (ارزیابی وضع موجود):** در این کمیته مطالعات متعدد نقد و ارزیابی وضع موجود آموزش و پرورش و شناسایی ضعف ها و قوت ها چه در ساحت های ششگانه تربیت و چه در مورد انواع آموزش های خاص (شامل فنی و حرفه ای، تیزهوشان، استثنائی، بزرگسالان، عشایر، آموزش روستایی و ...) انجام شده است.

۳- **کمیته مطالعات محیطی:** مطالعه محیط های متعامل و تأثیرگذار بر عملکرد آموزش و پرورش با هدف شناسایی فرصت ها و تهدیدها در دستور کار این کمیته قرار گرفت و محیط های تأثیرگذار در چهار رده شناسایی شده اند:

۱- محیط اول: اداری، اجرایی، دولتی، عمومی

۲- محیط دوم: حقوقی، قضایی، تأمین

۳- محیط سوم: اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی

۴- محیط چهارم: بین المللی

افزون بر این مطالعات ملی، انجام مطالعات استانی با تشکیل کمیته های پژوهشی استانی و نیز مصاحبه با فرهیختگان و وزیران و مقامات عالی اجرایی کشور در حوزه های دینی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در دستور کار قرار گرفت.

۴- کمیته تلفیق: پس از انجام مطالعات فوق (بیش از ۷۰ پروژه پژوهشی) و آماده شدن مواد اولیه، برای دستیابی به خروجی نهایی سند ملی «کمیته تلفیق» تشکیل شد تا در یک فرآیند روشمند بتواند سند نهایی را تولید کند.

سرانجام در پرتو عناوین الهی و توجهات ائمه معصومین (ع) و با تلاش خستگی ناپذیر دست اندرکاران و همراهی قریب به ۵۰۰ نفر از پژوهشگران، صاحب نظران حوزه و دانشگاه، کارشناسان و مدیران آموزش و پرورش «بسته سند ملی آموزش و پرورش» برای دستیابی به تحول بنیادین در آموزش و پرورش و پاسخگویی به مطالبات مقام معظم رهبری شامل اسناد زیر تدوین و به مراجع ذی ربط جهت تصویب تقدیم شد:

۱- فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران

۲- فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران

۳- رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران

۴- سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران

شورای عالی آموزش و پرورش با درک حساسیت و اهمیت موضوع، بررسی اسناد مذکور را در تاریخ ۸۸/۱۰/۳۰ در دستور کار خود قرار داد و با تشکیل گردهمایی سه روزه در جوار بارگاه ملکوتی ثامن الحجج حضرت علی بن موسی الرضا (ع) و با حضور وزیر محترم آموزش و پرورش جناب آقای دکتر حاجی بابایی و مشارکت فعال اعضاء (پیوست ۷)، بررسی و تصویب آنها را آغاز کرد که به این جهت این سند به نام «سند مشهد مقدس» مزین شده است. شورای عالی با برگزاری بیش از

۳۰ جلسه فعال و مفید ضمن تأیید کلی مبانی نظری و فلسفی مزبور (اسناد بندهای ۱ و ۲ و ۳ فوق) «سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی» را در جلسه ۸۲۰ در تاریخ ۸۹/۲/۷ به تصویب نهایی رساند.

خوشبختانه این سند در آستانه تولد مبارک و تحول آفرین حضرت مهدی (سلام الله علیه) در هشتصد و بیست و ششمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش به تاریخ ۸۹/۵/۲ به امضاء ریاست محترم جمهور جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد رسید. در این سند، بیانیه ارزش ها، مأموریت، چشم انداز، هدف های کلان، راهبردهای کلان، هدف های عملیاتی و راهکارهای اجرایی به تصویب رسیده است.

در پایان ضمن سپاس بیکران به درگاه احدیت و تشکر از رهنمودهای داهیانیه مقام معظم رهبری مد ظله العالی، از یکایک دست اندرکاران و یاری دهندگان این حرکت بزرگ در تاریخ آموزش و پرورش صمیمانه و خاضعانه قدردانی نموده و از وزرای محترم آموزش و پرورش و معاونان ایشان و نیز مجری محترم و اندیشه ورز طرح جناب آقای دکتر محمود مهرمحمدی، مسئول کمیته مطالعات نظری حجه الاسلام و المسلمین دکتر علیرضا صادق زاده، مسئول کمیته مطالعات مولفه های اصلی جناب آقای دکتر محمدجعفر جوادی، مسئول کمیته مطالعات محیطی جناب آقای مهندس عبدالحسین نفیسی و مسئول کمیته تلفیق جناب آقای دکتر عباس صدری تشکر ویژه دارد.

مهدی نوید ادهم

دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش

و مدیر طرح تدوین سند ملی

مصوبه، تصدیق و ششمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش تاریخ ۱۳۸۹/۵/۲

موضوع: سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران

مبانی نظری سند ملی آموزش و پرورش شامل فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران، فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران و رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران تایید کلی شد و لازم است مبنای تمامی سیاست گذاری ها، برنامه ریزی ها و تولید اسناد تحولی در نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد.

۱- بیانیه ارزش ها

گزاره‌های ارزشی مندرج در بیانیه‌ی ارزش‌ها، باید‌ها و نباید‌هایی اساسی است که لازم است تمام اجزا و مؤلفه‌های نظام تربیت رسمی و عمومی^۲ هماهنگ با آن‌ها بوده و همه‌ی سیاست‌گذاران و کارگزاران نظام ملتزم و پای بند به آنها باشند. این ارزش‌ها با الهام از آموزه‌های قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت علیهم السلام، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلام حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری و سند چشم‌انداز بیست ساله تهیه و

۲- «نهادی است عمومی و سازمان یافته که، به عنوان مهم ترین عامل انتقال، بسط و اعتلاء فرهنگ در جامعه اسلامی ایران، مسئولیت آماده سازی متریبان جهت تحقق مرتبه ای از آمادگی^۲ برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد را برعهده دارد که تحصیل آن مرتبه برای عموم افراد جامعه لازم یا شایسته باشد. دستیابی به این مرتبه از آمادگی جهت تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان- (با تاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی) ضمن ملاحظه ویژگی های فردی و غیر مشترک- و نیز در راستای شکل گیری و اعتلای مداوم جامعه سالم اسلامی مستلزم آن است که تربیت یافتگان این نظام شایستگی های لازم جهت درک و اصلاح مداوم موقعیت خود و دیگران براساس نظام معیار اسلامی را کسب نمایند.»

تدوین شده است و با مبانی نظری سند ملی آموزش و پرورش (شامل فلسفه‌ی تربیت، فلسفه‌ی تربیت رسمی و عمومی و رهنامه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران) سازگار و مستند به مضامین مندرج در آن‌ها می‌باشد.

نظام تربیت رسمی و عمومی بر ارزش‌های زیر استوار است:

۱- جریان تربیت^۳ در تمام ساحت‌های شش‌گانه تربیت^۴ (شامل تربیت دینی و اخلاقی، تربیت سیاسی و اجتماعی، تربیت زیستی و بدنی، تربیت هنری و زیبا شناختی، تربیت اقتصادی و حرفه‌ای، تربیت علمی و فناوری) بر نظام معیار اسلامی (مبانی و ارزش‌های برگرفته از قرآن و سنت معصومین (ع) و یا سازگار با آنها) منطبق است و تربیت دینی^۵ و اخلاقی در آن محوریت دارد.

۲- بر نقش تربیتی و هدایتی و اسوه‌ای پیامبر اکرم (ص) و حضرات معصومین (ع) و بر ولایت‌مداری برای تحقق جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی) تأکید می‌کند.

۳- بر میراث فکری، سیاسی و معنوی حضرت امام خمینی (ره) و تعمیق علاقه و پیوند با انقلاب اسلامی، ولایت فقیه و قانون اساسی تأکید دارد.

۴- زمینه‌ساز کسب شایستگی‌های لازم فردی و جمعی با تأکید بر خصوصیات مشترک اسلامی-ایرانی و انقلابی در راستای تکوین و تعالی پیوسته هویت متریان و تشکیل جامعه سالم اسلامی برای دستیابی به مرتبه‌ای از آمادگی در تحقق حیات طیبه می‌باشد.

۵- بر تکوین و تعالی جنبه‌های انسانی هویت متریان برای تقویت روابط حق محور، عدالت‌گستر و مهرورزانه با همه انسان‌ها در سراسر جهان تأکید دارد.

---

۳ - تربیت عبارت است از: «جریان تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته‌ی هویت افراد جامعه و شکل‌گیری و اعتلاء مداوم جامعه سالم بر اساس نظام معیار اسلامی در جهت هدایت فرد و جامعه به سوی تحقق حیات طیبه در همه‌ی مراتب و ابعاد، به گونه‌ای که متریان آماده شوند بطور آگاهانه و اختیاری در این مسیر حرکت کنند.»

۴ - ساحت‌های شش‌گانه، همان ساحت‌های مندرج در فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

۵ - اقلیت‌های مذهبی مصرح در قانون اساسی بر اساس قوانین موضوعه اقدام خواهند کرد.

- ۶- بر بصیرت بخشی و مصونیت آفرینی در زمینه‌های گوناگون اخلاقی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی تاکید می‌نماید.
- ۷- بر کرامت و ارزش والای انسان با تاکید بر تقوا، خودباوری، روحیه مجاهدت، آزاد اندیشی، آزادمنشی و رعایت صداقت و انصاف ارج گذاشته می‌شود.
- ۸- بر عدالت تربیتی در ابعاد کمی (همگانی و الزامی) و کیفی (رعایت تفاوت‌های فردی، جنسیتی، قومی، فرهنگی و جغرافیایی) مبتنی است.
- ۹- بر صیانت از وحدت ملی و انسجام اجتماعی تأکید می‌شود و بر رعایت تنوع‌های قومی، فرهنگی و منطقه‌ای (هویت اختصاصی) با محوریت هویت مشترک اسلامی- ایرانی اهتمام می‌ورزد.
- ۱۰- بر ایران دوستی و افتخار به تاریخ و تمدن ایران و اسلام و اهتمام به احیای تمدن اسلامی تاکید دارد.
- ۱۱- بر فرهنگ و زبان فارسی استوار است و تفهیم و تفاهم براساس زبان فارسی شکل می‌گیرد.
- ۱۲- با تاکید بر استمرار فرهنگ اسلامی- ایرانی بر تعامل نقادانه با فرهنگ خودی و سایر فرهنگ‌ها بر اساس نظام معیار اسلامی اهتمام ورزیده می‌شود.
- ۱۳- بر منزلت علم و عالم و برخورداری از روحیه‌ی خردورزی، پرسشگری و تفکر خلاق (علم توانمند ساز و نافع) ارج می‌نهد.
- ۱۴- نواندیشی، نوآوری و خلاقیت برای بالندگی و نیز بهبود و بهسازی مستمر مورد اهتمام است.
- ۱۵- تامین کننده مصالح، نیازها و انتظارات متربیان با رعایت موازین نظام معیار اسلامی است.
- ۱۶- از جامعیت، یکپارچگی و توجه متوازن به ساحت‌های تربیت برخوردار است.
- ۱۷- بر سه اصل تهذیب، تحصیل و ورزش بطور متوازن تاکید می‌نماید
- ۱۸- به مصالح جامعه (منافع ملی) و منافع فردی با اولویت منافع ملی در موارد تراحم، توجه توأمان دارد و بر مسئولیت پذیری اجتماعی تاکید می‌نماید.

- ۱۹- با تأکید بر اصل مشارکت همه جانبه تمام ارکان و عوامل سهیم و موثر، بر نقش تربیتی مساجد، رسانه ها و نهادهای مردمی و اجتماعی ارج می گذارد.
- ۲۰- بر جایگاه و نقش تربیتی خانواده و افزایش مشارکت آن در تعامل اثر بخش با نظام تربیت رسمی و عمومی تأکید می نماید.
- ۲۱- معلم (مربی) راهنمای امین و بصیر در فرایند تربیت، اسوه دستیابی متریبان به حیات طیبه و موثرترین عنصر در تحقق ماموریت‌های نظام تربیت رسمی و عمومی می باشد.
- ۲۲- مدرسه کانون تربیت رسمی و عمومی و محل کسب فرصت های تربیتی برای دستیابی به مرتبه ی قابل قبولی از حیات طیبه و تشکیل جامعه سالم اسلامی می باشد.
- ۲۳- به تجربیات و دستاوردهای علمی بشر و بهره گیری از آنها در چارچوب نظام معیار اسلامی ارج گذاشته می شود.
- ۲۴- کسب شایستگی های عام حرفه ای و مهارتی که زمینه ساز کار مولد است و تقویت روحیه کارآفرینی را مورد تأکید قرار می دهد.
- ۲۵- بر بهره وری و استفاده ی بهینه از منابع و پرهیز از اسراف و تبذیر تأکید دارد.
- ۲۶- بر نقش نظام تربیت رسمی و عمومی به عنوان عامل اثرگذار اجتماعی و مولد سرمایه فرهنگی جهت رشد و تعالی همه جانبه و پایدار و اعتلای فرهنگ عمومی تأکید دارد.
- ۲۷- بر شان حاکمیتی نظام تربیت رسمی و عمومی در ابعاد سیاستگذاری، برنامه ریزی، پشتیبانی و نظارت و بر مشارکت پذیری و کاهش تصدی گری در بعد اجرا با رعایت اصل عدالت تأکید می نماید.

۶- در این سند واژه "معلم" و "مربی" مترادف هم بکار رفته است و به فردی اطلاق می شود که رسالت خطیر تربیت متریبان را در نظام تربیت رسمی و عمومی بر عهده دارد.

۲- بیانیه مأموریت

وزارت آموزش و پرورش مهمترین نهاد تربیت رسمی و عمومی کشور، متولی جریان تربیت در ساحت‌های شش‌گانه، قوام بخش فرهنگ عمومی و تعالی بخش جامعه دانایی محور، با مشارکت خانواده و نهادهای سازمانهای دولتی و غیر دولتی است. این نهاد مأموریت دارد با تاکید بر شایستگی‌های پایه، زمینه دستیابی متریبان در سنین لازم^۷ تعلیم طی ۱۲ پایه تحصیلی به مرتبه ای از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی را بصورت نظام مند، همگانی، عادلانه و الزامی در ساختاری کارآمد و اثر بخش فراهم سازد. انجام این مهم نقش زیرساختی نظام تربیت رسمی و عمومی را در رشد و تعالی کشور، تولید سرمایه اجتماعی و فرهنگی، گسترش عدالت و تعاملات جهانی و ایجاد بسترهای لازم برای تحقق آرمان‌ها و اهداف متعالی جمهوری اسلامی ایران و برپایی تمدن نوین اسلامی محقق می‌سازد.

۳- چشم انداز^۸

نظام تربیت رسمی و عمومی در افق ۱۴۰۴، مبتنی است بر نظام معیار اسلامی، فرهنگ و تمدن اسلامی- ایرانی و قوام بخش آن‌ها؛ زمینه ساز تحقق جامعه دانایی محور

۷ سن افراد لازم‌التعلیم (لازم‌التربیه) طبق قانون مشخص می‌شود.

۸ - چشم انداز معرف وضع مطلوب دست یافتنی است که با الهام از وضعیت آرمانی انعکاس یافته در رهنامه تربیت رسمی و عمومی و تحت تاثیر چالش‌ها (پیوست ۳) ترسیم شده است. استنادات این چشم انداز مویید فرایندی است که به این تصویر از وضع مطلوب دست یافتنی معنا می بخشد.

متناسب با اقتضات زمان ، برخوردار از توانمندی‌های تربیتی ممتاز در سطح منطقه، الهام بخش جهان اسلام و دارای تعامل سازنده با نظام‌های تربیتی در سطح جهان، توانمند در زمینه سازی برای شکوفایی استعدادها و شکل گیری هویت یکپارچه اسلامی - ایرانی - انقلابی مترتیبان با توجه به هویت اختصاصی آنان؛ کار آمد، اثر بخش، یادگیرنده، عدالت محور، مشارکت جو و رقابت پذیر؛ برخوردار از مدیران آینده نگر ، کمال جو و تحول آفرین، مربیان مومن ،فکور، دلسوز و امین، زمینه ساز جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی).

مدرسه در افق چشم انداز

بر پایه‌ی این چشم انداز، مدرسه جلوه ای است از مراتب حیات طیبه و جامعه سالم ، کانون عرضه‌ی خدمات و فرصت‌های تربیتی، زمینه ساز درک و اصلاح موقعیت^۹ توسط مترتیبان و تکوین و تعالی پیوسته‌ی هویت آنان بر اساس نظام معیار اسلامی، در چارچوب فلسفه و رهنامه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی و دارای ویژگی‌های زیر است:

- تجلی بخش فرهنگ غنی اسلامی در روابط و مناسبات (به ویژه نظم، وقت شناسی، جدیت، همدلی، کرامت نفس، احترام و اعتماد)؛

۹ منظور از موقعیت وضعیت مشخص ، پویا، قابل درک و تغییر ی است که حاصل تعامل پیوسته‌ی فرد به منزله ی عنصری آگاه، آزاد و فعال با خداوند و گستره‌ای از جهان هستی(خود ،طبیعت و جامعه) در محضر خداوند متعال(حقیقتی برتر و خالق همه جهان و فرا تر از همه موقعیت ها) است. انسان همواره در موقعیت قرار دارد و می‌تواند آن را درک کرده و تغییر دهد.(اقتباس از گزارش تلفیق یافته‌ی مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش)

- نقطه ی اتکای دولت و ملت در رشد و تعالی کشور و کانون تربیتی محله ، پاسخگو به نیازهای جامعه محلی
- برخوردار از قدرت تصمیم گیری و برنامه ریزی در حوزه های عملیاتی در چارچوب سیاست های ملی، منطقه ای و محلی
- دارای چشم انداز اختصاصی مورد توافق ذی نفعان در چارچوب سیاست های مصوب
- نقش آفرین در فرایند انتخاب آگاهانه و اختیاری مسیر زندگی فردی و اجتماعی متریبان بر اساس نظام معیار اسلامی
- دارای ظرفیت پذیرش تفاوت های فردی و پاسخ گوئی به مصالح، نیازها و علائق متریبان؛
- یادگیرنده، کمال جو، خواستار تعالی مستمر فرصت های تربیتی، تسهیل کننده ی یادگیری و تدارک بیننده ی خودجوش ظرفیت های جدید در خدمت یادگیری
- خود ارزیاب، رقابت پذیر و پاسخگو نسبت به نظارت و ارزیابی بیرونی (نظام آموزشی)
- تأمین کننده ی محیط امن، سالم، با نشاط، دوست داشتنی و برخوردار از هویت جمعی
- برخوردار از مریبان دارای هویت یکپارچه بر اساس نظام معیار اسلامی و شایستگی های حرفه ای (به ویژه مومن ، دانا، فکور، امین، با انگیزه، غمخوار و دارای کرامت نفس وسعه صدر؛)

- مبتنی بر رویکرد مدیریتی نقد پذیر، حامی نوآوری و نواندیشی و خطرپذیر،
- بهره مند از ظرفیت عوامل سهیم و موثر و متکی بر مشارکت ذی نفعان(با تاکید بر مربیان، متربیان و خانواده)؛
- برخوردار از بهره ی فناوری آموزشی در سطح معیار؛ با توجه به طیف منابع و رسانه‌های یادگیری(اعم از مصنوع و غیر مصنوع)
- دارای ظرفیت تصمیم سازی برای نظام تربیت رسمی و عمومی
- دارای تعامل اثر بخش با نهادها و کانون‌های محلی نظیر مسجد، فرهنگ سرا، کتابخانه‌های عمومی
- دارای پیوند موثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه ای و ملی و حضور فعال در حیات اجتماعی

۴-هدف های کلان

۱- تربیت انسانی مومن و متخلق به اخلاق اسلامی، پرسشگر و فکور، خلاق و کارآفرین، سالم و با نشاط، انتخاب گر و آزاد منش، قانون گرا و نظم پذیر، عدالت خواه و صلح جو ، وطن دوست، استقلال طلب و ظلم ستیز ، جمع گرا و جهانی اندیش، خودباور و مقتصد، امیدوار و منتظر، دانا وتوانا، شجاع و ایثارگر، پاکدامن و باحیاء، مسئولیت پذیر و وظیفه شناس(شایستگی‌های پایه در ساحت‌های شش گانه تربیت) و آماده‌ی ورود به انواع تربیت تخصصی و شغلی برای زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی براساس نظام معیار اسلامی

- ۲- ارتقای نقش نظام تربیت رسمی و عمومی در رشد و تعالی کشور، اعتلای فرهنگ عمومی و زمینه سازی برای تکوین تمدن اسلامی- ایرانی با تأکید بر تعمیق معرفت و بصیرت دینی و سیاسی، التزام به ارزش‌های اخلاقی، وفاداری نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران، اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی، تحکیم وحدت ملی، تقویت روحیه علمی، رعایت حقوق و مسئولیتهای اجتماعی، ارتقای آداب و مهارت‌های زندگی، بهداشتی و زیست محیطی
- ۳- گسترش و تامین همه جانبه‌ی عدالت تربیتی
- ۴- برقراری نظام اثر بخش و کارآمد مدیریت منابع انسانی
- ۵- افزایش مشارکت همه جانبه در نظام تربیت رسمی و عمومی
- ۶- بهسازی و تحول در زیرساخت‌های کالبدی، مالی و فناوری
- ۷- ارتقای بهره‌وری و افزایش کارایی و اثر بخشی در نظام تربیت رسمی و عمومی
- ۸- کسب موقعیت نخست تربیتی در منطقه و جهان اسلام و ارتقای فزاینده جایگاه تربیتی ایران در سطح جهانی

۵- راهبردهای کلان

- ۱- بهینه سازی سیاست‌ها به منظور نهادینه کردن نگاه یکپارچه به جریان تربیت و رویکرد فرهنگی- تربیتی در کلیه مولفه‌های نظام تربیت رسمی و عمومی (هدف‌های ۱، ۲، ۴، ۵ و ۶)
- ۲- تقویت حوزه‌های یادگیری دینی انسانی و اجتماعی در نظام تربیت رسمی و عمومی (هدف‌های ۱، ۲ و ۴)
- ۳- طراحی، تدوین و اجرای برنامه درسی ملی مبتنی بر رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی و مضامین مندرج در این سند (هدف‌های ۱، ۲ و ۴)

- ۴- طراحی، تدوین و اجرای نظام تربیت معلم و ارتقای منابع انسانی مبتنی بر رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی و مضامین مندرج در این سند (هدف‌های ۱، ۲، ۴ و ۷)
- ۵- طراحی، تدوین و اجرای اسناد تحولی، طرح‌ها و برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت مبتنی بر رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی و مضامین مندرج در این سند (هدف‌های ۲، ۴، ۵، ۶)
- ۶- بستر سازی برای استقرار نظام مدیریت کارآمد، اثربخش، مسئولیت پذیر و پاسخگو، کمال جو و رقابتی (هدف‌های ۳، ۴ و ۷)
- ۷- بستر سازی برای استقرار نظام کارآمد منابع و مصارف (هدف‌های ۴، ۵، ۶ و ۷)
- ۸- ترویج و نهادینه سازی فرهنگ پژوهش و ارزشیابی در کلیه سطوح تصمیم گیری در نظام تربیت رسمی و عمومی (هدف‌های ۱، ۲، ۴، ۷ و ۸)
- ۹- سامان بخشی به نظام طراحی، ساخت، مقاوم سازی، نگهداری و بهره برداری از فضاهای کالبدی با تاکید بر ایجاد ظرفیت‌های جدید از طریق کاهش تصدی گری در حوزه اجرا (هدف‌های ۵، ۶ و ۷)
- ۱۰- نهادینه کردن عدالت تربیتی با تمرکز بر کیفیت فرصت‌های تربیتی هماهنگ با نظام معیار اسلامی (هدف‌های ۳، ۴ و ۷)
- ۱۱- بهینه سازی سیاست‌ها در زمینه توسعه مشارکت نهادهای سهیم و موثر در نظام تربیت رسمی و عمومی (هدف‌های ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷)
- ۱۲- توسعه ظرفیت پژوهش و نو آوری، نظریه پردازی و مستند سازی تجربیات تربیتی بومی (هدف‌های ۲ و ۸)
- ۱۳- بهینه سازی سیاست‌های ناظر به کاربرد فناوری در نظام تربیت رسمی و عمومی (هدف‌های ۵، ۶ و ۷)

۱۴- بستر سازی برای ارتقاء منزلت اخلاقی، فرهنگی- اجتماعی و حرفه‌ای معلمان
(هدف های ۲، ۴ و ۶)

۶- هدف های کلان، هدف های عملیاتی و راه کارها

هدف‌های عملیاتی و راهکارهای ذیل آنها، لزوماً از تناظر یک به یک با هدف‌های کلان برخوردار نیستند. از این رو، برخی هدف‌های عملیاتی و نیز راهکارهای ذیل یک هدف کلان، ممکن است با هدف‌های کلان دیگری نیز مرتبط باشند. با توجه به این گونه ارتباطها، هر راهکار، برای هدفی که ذیل آن آمده است، جنبه اصلی و برای برخی هدف‌های دیگر جنبه مکمل دارند. به‌هنگام عملیاتی کردن احکام این سند، لازم است در تدوین برنامه‌های میان مدت و کوتاه مدت این گونه پیوستگی‌ها مورد توجه قرار گیرد.

هدف کلان اول- تربیت انسانی مومن و متخلق بر اخلاق اسلامی، پرستگار و فکور، خلاق و کارآفرین، سالم و بانشاط، انتخاب‌گر و آزادش، قانون‌گرا و نظم‌پذیر، عدالت‌خواه و صلح‌جو، وطن‌دوست، استقلال‌طلب و نظم‌سنج، جمع‌گرا و جهانی‌اندیش، خودباور و متعهد، امیدوار و منظر،

دانا و توانا، شجاع و ایثارگر، پاکدامن و باجیاء، مسئولیت پذیر و وظیفه شناس، (ساینتی های پایه در ساحت های شش گانه تربیت) و آموادی و درود به انواع تربیت تخصصی و شغلی برای زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی براساس نظام معیار اسلامی

۱- پرورش تربیت یا نخبگانی که:

- دین حق (اسلام) را به عنوان نظام معیار برمیگزینند و آگاهانه و آزادانه جهت تکوین و تعالی اخلاقی خود دست یابی به مرتبه ای از حیات الهیه، از آن تبعیت می نمایند و به رعایت احکام دین و موازین اخلاقی متعهد هستند.

- از دانش های پایه و عمومی، هم چنین از ساینسی مکتب، دک و کشف پدیده ها و رویدادها، دانش، پیش بینی و مهارت ها و روحیه ی مواجبه ی علمی و فناوری با سائل فردی و اجتماعی برخوردارند.

- با درک مفاهیم اقتصادی، از ساینسی سلمان دینی به بوی خود از طریق کار و تلاش و روحیه ی کار آفرینی، انضباط مالی، مصرف سینه و دوری از اسراف و تبذیر برخوردارند و با رعایت وجدان، عدالت و انصاف در روابط با دیگران در فعالیت های اقتصادی در مناس خانوادگی، ملی و جهانی مشارکت می نمایند.

- با درک مفاهیم سیاسی و اجتماعی و اندیشه ورزی در آن، ساینسی رویارویی سوزنا و خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی را کسب می کنند و با رعایت وحدت و تفاهم ملی، در دفاع از عزت و اقتدار ملی می کوشند و با روحیه ی مسئولیت پذیری و تحول گرایی و برخوردار از مهارت های ارتباطی، در حیات اجتماعی (در سطوح محلی تا جهانی) با رعایت اصول برگرفته از نظام معیار اسلامی، مشارکت موثر دارند.

- با درک مفاهیم بهداشت فردی و اجتماعی و مسائل زیست بوم طبیعی و شهری، شایستگی حفظ و ارتقای سلامت فردی و بهداشت محیطی را کسب می‌کنند و با کرایش به ورزش و تفریحات سالم فردی و گروهی، به نیازیهای جسمی و روانی خود و جامعه بر اساس اصول برگرفته از نظام معیار اسلامی، پاسخ می‌دهند.

- با درک شانس‌های و درک زیباشناختی پدیده (اعم از طبیعی و بشرساخته)، درک مفاهیم فرهنگی و میان فرهنگی و بهره‌گیری از قدرت تحلیل، مدارت‌های اولیه در خلق آثار فرهنگی و هنری را به دست می‌آورند و برای حفظ و تعالی میراث فرهنگی، تمدنی و هنری در سطح ملی و جهانی می‌کوشند.

- راهکار ۱/۱- اهتمام به اجرای برنامه درسی ملی بر اساس مجموعه مصوبات سند ملی و بازتولید برنامه‌های درسی موجود
- راهکار ۱/۲- توسعه شایستگی‌های علمی، پژوهشی و فناوری متربیین در راستای تحقق اهداف نقشه جامع علمی کشور
- راهکار ۱/۳- تحکیم فضائل اخلاقی در محیط‌های تربیتی و در بین متربیین، با تأکید بر اولویت کرامت نفس و صداقت و نظم در دوره ابتدایی و فضیلت حياء و عفت، مسئولیت پذیری و کرامت نفس در دوره متوسطه
- راهکار ۱/۴- توسعه‌ی فرهنگ و سواد قرآنی و ایجاد انس با قرآن در متربیین
- راهکار ۱/۵- ترویج و نهادینه سازی فرهنگ تولی و تبری، امر به معروف و نهی از منکر، انتظار (زمینه سازی برای استقرار دولت عدل مهدوی (عج))
- راهکار ۱/۶- توسعه و نهادینه سازی فرهنگ اقامه نماز در مدرسه
- راهکار ۱/۷- توسعه‌ی قابلیت‌های زیبا شناختی، به ویژه قدرت تخیل در متربیین و مربیان
- راهکار ۱/۸- توسعه‌ی شایستگی‌های حرفه ای، اقتصادی و کارآفرینی در متربیین با تأکید بر استفاده از مراکز آموزش خارج از مدرسه

راهکار ۱/۹- اصلاح سازوکار و معیارهای سنجش، گزینش، جذب و ارتقای منابع انسانی، هم‌سو با ویژگی‌های فوق و شایستگی‌های مورد نیاز برای اجرای برنامه درسی ملی

راهکار ۱/۱۰- تقویت آموزش زبان‌های فارسی (اصلی) و عربی در چارچوب بخش الزامی برنامه‌ی درسی، برای تقویت و تحکیم هویت اسلامی و ایرانی؛

راهکار ۱/۱۱- ارائه‌ی آموزش زبان خارجی در چارچوب بخش انتخابی (نیمه تجویزی) برنامه‌ی درسی، با رعایت اصل تقویت و تثبیت هویت اسلامی-ایرانی؛

۲- تنوع بخشی محیط‌های یادگیری در فرآیند تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲/۱- پیشنهاد و ترغیب به ایجاد محیط‌های یادگیری خارج از مدرسه (از قبیل پژوهش سراها، اردوگاه‌ها، خانه‌های علم و فناوری، خانه‌های فرهنگ، کتابخانه‌های عمومی، موزه‌های تخصصی علوم و فناوری، مراکز کارآفرینی، ورزشگاه‌ها و سایر مراکز مشابه) و برقراری تعامل اثربخش بین این محیط‌ها و مدارس.

راهکار ۲/۲- تقویت و غنی سازی واحد اطلاعات و منابع یادگیری^{۱۰} در سطح مدرسه با بهره گیری از فناوری‌های جدید.

راهکار ۲/۳- ایجاد انگیزه و تقویت فرهنگ بهره برداری از ظرفیت نهادها و مؤسسات مستقر در سطح جامعه در غنا بخشی به محیط‌های یادگیری در چارچوب موازین تربیتی؛

راهکار ۲/۴- نهادینه سازی مؤلفه‌های انتخابی (نیمه تجویزی) و اختیاری (غیر تجویزی)^{۱۱} برنامه‌ی درسی در سطوح مختلف تحصیلی با جلب مشارکت نهادها و مؤسسات سهیم و مؤثر در جریان تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲/۵- توسعه‌ی تعاملات نظام تربیت رسمی و عمومی با جامعه و سایر دستگاه‌ها و نهادها از طریق گسترش ساختار تلفیقی و مسئله محور در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی.

۳- اصلاح محتوا، ارتقای جایگاه و کیفیت علوم انسانی در نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۳/۱- اصلاح برنامه‌های درسی و غنی سازی محتوای رشته علوم انسانی و دروس علوم انسانی سایر رشته‌ها مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و معارف اسلامی با مشارکت حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی

راهکار ۳/۲- تقویت جنبه‌های کاربردی در آموزش علوم انسانی متناسب با نیازهای فردی و اجتماعی برای تغییر و اصلاح نگرش‌ها در خصوص نقش علوم انسانی در تربیت متربیان و رشد و تعالی کشور

راهکار ۳/۳- اصلاح ضوابط و ایجاد انگیزه برای جذب استعدادها برتر به رشته‌ی علوم انسانی در دوره‌ی متوسطه

راهکار ۳/۴- سرمایه گذاری برای ارتقای کیفیت مدارس و تربیت یافتگان علوم انسانی در کلیه‌ی ابعاد با تاکید بر تربیت نیروی انسانی کارآمد

۱۱. معادل مفهوم مصطلح و نابسندة فعالیت‌های "فوق برنامه"

هدف کلان دوم - ارتقای نقش نظام تربیت رسمی و عمومی در رشد و تعالی کشور، اعتلای فرهنگ عمومی و زمینه سازی برای تکوین تمدن اسلامی - ایرانی با تأکید بر تعمیق معرفت و بصیرت دینی و سیاسی، التزام به ارزش های اخلاقی، وفاداری نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران، اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی، حکمیت و وحدت ملی، تقویت روحیه علمی، رعایت حقوق و مسئولیت های شهروندی، ارتقای آداب و مهارت های زندگی، بهداشتی و زیست محیطی

۴- افزایش مشارکت نظام تربیت رسمی و عمومی در رشد و تعالی کشور به عنوان نهاد مولد سرمایه فرهنگی و اجتماعی

راهکار ۴/۱ - افزایش مشروعیت و مقبولیت نظام تربیت رسمی و عمومی برای ایفای نقش موثر در سطح مردم و حاکمیت

راهکار ۴/۲ - فراهم آوردن سازوکارهای قانونی برای حضور فعال و موثر نظام تربیت رسمی و عمومی در نهادهای سیاست گذار و تصمیم ساز فرادستی به عنوان یکی از ارکان تعالی و پیشرفت همه جانبه و پایدار

راهکار ۴/۳ - نقش آفرینی در واکاوی آسیب های فرهنگ عمومی و مشارکت فعال در ارتقای سطح فرهنگ جامعه با همکاری نهادها و موسسات ذی ربط.

راهکار ۴/۴- تقویت اطمینان و اعتماد عمومی (به ویژه والدین) در نقش آفرینی موثر نظام تربیت رسمی و عمومی در تربیت متریبان
راهکار ۴/۵- بسترسازی برای افزایش نقش والدین و متریبان در فرایند تقویت فرهنگ عمومی با استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها

۵- تسهیل‌کنش به آموزش و پرورش به عنوان سازمان فراگیر و نیروی انگیزنده اجتماعی در خدمت اهداف رشد و تعالی کشور (بر ویژه اهداف فرهنگی و اجتماعی) و پاسخگویی سؤالات خصوصاً به نیازهای مستحدث و فوریت‌های جامعه

راهکار ۵/۱- تبیین جایگاه نظام تربیت رسمی و عمومی در تولید سرمایه اجتماعی و فرهنگی از منظر معارف اسلامی و جلوگیری از کوچک انگاری نقش آن در آینده کشور
راهکار ۵/۲- آماده سازی کلیه عناصر نظام تربیت رسمی و عمومی و بسیج امکانات برای مشارکت فعال در برخورد با نیازهای عمومی و فوری جامعه (مانند بیماری‌های فراگیر، زلزله و...)

۶- افزایش مشارکت معلمان و متریبان در عرصه‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در سطح محلی و ملی با محوریت مدرسه

راهکار ۶/۱- بسترسازی برای تقویت مرجعیت و منزلت فرهنگی و اجتماعی معلمان با اتکا به ظرفیت‌های درون و برون نظام تربیت رسمی و عمومی ؛
راهکار ۶/۲- بسترسازی برای حضور فعال معلمان و متریبان در تشکلهای رسمی و قانونی مرتبط با اتکا به ظرفیت‌های درون و برون آموزش و پرورش؛
راهکار ۶/۳- فرصت سازی و رفع موانع برای مشارکت آگاهانه‌ی و اثربخش معلمان و متریبان در عرصه‌ها و مناسبت‌های محلی و ملی

۷- افزایش نقش مدرسه بر عنوان کانون پیشرفت محلی، به ویژه «اعاد فرنگی-اجتماعی»

راهکار ۷/۱- تبیین نظری وابستگی متقابل مدرسه و جامعه‌ی محلی با تأکید بر نقش آفرینی مدرسه در پیشرفت محله و ترویج آن در سطح عموم افراد جامعه با اولویت والدین و نخبگان

راهکار ۷/۲- فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای ارتقای نقش مدرسه به نهاد الگو و کانون کسب تجربیات تربیتی محله و جلوه‌ای از جامعه سالم اسلامی و حیات طیبه

راهکار ۷/۳- فرصت‌سازی برای حضور فعال و مشارکت جویانه و همه‌جانبه والدین و سایر اقشار اجتماعی در محیط مدرسه با تدارک فرصت‌هایی مانند جشنواره‌ها، همایش‌ها، نمایشگاه‌ها و دوره‌های آموزشی

راهکار ۷/۴- رصد کردن «برنامه‌ی درسی پنهان» یا تجربیات یادگیری مثبت و منفی و تلاش برای ایجاد همسویی میان اجزای این برنامه با اهداف فرهنگی و اجتماعی نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۷/۵- زمینه‌سازی برای بسط فرهنگ مشارکت در پیشرفت محلی با تأکید بر نقش مدیران، معلمان و مربیان مدارس و تقویت همکاری مدرسه با مراکز علمی و فرهنگی محله به ویژه مسجد و کانون‌های مذهبی

۸- کمک به افزایش سطح توانایی‌های والدین «انضامی نقش تربیتی متناسب با اقتضای جامع‌دانی محور»

راهکار ۸/۱- تقویت نقش نهادهای مقوم همکاری فیما بین والدین و مدرسه در اعتلای فرهنگ عمومی

راهکار ۸/۲- زمینه‌سازی برای مدیریت بهینه‌ی محیط رسانه‌ای با محوریت خانواده

راهکار ۸/۳- تبیین نقش مدرسه، رسانه‌ها و خانواده در تأمین پیش نیازهای ورود کودک به مدرسه و تلاش برای هماهنگی و همسویی آنها با هم و با اهداف نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۸/۴- گسترش آموزش‌های فرهنگی و تربیتی خانواده‌ها

راهکار ۸/۵- کمک به ترویج و تعمیق سواد رسانه‌ای در میان والدین و زمینه‌سازی برای بهره‌برداری مناسب از محیط نوظهور یادگیری

هدف کلان سوم- کسب و تأمین برابری عدالت تربیتی؛ در نظام تربیت رسمی و عمومی

۹- بطل عدالت در دسترس‌های تربیتی برخوردار از کیفیت، برای آحاد جمعیت لازم‌التعلیم کشور

راهکار ۹/۱- جلب مشارکت فعال نهادهای فرهنگی در توسعه‌ی فرهنگ عمومی جهت مطالبه و گسترش فرصت‌های تربیتی برخوردار از کیفیت

راهکار ۹/۲- بومی‌سازی و اجرای برنامه‌ی «آموزش برای همه» ۱۲

۱۲ برنامه آموزش برای همه (EFA) یکی از برنامه‌های توسعه بخش آموزش و پرورش است که در سال ۲۰۰۰ میلادی در مجمع جهانی آموزش در شهر داکار کشور سنگال مورد تعهد ۱۶۴ کشور عضو سازمان

راهکار ۹/۳- تعمیم آموزش‌های موسوم به پیش دبستانی به ویژه در مناطق محروم و نیازمند

راهکار ۹/۴- توانمند سازی متریبان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه‌ی شهرها، عشایر کوچ رو و هم‌چنین مناطق دوزبانه و با نیازهای ویژه، از طریق توسعه‌ی فرصت‌های دسترسی به آموزش‌های با کیفیت معیار

راهکار ۹/۵- تعمیم سواد رایانه ای مربیان و توسعه‌ی بهره برداری از فناوری‌های آموزشی نوین، جهت اثر بخش کردن فرایند یاددهی یادگیری

راهکار ۹/۶- توسعه ی ضریب نفوذ اینترنت و اینترنت با اولویت پرکردن شکاف دیجیتالی در چارچوب نظام معیار اسلامی

راهکار ۹/۷- طراحی و استقرار نظام توزیع بهینه و عادلانه منابع انسانی، مالی، رشته‌های تحصیلی، مدارس بر اساس مطالعات آمایش سرزمین

۱۰- تنوع بخشی در ارزی خدات و فرصت‌های تربیتی متناسب با صلاح جامعه، نیازها و علائق متریبان در راستای تکوین بوم اقتصادی ایشان

راهکار ۱۰/۱- اهتمام به تعمیم و توسعه «آموزش فراگیر» و ایجاد تنوع در فرصت‌های تربیتی این مراکز برای پاسخ‌گوئی به نیازهای متنوع متریبان بویژه دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه (جز در موارد خاص و ضروری)

راهکار ۱۰/۲- انطباق برنامه‌های درسی با نیازها و علائق متریبان، در چارچوب ساختار سه وجهی برنامه‌ی درسی^{۱۳} و به‌کارگیری شیوه‌های اجرائی متناسب با هریک

یونسکو اجرای آنرا تعهد کرده اند. هدف از اجرای آن توسعه کمی و کیفی آموزش عمومی بر اساس ۱۸ شاخص مورد اجماع کشورهای عضو است. این برنامه تا سال ۲۰۱۵ ادامه خواهد یافت و کلیه کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران متعهد شدند زمینه تحقق اهداف مربوطه را فراهم سازند.

۱۳ منظور ساختار کلان برنامه درسی در سه بخش الزامی، انتخابی و اختیاری است.

راهکار ۱۰/۳- تأمین نیازهای ویژه‌ی تربیتی متربیبان متعلق به اقوام و خرده فرهنگ‌های ایرانی و همچنین متربیبان عشایر و ساکن در روستاها، در چارچوب موازین مندرج در قانون اساسی و فلسفه‌ی تربیت رسمی و عمومی
راهکار ۱۰/۴- گسترش بهره برداری از ظرفیت آموزش‌های غیر حضوری و مجازی در برنامه ریزی‌های کلان ناظر به توسعه‌ی کمی و کیفی آموزش

هدف کلان چهارم- برقراری نظام ارزش و کارآمدی تربیت منابع انسانی (شامل جذب، تربیت، نگهداشت، به‌کارگیری بهینه، ارزشیابی و ارتقاء)

۱۱- ارتقاء منزلت اجتماعی و جایگاه حرفه‌ای منابع انسانی با تأکید بر معلمان

راهکار ۱۱/۱- زمینه سازی برای اعتلای فرهنگ عمومی در تکریم و پاسداشت مقام معلم
راهکار ۱۱/۲- استقرار نظام سنجش صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای، تعیین ملاک‌های ارزیابی و ارتقای مرتبه و رکود علمی و تربیتی معلمان و نهادینه سازی انگیزه ارتقاء شغلی در آنان
راهکار ۱۱/۳- برقراری نظام شایسته‌سالاری در احراز مناصب مدیریتی در سطوح مختلف نظام تربیت رسمی و عمومی با تأکید بر برخورداری از پیشینه آموزشی پژوهشی و تجربی مناسب
راهکار ۱۱/۴- زمینه‌سازی برای اصلاح قوانین و مقررات موجود استخدامی، مالی و اداری متناسب با حرف تخصصی سخت و پیچیده؛

۱۲- بازتعریف سیاست‌های تربیت و نگهداشت معلمان با تاکید بر نقش آموزش و پرورش

راهکار ۱۲/۱- استقرار نظام ملی تربیت معلم با رویکرد آموزش تخصصی تربیت محور توسط وزارت آموزش و پرورش با همکاری دستگاه‌های ذیربط

راهکار ۱۲/۲- طراحی نظام تربیت حرفه‌ای در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو معلم با نهاد علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی

راهکار ۱۲/۳- فراهم آوردن زمینه جذب استعداد‌های برتر به رشته‌های تربیت معلم

راهکار ۱۲/۴- ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تربیت رسمی و عمومی با تاکید بر رویکرد تلفیقی و به روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان

۱۳- بازتنظیم اصول حاکم بر برنامه‌ریزی درسی تربیت معلم (با تاکید بر کارورزی) و انطباق سطح شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان موجود با مقتضیات الگوی برنامه‌ریزی درسی در نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۳/۱- توانمندسازی معلمان در درک و بهبود مداوم موقعیت خویش (گشودگی مداوم در برابر تجربیات جدید، یادگیری خود آغازگر^{۱۴}، نقادی و ارزیابی مداوم عملکرد خود) بر اساس نظام معیار اسلامی

راهکار ۱۳/۲- استقرار سازوکارهای توانمند ساز معلمان برای مداخله مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه ساز و کارهایی که به تقویت هویت

حرف‌های آنان می‌انجامد، مانند سازوکار «درس پژوهی»^{۱۵} و ایجاد شبکه‌ی توانمندساز مربیان
راهکار ۱۳/۳- بسط و توسعه‌ی زمینه پژوهندگی و افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی
راهکار ۱۳/۴- ایجاد قابلیت‌های نقد و اصلاح برنامه‌های درسی و صلاحیت‌های پژوهشی، فناوری، مشاوره و راهنمایی و سواد اطلاعاتی در معلمان و مدیران آموزشی (به ویژه برای دوره دبستان)

۱۴- برقراری الگوی جبران خدمات و تأمین رفاه نیروی انسانی در نورس‌ترین با توجه به لزوم تمام وقت شدن آنان

راهکار ۱۴/۱- بهینه سازی نظام پرداخت‌ها، مبتنی بر شایستگی‌ها و بر اساس رویکرد رقابتی؛
راهکار ۱۴/۲- برقراری نظام تأمین اجتماعی فراگیر، برای تأمین آتیه‌ی مربیان و سایر کارکنان با تکیه بر بیمه‌های اتکایی و با دارا بودن قابلیت انتقال دو طرفه‌ی سوابق و مزایای کسب شده بین دو نظام استخدام دولتی و نظام تأمین اجتماعی فراگیر.
راهکار ۱۴/۳- فراهم آوردن تسهیلات و امتیازات مناسب برای جذب و نگاهداشت نیروهای کارآمد در دوره ابتدائی
راهکار ۱۴/۴- تمهید مقدمات برای افزایش انگیزه مربیان با ساماندهی مناسب خدمات و امکانات رفاهی و رفع مشکلات مادی و معیشتی آنان

۱۵. معادل اصطلاح lesson study به مفهوم تحقیق عمل (action research) توسط گروهی از معلمان در یک مدرسه

هدف کلان پنجم - افزایش مشارکت همه جانبه در نظام تربیت رسمی و عمومی

۱۵. جلب مشارکت همه جانبه بخش عمومی و غیردولتی

راهکار ۱۵/۱ - بسط فرهنگ نیکوکاری و تعاون، مشارکت پذیری و مشارکت جویی، الهام از آموزه‌های دینی برای پاسخ‌گویی به نیازهای نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۵/۳ - ایجاد تسهیلات قانونی و سازوکارهای تشویقی و انگیزشی لازم (اعم از مادی و معنوی)، برای استمرار و تقویت مشارکت همه جانبه بخش غیر دولتی در نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۵/۳ - حفظ و ارتقای مستمر سطح مشارکت خیرین مدرسه ساز

۱۶. افزایش مشارکت کلیدی ارکان و عوامل سهم و مؤثر در تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۶/۱ - استفاده بهینه از ظرفیت‌های قانونی برای امکان پذیر نمودن سیاست‌گذاری‌های هم‌سو با اهداف و برنامه‌های نظام تربیت رسمی و عمومی، در سطح حاکمیت و نظارت بر اجرای آن‌ها

راهکار ۱۶/۲ - تدوین برنامه جامع مشارکت سازنده و اثربخش معلمان، متربیان و اولیاء در تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۶/۳ - ایجاد ساز و کارهای قانونی برای مشارکت سازنده و اثر بخش خانواده ها و رسانه ها و افزایش همسویی آنان با اهداف و برنامه های نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۱۶/۴- تدوین برنامه‌ی جامع برای مشارکت سازنده و اثربخش حوزه‌های علمیه و کانون‌های دینی در نظام تربیت رسمی و عمومی
راهکار ۱۶/۵- افزایش کارآمدی شوراهای درون مدرسه (شورای معلمان، انجمن اولیاء و مربیان، شورای دانش‌آموزان، شورای مدرسه) با رعایت اصول تربیتی

۱۷. کاهش تصدی‌گری در امور غیرحاکمیتی و تأکید بر نقش سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، پشتیبانی و نظارت حاکمیت

راهکار ۱۷/۱- بهینه‌سازی سیاست‌های وزارت آموزش و پرورش و سایر عوامل سهیم و موثر در خصوص تربیت فنی و حرفه‌ای و کاردانش در چارچوب هدف‌های تربیت رسمی و عمومی و هم‌سو با رویکرد «تخصص‌گرایی نرم»
راهکار ۱۷/۲- بهینه‌سازی سیاست‌های نظام تربیت رسمی و عمومی در زمینه‌ی آموزش بزرگ‌سالان، با جلب مشارکت بخش غیردولتی
راهکار ۱۷/۳- استفاده از ظرفیت بخش غیر دولتی در ساخت و ساز و نگهداری مدارس، در چارچوب سیاست‌های نظام تربیت رسمی و عمومی
راهکار ۱۷/۴- توسعه مشارکت بخش‌های دولتی و غیردولتی در انجام امور مربوط به تولید مواد و منابع یادگیری (به ویژه کتاب درسی)، چاپ و توزیع در چارچوب سیاست‌های آموزش و پرورش

۱۸. افزایش نقش شوراهای آموزش و پرورش استان، مناطق و مدارس در تقویت فعالیت‌های تربیتی استان و منطقه و مدرسه در چارچوب سیاست‌ها و برنامه‌های ملی

راهکار ۱۸/۱- بستر سازی، رفع موانع و ارتقای ظرفیت های حرفه ای منابع انسانی و فراهم آوردن شرایط برای ایفای نقش مؤثر شورای استان ها و مناطق متناسب با مأموریت ها و وظایف جدید

راهکار ۱۸/۲- ایجاد تمهیدات لازم برای تغییر فرهنگ سازمانی در سطوح مختلف جهت همراهی با سیاست تفویض اختیار و کاهش تمرکز

راهکار ۱۸/۳- تقویت فرهنگ خودباوری و مسئولیت پذیری در استان و منطقه، متناسب با ویژگی های سازمان یادگیرنده و در چارچوب انتظارات از کارگزار فکور

راهکار ۱۸/۴- اصلاح قوانین و مقررات موجود در راستای تقویت نقش شوراهای آموزش و پرورش استان ها و مناطق و مدارس متناسب با مقتضیات تربیتی و برنامه های توسعه و هماهنگ با رویکرد چابک سازی و تمرکززدایی

هدف کلان ششم- بهسازی و تحول دزیر ساخت های کالبدی، مالی و فناوری برای تحقق اهداف نظام تربیت رسمی و عمومی

۱۹. تناسب سازی فضای تربیتی با ویژگی های متربیان و اقتضات فرهنگ ایرانی- اسلامی و شرائط اقلیمی، فرهنگی و جغرافیایی

راهکار ۱۹/۱- طراحی الگوی فضای مطلوب تربیتی و تدوین استانداردهای فضا و تجهیزات مورد نیاز مدارس و تصویب آن در مراجع ذیربط

راهکار ۱۹/۲- طراحی و ساخت فضاهای تربیتی متناسب با اقتضانات برنامه‌ی درسی، ساخت‌های شش‌گانه تربیت، استانداردهای تربیتی، تحولات جمعیتی، اصول شهرسازی و شرایط اقلیمی با تأکید بر استفاده از زمین‌های مناسب و معماری ایرانی-اسلامی؛

راهکار ۱۹/۳- استانداردسازی، بازسازی، ایمن سازی و مقاوم سازی فضاهای تربیتی و اداری؛

راهکار ۱۹/۴- اولویت بخشی به رویکرد ساخت مجتمع‌های تربیتی در شهرهای جدیدالتأسیس و مناطق واجد شرایط.

راهکار ۱۹/۵- متناسب سازی فضاهای تربیتی بر اساس نیازهای ویژه و تفاوت‌های جنسیتی متریبان

راهکار ۱۹/۶- تامین فضای مناسب و امکانات تربیت بدنی در درون مدرسه و استفاده بهینه از فضاها و امکانات خارج از مدرسه با رعایت اصول تربیتی

۲۰. تأمین، تخصیص و توزیع منطقی منابع مالی، متناسب با نیازهای کنونی و کیفی نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲۰/۱- مدیریت بهینه‌ی منابع و مصارف و شفاف سازی عملکرد مالی نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲۰/۲- شفاف‌سازی و برنامه‌ریزی برای افزایش سهم اعتبارات آموزش و پرورش از تولید ناخالص داخلی

راهکار ۲۰/۳- افزایش سهم هزینه‌های غیر پرسنلی در بودجه جاری آموزش و پرورش

راهکار ۲۰/۴- تقویت سهم هزینه‌های آموزشی در سبد هزینه‌های خانوار

راهکار ۲۰/۵- اولویت بخشی به آموزش ابتدایی در تامین و تخصیص منابع

راهکار ۲۰/۶- طراحی سازوکارهای تنوع بخشی به منابع مالی دولتی و غیردولتی (از قبیل استفاده از معافیت مالیاتی، موقوفات، زکات و خمس و سایر وجوه شرعیه)

۲۱. استفاده بسنده از تجهیزات و فناوری های نوین

راهکار ۲۱/۱- رصد کردن تحولات فناوری و بازتولید برنامه های درسی متناسب با نیازهای عصر حاضر مبتنی بر نظام معیار اسلامی
راهکار ۲۱/۲- تأمین زیرساخت ها و تجهیز مدارس به فناوری های تربیتی (سخت افزاری و نرم افزاری) متناسب با نیاز برنامه های درسی
راهکار ۲۱/۳- توانمندسازی منابع انسانی برای استفاده هوشمندانه از ظرفیت و فرصت فناوری های نوین
راهکار ۲۱/۴- تولید و به کارگیری محتوای الکترونیکی متناسب با نیاز متربیان و مدارس با بهره مندی از ظرفیت بخش غیردولتی در چارچوب برنامه های درسی

هدف کلان، هشتم - ارتقای بهره داری و افزایش کارایی و اثر بخشی در نظام تربیت رسمی و عمومی

۲۲. بازنگری و بازمندی ساختار بورود

راهکار ۲۲/۱- اصلاح ساختار دوره های آموزشی، شامل شش سال ابتدائی، و شش سال متوسطه متشکل از دوره اول و دوم (هر کدام سه سال)

راهکار ۲۲/۲- استقرار نظام مکان یابی مدارس بر اساس سامانه‌ی آمایش سرزمین و احداث فضاهای تربیتی متناسب با نیازهای نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲۲/۴- استقرار نظام مشاوره و راهنمایی با تأکید بر ساختار سه وجهی برنامه درسی و افزایش نقش معلمان در این زمینه و به کارگیری مشاوران متخصص برای ایفای وظائف تخصصی تر

راهکار ۲۲/۵- ساماندهی ساعات کار مربیان برای حضور تمام وقت در مدارس شامل ساعات تدریس و ساعات اختصاص یافته به سایر فعالیت‌های تربیتی مرتبط در مدرسه ضمن توجه به ضرورت جبران خدمت مناسب

راهکار ۲۲/۶- باز طراحی و ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رعایت انعطاف و توجه به شرائط اقلیمی و با تأکید بر بهینه سازی تعطیلات

راهکار ۲۲/۷- تحول در ساختار زمانی آموزش و مدیریت زمان آموزش در مدارس جهت افزایش بهره وری و کارآئی

راهکار ۲۲/۸- استقرار نظام "دوری" در سازمان‌دهی معلمان در سه پایه اول ابتدایی

راهکار ۲۲/۹- توانمندسازی مدرسه و واگذاری اختیارات مورد نیاز در چارچوب سیاست‌های نظام تربیت رسمی و عمومی

۲۳. توسعه و بهبود مستمر کیفیت نظام مدیریت و رهبری تربیتی در نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۲۳/۱- تلاش برای افزایش ثبات مدیریت در مجموعه مدیران آموزش و پرورش

راهکار ۲۳/۲- تقویت وحدت فرماندهی و هم افزائی سازمانی نیروها و امکانات، فارغ از تعلقات بخشی و جزئی نگر

۱۶- نظام دوری عبارت است از همراهی معلم با دانش‌آموزان در چند پایه تحصیلی .

راهکار ۲۳/۳- طراحی و اجرای الگوی بالندگی شغلی- حرفه ای برای منابع انسانی
راهکار ۲۳/۴- استقرار ساختار اجرائی چابک، انعطاف پذیر و پاسخگو
راهکار ۲۳/۵- تأسیس مرکز مطالعات راهبردی توسعه مدیریت آموزش و پرورش
راهکار ۲۳/۶- بهینه سازی نظام پرداختها مبتنی بر شایستگی و بر اساس رویکرد رقابتی
راهکار ۲۳/۷- استقرار نظام مدیریت هوشمند در کلیه ی ابعاد و سطوح نظام تربیت رسمی و عمومی
راهکار ۲۳/۸- تقویت ظرفیت های کارشناسی تدوین گر سیاست و مولّد گزینه های تصمیم گیری
راهکار ۲۳/۹- تغییر نگرش مدیران و سایر منابع انسانی برای پذیرش « تغییر » و تقویت مشارکت و همراهی ایشان در تحقق مطلوب تغییرات در چارچوب سند تحول راهبردی

۲۴. مدیریت منابع و مصارف دریاکننداری، برنامه ریزی و اجرا

راهکار ۲۴/۱- بهینه سازی بهره برداری از منابع مادی و فیزیکی و طراحی و تعبیه سازوکارهای پیش گیری از اسراف و تبذیر، از طریق تبیین استانداردهای (الگوهای) مصرف
راهکار ۲۴/۲- تبیین جایگاه علمی اقتصاد آموزش و پرورش و پیگیری ایجاد این رشته در دانشکده های مرتبط

راهکار ۲۴/۳- به کارگیری تجربیات و یافته‌های علمی در بودجه ریزی و مدیریت مالی وزارت آموزش و پرورش و تفسیر و تبیین اطلاعات عملکرد اقتصادی آن، برای افزایش کارآیی و بهره‌وری در چارچوب اصول و موازین تربیتی

۲۵. بهرسانی سیاست‌گذاری با برنامه ریزی های نظام کلان تربیتی کشور

راهکار ۲۵/۱- تقویت هماهنگی بین برنامه ریزی درسی آموزش و پرورش و آموزش عالی
راهکار ۲۵/۲- کمک به بازنگری در سیاست‌ها و مأموریت‌های مؤسسات آموزش عالی، به ویژه دانشکده‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی و ایجاد ساختارهای ضروری برای پشتیبانی علمی و تخصصی از مدارس در هر منطقه

۲۶. استقرار نظام ارزش‌یابی و تضمین کیفیت «تربیت رسمی و عمومی»

راهکار ۲۶/۱- ایجاد ساختار مناسب برای سنجش و ارزش‌یابی نظام تربیت رسمی و عمومی با مشارکت نهادهای غیر دولتی
راهکار ۲۶/۲- سنجش و ارزش‌یابی مستمر صلاحیت حرفه ای مربیان
راهکار ۲۶/۳- ایجاد سازوکار مناسب بهره مندی از نظرات معلمان برای ارتقاء و تضمین کیفیت آموزش و پرورش با تاکید بر استفاده از انجمن‌های علمی معلمان
راهکار ۲۶/۴- گسترش رویکرد ارزش‌یابی فرایند محور (تدریجی- کیفی)، در ارتقای پایه و رویکرد ارزش‌یابی نتیجه محور در ارتقای دوره

۲۷. تغییر و نوآوری در نظام تربیت رسمی و عمومی با رویکرد سازمان یادگیرنده

راهکار ۲۷/۱- مناسب سازی فرهنگ سازمانی با اقتضانات سازمان یادگیرنده
راهکار ۲۷/۲- تقویت انگیزه و مهارت حرفه ای برای یادگیری مداوم
راهکار ۲۷/۳- ایجاد ساز و کارهای لازم برای حاکمیت رویکرد داوطلبانه در آموزش‌های ضمن خدمت
راهکار ۲۷/۴- استقرار ساز و کارهای کارا و اثربخش (پژوهش محور، غیر حضوری، پودمانی، اتصال به منابع روزآمد حرفه ای و...)، در آموزش‌های ضمن خدمت
راهکار ۲۷/۵- قوام بخشی به جریان تربیت با محوریت پژوهش و ارزش‌یابی در تمام سطوح نظام تربیتی
راهکار ۲۷/۶- برقراری ارتباط سازمان یافته میان مراکز علمی - پژوهشی با نظام تربیت رسمی و عمومی در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی با تأکید بر شبکه سازی
راهکار ۲۷/۷- ایجاد شبکه‌ی پژوهشی فعال و فراگیر در درون ساختار نظام تربیت رسمی و عمومی
راهکار ۲۷/۸- توسعه و نهادینه‌سازی پژوهش‌های معلم محور و مدرسه محور (اقدام پژوهی و درس پژوهی)
راهکار ۲۷/۹- استقرار نظام مدیریت دانش و استفاده بهینه از دانش و تجربه نخبگان و پیش کسوتان آموزش و پرورش
راهکار ۲۷/۱۰- استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش و حمایت مادی و معنوی از مدیران، معلمان و دانش‌آموزان خلاق و نوآور

۲۸. ارتقای کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری با تکیه بر فناوری‌های جدید

راهکار ۲۸/۱- حاکمیت روش‌های فعال در یادگیری، به ویژه با اتکا به کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در محیط‌های یادگیری درون و بیرون از مدرسه

راهکار ۲۸/۲- فراهم کردن زمینه‌ی دسترسی آحاد معلمان و دانش‌آموزان به یافته‌های علمی و پژوهشی تجارب خلاق و جدید، در سطح ایران و جهان با استفاده از ظرفیت شبکه

راهکار ۲۸/۳- استفاده از ظرفیت معلمان کارآمد برای تکثیر توانمندی‌ها و رفع نابرابری‌ها، از طریق آموزش‌های ضمن خدمت مجازی و آموزش مجازی به مترتبان

راهکار ۲۸/۴- بهبود نگرش و تقویت مهارت مترتبان برای استفاده بهینه از فناوری‌های نوین با رعایت اصول تربیتی و موازین اخلاقی

۲۹. توسعه فضای (رویکرد) رقابتی سازنده و ارتقای کیفیت ارزی خدمات تربیتی براساس نظام معیار اسلامی

راهکار ۲۹/۱- تقویت مدارس هیئت امنائی و غیر دولتی (تعاونی و خصوصی)، در چارچوب فصل دوم قانون مدیریت خدمات کشوری

راهکار ۲۹/۲- فراهم نمودن زمینه انعطاف در برنامه‌ی درسی مدارس و تبدیل آن به یک ابزار رقابتی در ارائه‌ی خدمات آموزشی و تربیتی

راهکار ۲۹/۳- تقویت مدارس دارای برجستگی و شهرت منطقه ای و ملی در حوزه‌های خاص تربیتی با رعایت کیفیت معیار

راهکار ۲۹/۴- بهینه سازی سیاست وزارت آموزش و پرورش، برای افزایش کارایی و اثربخشی مدارس خارج از کشور

هدف کلان: ششم - کسب موقعیت تحت تربیتی در منطقه و جهان اسلام و ارتقای فزاینده جایگاه تربیتی ایران در سطح جهانی

۳۰. توسعه ظرفیت پژوهش و نوآوری، نظریه پردازی و مستندسازی تجربیات تربیتی بومی

راهکار ۳۰/۱- استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود در داخل و خارج از کشور برای تربیت پژوهشگر مورد نیاز نظام تربیت رسمی و عمومی

راهکار ۳۰/۲- تقویت منابع، امکانات و تجهیزات مورد نیاز پژوهش و پژوهشگران

راهکار ۳۰/۳- توسعه مطالبات پژوهشی و ارتقای سطح توان پاسخ‌گوئی نظام پژوهشی به این مطالبات برای گسترش کاربست یافته‌های پژوهشی

راهکار ۳۰/۴- ارتباط سازمانی فعال با مراکز و قطب‌های علمی و پژوهشی داخل و خارج

راهکار ۳۰/۵- حمایت از تعامل اثربخش پژوهشگران با مراکز پژوهشی ملی و منطقه ای و جهانی با تاکید بر ضرورت بومی‌سازی یافته‌های پژوهشی

راهکار ۳۰/۶- حمایت از طرح‌های موفق و نوآوری‌های تربیتی بومی و مستند سازی و انتشار یافته‌های پژوهشی

راهکار ۳۰/۷- حمایت از کرسی‌های نظریه پردازی در حوزه علوم تربیتی و فراهم آوردن زمینه‌ی کاربردی یافته‌های جدید و نوآورانه

۳۱. ارتقای سطح شایستگی‌های حرفه‌ای نیروی انسانی در طراز جهانی

راهکار ۳۱/۱- رصد کردن تحولات تربیت معلم و تحولات علمی در حوزه علوم تربیتی در سطح بین الملل و بومی سازی تجربیات و یافته‌های مفید آنها
راهکار ۳۱/۲- جلب مشارکت دانشگاه‌های برتر کشور در امر تربیت تخصصی-حرفه‌ای معلمان، کارشناسان و مدیران
راهکار ۳۱/۳- ظرفیت سازی برای توسعه‌ی تعاملات فرامرزی معلمان، مدیران و کارشناسان با تأکید بر بهره برداری بهینه از شبکه‌های ارتباطی و فرصت‌های مطالعاتی در چارچوب ضوابط
راهکار ۳۱/۴- بازطراحی و کارآمد سازی نظام نظارت و راهنمایی تعلیماتی

۳۲. تأمین کیفیت تربیتی در سطح ممتاز در منطقه و شاخص‌های جهانی

راهکار ۳۲/۱- رصد کردن تحولات نظام‌های آموزش و پرورش منطقه، جهان اسلام و جهان
راهکار ۳۲/۲- مشارکت فعال در مطالعات بین المللی، با توجه به اولویت‌ها و ملاحظات اسلامی و ایرانی
راهکار ۳۲/۳- مشارکت فعال در تعاملات بین المللی، با اولویت جهان اسلام

راهکار ۳۲/۴ - فراهم آوردن زمینه و تأمین امکانات برای دستیابی متریبان به موقعیت ممتاز تربیتی در بین دانش آموزان منطقه

موضوع: بررسی سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در
هشتاد و نهمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش تاریخ ۵۱۲/۱۳۸۹ به اتمام
رسید و مورد تصویب نهایی قرار گرفت.

حمید رضا حاجی بابایی
رئیس جلسه

مدی نوید
رئیس شورای عالی

سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران مورد تأیید است.

محمود احمدی نژاد
رئیس جمهور و رئیس شورای عالی آموزش و پرورش

سورای عالی آموزش و پرورش

سند تحول راهبردی

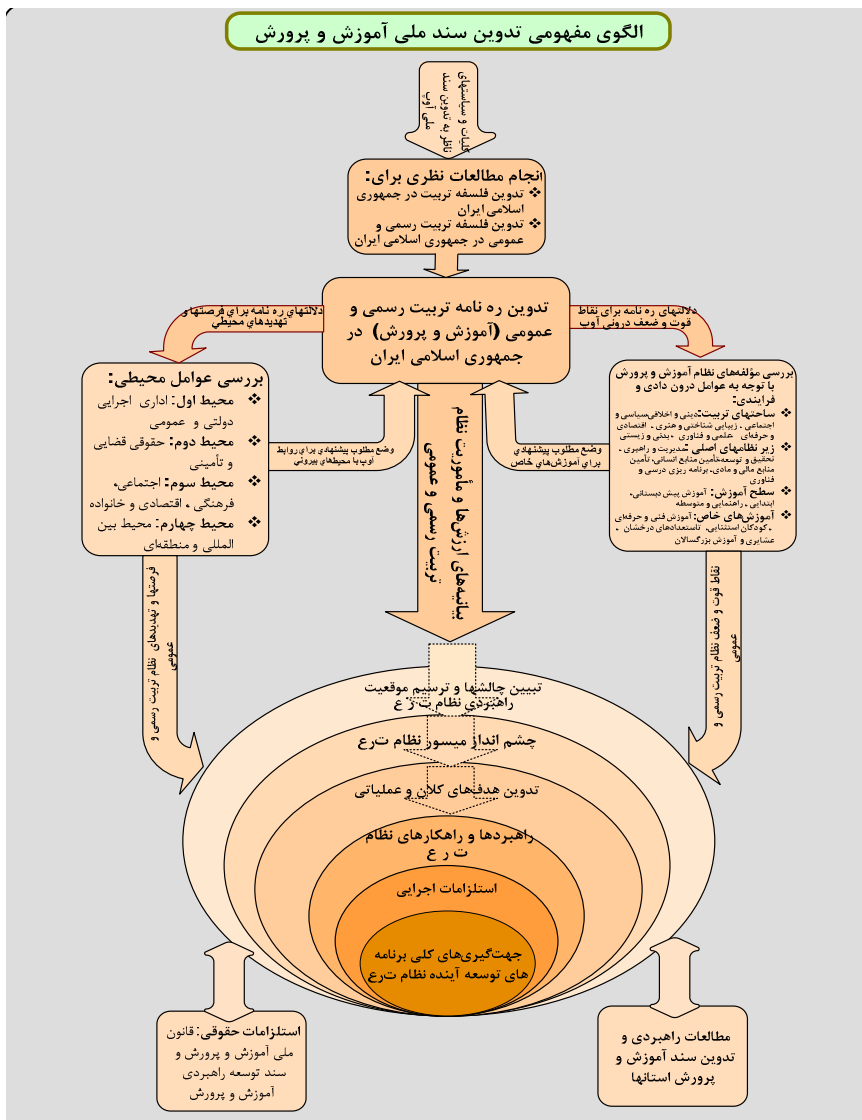
نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز

وزارت آموزش و پرورش

پیوست ۱

پیوست ۲

استلزامات

حقوقی

- اخذ مصوبات لازم از مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی آموزش و پرورش؛
- اصلاح قانون شورای عالی آموزش و پرورش جهت افزایش سطح اختیارات و برخورداری از ظرفیت‌های قانونی برای اجرای سند ملی؛
- اصلاح قوانین و مقررات موجود جهت پشتیبانی کلیه‌ی دستگاه‌های اجرایی در اجرای سند ملی و تقسیم کار ملی؛
- گنجانیدن بندها و عناصر اصلی سند در برنامه‌های توسعه کشور و برنامه‌های کوتاه مدت.

برنامه‌ای

- طراحی و تدوین پروژه‌ی اجرایی نمودن سند ملی (ظرف حداکثر ۶ ماه پس از تصویب)
- تدوین برنامه‌ی نظارت و ارزیابی و ارزشیابی مستمر فرایندهای اجرایی در چارچوب این برنامه
- طراحی و تدوین برنامه‌های ناظر به اجتماعی کردن سند
- تدوین برنامه‌های توجیهی و آموزشی مورد نیاز برای توجیه عاملان تغییر اعم از درونی و بیرونی
- تدوین برنامه‌های جامع مرتبط با زیرنظام‌های نظام تربیت رسمی و عمومی، در چارچوب راهبردها و راهکارهای سند ملی
- تدوین برنامه‌های توسعه آموزش و پرورش در کل کشور و استان‌ها بر مبنای سند تحول راهبردی (ظرف حداکثر یک سال پس از تصویب)

پشتیبانی

- برخورداری از حمایت‌های مسئولین عالی رتبه‌ی نظام؛
- همکاری و پشتیبانی مسئولین آموزش و پرورش در اجرای سند؛
- همراهی و همکاری آحاد جامعه (عزم ملی) به ویژه فرهنگیان، خانواده ها و نخبگان در اجرای سند (شکل‌گیری احساس تعلق و مشارکت)؛
- تعیین ردیف خاص اعتباری برای استقرار و پیاده نمودن سند در آموزش و پرورش؛
- تربیت و به‌کارگیری مدیران تحول آفرین در نظام تربیت رسمی و عمومی؛
- همکاری و همراهی رسانه ها به ویژه رسانه ملی در بستر آفرینی فرهنگی و اجتماعی.

پیوست ۳

چالش‌های کلان نظام تربیت رسمی و عمومی کشور

چالش‌ها، موقعیت‌های جدید فراروی نظام تربیت رسمی و عمومی در تحقق مأموریت آن است. شناخت مجموعه‌ی چالش‌ها در تعامل با مأموریت این نظام، حوزه‌ها و

روندهای نیازمند تغییر در آن را جهت تربیت انسان مطلوب تعیین می‌کند. چالش به معنی نقطه‌ی ضعف یا قوت نیست، بلکه وضعیتی است که باید به آن پرداخت و راه حلی برای آن به دست داد. چالش‌ها باید در دوره‌ی بیست ساله حل شود و این کار نیازمند شکستن ساختارها و تغییرات اساسی در ساختارهای درونی و بیرونی نظام تربیت رسمی و عمومی است. نکته‌ی یاد شده تفاوت این نوع برنامه ریزی راهبردی را با سایر رویکردهای برنامه ریزی توسعه روشن می‌کند. افزون بر آن، چالش‌ها به هدف‌های آرمانی نیز حد می‌زنند و آن‌ها را با واقعیات وفق می‌دهند.^{۱۷}

در این طرح، چالش‌ها نخست توسط کارگروه‌های تخصصی زیر نظام‌های تربیت رسمی و عمومی از درون مطالعات مؤلفه‌های اصلی^{۱۸} (که برای شناسایی نقاط قوت و ضعف درونی نظام موجود آموزش و پرورش صورت گرفته است و فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده در مطالعات محیطی^{۱۹}) استخراج شد و در اختیار کارگروه تخصصی تلفیق قرار گرفت. سپس در این کارگروه، با توجه به گزاره‌های رهنامه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی، و نظرات دریافتی از صاحب‌نظران و کارشناسان، پس از بازنویسی‌های مکرر به شکل زیر تدوین شده‌است.

۱. ضرورت ابتدای نظام تربیت رسمی و عمومی بر مبنای (فلسفه‌ی) تربیت اسلامی و فرهنگ ایرانی در برابر نظام تربیت رسمی و عمومی وارداتی؛

۱۷. بر گرفته از نخستین مصوبه‌ی شورای راهبری طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش و مذاکرات جلسات دوم و سوم این شورا.

۱۸. برای اطلاع از مجموعه‌ی مطالعات درباره‌ی مؤلفه‌های اصلی آموزش و پرورش نگاه کنید به: جوادی، محمد جعفر، مرداد ۱۳۸۷، جمع بندی کلی نقاط قوت و ضعف خرده نظام‌های پنج‌گانه آموزش و پرورش کشور، شامل مطالعات ملی، استانی و مصاحبه‌ها، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۱۹. برای اطلاع از مجموعه‌ی مطالعات محیطی نگاه کنید به: نفیسی، عبدالحسین، اردیبهشت ۱۳۷۸، گزارشی شماره‌ی ۱۰ کارگروه تخصصی مطالعات محیطی: چگونگی تأثیرگذاری فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی بر خرده نظام‌های آموزش و پرورش - نگاشت اول، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

نهاد آموزش و پرورش رسمی به سبک جدید، به صورت یکی از مظاهر تجدد وارد کشور شد و در کنار نهاد سنتی تعلیم و تربیت و بی اعتنا به تجربیات و دستاوردهای آن، با حفظ ماهیت وارداتی خود به سرعت گسترش یافت و از طریق حکومت جای‌گزین نهاد سنتی تعلیم و تربیت شد. کلیه‌ی اصلاحاتی نیز که برای ایجاد سازگاری بین نهاد وارداتی با فرهنگ و شرایط بومی کشور در سده‌ی گذشته صورت گرفته موفق به تغییر ماهیت آن نشده است.^{۲۰} اکنون، چالش پیش روی آن است که نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب کشور، که بر مبانی فلسفه‌ی تربیت اسلامی و فرهنگ ایرانی طراحی شده، چگونه در درون این نهاد وارداتی استقرار یابد و جای‌گزین آن شود.

۲. **ضرورت توجه متوازن به پویایی و پایداری و پاسخ‌گویی نظام تربیت رسمی و عمومی به اقتضائات اجتماعی و محیطی (به‌ویژه مطالبات رهبری، نخبگان و احکام سندهای فرادستی)؛**

در رهنمودهای مقام معظم رهبری بارها بر ضرورت ایجاد تحول در نظام تربیت رسمی و عمومی تأکید شده است.^{۲۱} شورای عالی آموزش و پرورش و هیئت دولت نیز با توجه به این ضرورت، بر تدوین سند ملی آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۳ تأکید کرده‌اند.^{۲۲}

---

۲۰. نگاه کنید به: درونه، جعفر و رضایی، محمد حسین، ۱۳۸۷، منشور تحول بنیادین آموزش و پرورش از نگاه مقام معظم رهبری، دبیرخانه‌ی اجرایی ستاد تحول بنیادین آموزش و پرورش، صص ۱۷-۲۵، و صادق زاده، علیرضا و همکاران، آذر ۱۳۸۷، رهنامه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران- ویرایش سوم، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۱۳-۱۵.

۲۱. از جمله در دیدار با جمعی از معلمان در اردیبهشت ۱۳۸۵، نگاه کنید به درونه، جعفر و رضایی، محمد حسین، ۱۳۸۷، منشور تحول بنیادین آموزش و پرورش از نگاه مقام معظم رهبری، دبیرخانه اجرایی ستاد تحول بنیادین آموزش و پرورش، صص ۱۷-۲۸.

۲۲. نگاه کنید به: مصوبه مورخ ۱۳۸۳/۷/۲۲ هیئت وزیران و مصوبه جلسه ۶۸۶ شورای عالی آموزش و پرورش.

از دیدگاه کارشناسی، با توجه به ضرورت ایجاد تحول در این نظام، به چند دلیل عمده اشاره شده است.^{۲۳} مقاومت در برابر تغییر در جوامع کشورهای در حال توسعه، از جمله جامعه‌ی ایرانی، یکی از علل ریشه‌ای استمرار عقب ماندگی شناخته شده است.^{۲۴} بسته و صلب بودن و مقاومت در برابر تغییر در سازمان‌های اداری گسترده و بسیار متمرکزی چون آموزش و پرورش، از نقاط ضعف شناخته شده‌ی این نظام است. این مقاومت، در آموزش و پرورش ایران، در فاصله‌ی سالهای ۱۳۴۵ تا کنون، به دلیل اجرای طرح‌های متعدد، اصلاحاتی که به سبب نارسایی‌های عمده در بین راه ناتمام رها شده و با ایجاد تغییرات مکرر در ساختار تحصیلی و سازمان و تشکیلات همراه بوده اند، به صورت‌های مختلف تشدید شده است.^{۲۵}

برسر راه عملیاتی شدن و به اجرا در آمدن سند ملی آموزش و پرورش نیز این مقاومت درونی بدنه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی چالش بزرگی به‌شمار می‌آید و نیازمند انتخاب راهکارهای ویژه‌ای است. کهنه بودن شیوه‌های مدیریت و اجرا، تمرکزگرایی شدید، بسته بودن و محافظه‌کاری حاکم بر نظام موجود^{۲۶}، از یک سو و

---

۲۳ . نگاه کنید به: (۱) صادق‌زاده، علیرضا و همکاران، شهریور ۱۳۸۸ "گزارش تلفیق یافته‌های مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش، بخش سوم: رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران - ویرایش هفتم، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، صص ۲۱۶-۲۱۸ و ۲) مهرمحمدی، محمود، ۱۳۸۳، معرفی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران صص ۳-۵

۲۴ . برای وضعیت ایران نگاه کنید به: قاسمی پویا، اقبال، ۱۳۸۵، بررسی تأثیر فرصت‌ها و تهدیدهای محیط تاریخی- فرهنگی بر روی نظام آموزش و پرورش ایران، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران - فصل چهارم و ششم.

۲۵ . جوادی، محمد جعفر، مرداد ۱۳۸۷، جمع بندی کلی نقاط قوت و ضعف خرده نظام‌های پنج‌گانه آموزش و پرورش کشور، شامل مطالعات ملی، استانی و مصاحبه‌ها، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران. همچنین جوادی، محمد جعفر، ۱۳۸۷، بررسی روند تحولات آموزش و پرورش در سال‌های بعد از انقلاب: فراتحلیل وضع موجود، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۲۶ . جوادی، پیش گفته، بخش نقاط ضعف زیرنظام رهبری و مدیریت.

مطالبات مسئولان ارشد نظام، نخبگان حوزه و دانشگاه، مسئولان سایر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، خانواده‌ها و نهادهای اجتماعی و مدنی از نظام تربیت رسمی و عمومی، از سوی دیگر (که معمولاً جنبه‌ی حداکثری دارد و در پاره‌ای از موارد در تضاد با یکدیگرند و با کارکردها و منابع انسانی و مالی تخصیص یافته نیز تناسبی ندارد) یکی از چالش‌های راهبردی را شکل داده است.

۳. تغییرات ناشی از پدیده‌ی جهانی شدن و تحولات گسترده‌ی علم و فناوری (از جمله فناوری‌های پنج‌گانه‌ی نوین^{۲۷}) و ضرورت پاسخ‌گویی هوشمندانه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی به اقتضائات آن؛

جهانی شدن به معنی فرایند وابستگی متقابل و فزاینده‌ی کشورهای جهان به یکدیگر و نیز به هم فشرده شدن جهان و تشدید آگاهی نسبت به آن تعریف شده است. از یک سو لزوم پرداختن به تغییرات ناشی از این پدیده، که جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی آن بر جنبه‌های اقتصادی غلبه دارد، و از سوی دیگر، ضرورت استفاده از دستاوردهای علم و فناوری و تحولات سریع آن برای استقرار نظام تربیت رسمی و عمومی، نیازمند تلاش گسترده‌ای است. زیرا در وضعیت موجود، عموم مدیران و معلمان در هدایت مدرسه به سمت استفاده از فناوری‌های نوین ناتوان هستند. هم‌چنین، مدارس از تجهیزات و فضای آموزشی مناسب برای تربیت علمی دانش‌آموزان برخوردار نیستند و در برنامه‌های درسی به سواد علمی و فناورانه توجه مناسب نشده است.^{۲۸} این موقعیت چالش راهبردی را مطرح می‌کند که نیازمند توجه همه جانبه است.

۲۷ فناوری‌های پنج‌گانه عبارتند از: هوا- فضا، انرژی‌های نو، زیست فناوری‌ها، فناوری نانو، اطلاعات و ارتباطات.

۲۸. نگاه کنید به: امانی طهرانی، محمود، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود تربیت علمی و فناوری در آموزش و پرورش، کمیته‌ی مؤلفه‌های اصلی، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۴. ضرورت ارائه‌ی تبیین سازوار از تضاد منتسب به سنت و تجدد (مدرنیته) در راهبری نظام تربیت رسمی و عمومی؛

برای مفهوم‌های سنت و مدرنیته تعریف‌های متفاوتی ارائه شده است. به نظر برخی از پژوهشگران، که برای مدرنیته و سنت به یک جوهره و هویت قابل تعریف قایل‌اند، بسیاری از مسائل و چالش‌های امروز جامعه ایران، به‌ویژه آموزش و پرورش، ریشه در تعارض منتسب میان سنت و مدرنیته دارد. لازم است این تعارضات، آگاهانه مورد توجه قرار گیرد و رفع شود.^{۲۹} بارزترین این تعارضات، تأکید بر غیردینی (سکولار) بودن نهاد آموزش و پرورش در تفکر مدرنیسم است که با تفکر آموزش و پرورش دین محور در تعارض است. تعلیم و تربیت دینی از یک‌سو تعلیم و تربیت سکولار نیست و از دگر سو تعلیم و تربیت بالضروره ایدئولوژیک (به مفهوم جزمی بودن و تهدید کننده‌ی اندیشه ورزی و آزادی عمل) نیز نیست. در تدوین فلسفه‌ی تربیت رسمی و عمومی و رهنامه‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی این مباحث مورد تأمل قرار گرفته و پاسخ روشنی به آن داده شده است. چالش پیش روی، بسط و گسترش این نگاه فلسفی در کلیه‌ی شئون و ابعاد نظام تربیت رسمی و عمومی است.

۵. لزوم تحقق رویکرد ارزش مدار عقلانی برای انتخاب آگاهانه‌ی نظام معیار و التزام به آن؛

منظور از تربیت عقلانی ارزش مدار، تربیتی است که پرورش کودکان و جوانان را از حیث انسان بودن و با توجه به ضرورت‌های زندگی انسانی آن‌ها در دستور کار خود قرار می‌دهد. در تربیت ارزش مدار بر تصریح و تبیین و اصلاح ارزش‌های زیرساختی تربیت تأکید می‌شود. زیرا تربیت ماهیتی ارزشی دارد. تربیت ارزش مدار بر آزادی و آگاهی انسان استوار است. منظور از تربیت ارزش مدار، تلقین ارزش‌های معین

۲۹. نگاه کنید به: مرادی، اسدالله، پاییز ۱۳۸۶، آسیب شناسی مسائل آموزش و پرورش (مقدمه برای دکترین آموزش و پرورش)، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، ص ۳.

نیست، بلکه منظور تربیتی است که در ایجاد رغبت و آگاهی نسبت به مطلوب تکیه می کند و به انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه نسبت به نظام ارزش‌های معیار متناسب با غایت زندگی مطلوب (حیات طیبه) منجر می‌گردد.^{۳۰}

۶. حفظ و تحکیم هویت ایرانی- اسلامی در تعامل با محیط جهانی و تکوین هویت انسانی در تراز جهانی و پیش‌گیری از همهمه‌ی فرهنگ‌های سلطه طلب؛

از کارکردهای اختصاصی نظام تربیت رسمی و عمومی، تحقق ظرفیت‌های وجودی مترتبان جهت تکوین و تعالی هویت ایرانی- اسلامی خود معرفی شده است.^{۳۱} هویت دیگری که باید در مترتبان پرورش داده شود، هویت انسانی است که تعامل فرد را با عموم هم‌نوعان در سراسر جهان شکل می‌دهد. لزوم تعامل با جهان از یک سو، و تلاش فرهنگ‌های سلطه‌گر برای حاکم کردن یک‌دست هویت غربی به کمک فناوری‌های نوین، در قالب «هویت معیار»، از سوی دیگر، نظام تربیت رسمی و عمومی را با چالشی دشوار رو به رو می‌کند.

۷. ضرورت توجه متوازن به ابعاد مشترک و اختصاصی هویت مترتبان (با تأکید بر هویت مشترک)؛

در وضع موجود برای کلیه‌ی مترتبان، برنامه‌ی درسی یک‌سان و برخوردار از امکانات یکنواخت به اجرا در می‌آید و رویکرد تربیت عمومی، در نگاهی ساده‌انگارانه، به رویکرد تربیت یک‌شکل و قالبی اطلاق می‌شود^{۳۲}، بدون آن که با رعایت اصل عدالت

۳۰. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . .، پیش گفته، ص ۱۵۲.

۳۱. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش سوم: ره‌نامه . . .، پیش گفته، ص ۲۲۴.

۳۲. نگاه کنید به: مهرمحمدی، محمود و همکاران، مهرماه ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیرنظام برنامه‌ی درسی و فناوری آموزشی- ویراست نهایی، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران،

تربیتی به تفاوت‌های ناشی از توانایی‌ها و علایق فردی، قومی، فرهنگی، جنسیتی توجه لازم به‌عمل آید. یا برای متریبان دارای نیازهای یادگیری ویژه و دارای استعدادها و ویژه، متریبان ساکن مناطق محروم و کم برخوردار و فاقد سرپرست یا دارای سرپرست ناصالح، در جریان تربیت تمهیدات مناسب فراهم شود.^{۳۳} نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب ایجاب می‌کند به صورت متوازن به ابعاد هویت مشترک و اختصاصی متریبان، با تأکید بر هویت مشترک، پرداخته شود و در سازمان‌دهی فعالیت‌ها و تخصیص منابع انسانی و مالی به اقتضانات بسط عدالت تربیتی توجه شود.^{۳۴}

۸. ضرورت نگاه یکپارچه به جریان تربیت و تکوین هویت متریبی در برابر نگاه تفکیکی و تجزیه‌گرایانه به حوزه‌ی آموزش و پرورش؛

یکپارچه‌نگری به جریان تربیت، که در وضعیت مطلوب رویکرد اصلی پیشنهاد شده^{۳۵} به این معناست که مفاهیمی مانند برنامه و فوق برنامه، دانش سازمان یافته و دانش آموز، آموزش و پرورش، حال گرائی و آینده‌گرائی، تمرکز و عدم تمرکز و منابع درسی و کمک درسی نه تنها متقابل و غیر قابل جمع نیستند، بلکه مکمل یکدیگر تلقی می‌شوند و باید در جهت وحدت بخشیدن به آن‌ها حرکت شود.^{۳۶} در برابر، در نظام موجود بیش‌تر مفاهیم مکمل به‌صورت مستقل یا در تقابل با یکدیگر

۳۳. نگاه کنید به: عباسی، لطف‌الله، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود آموزش عشایری و روستایی، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران. همچنین به: محبی آشتیانی، احمد، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود نظام آموزش استعدادها درخشان، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران. و نیز: علی‌پور، احمد، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود نظام آموزش کودکان استثنایی، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۳۴. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . . پیش‌گفته، ص ۱۶۶

۳۵. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . . پیش‌گفته، ص ۱۷۰

۳۶. مهرمحمدی پیش‌گفته، صص ۷۰۶.

تلقی می شوند و برای آن ها به طراحی، سازمان دهی و تمهید امکانات جداگانه می پردازند (مانند جدا پنداشتن آموزش از پرورش یا نگاه تجزیه ای به اهداف)..

۹. حفظ و تحکیم وحدت ملی و توجه به تنوع اقوام، خرده فرهنگ ها و اقلیت ها؛

ایجاد انسجام اجتماعی و تحکیم وحدت ملی از کارکردهای اصلی نظام های آموزشی در جهان است. در اصول حاکم بر نظام تربیت رسمی و عمومی نیز بر تقویت این کارکرد، همراه با توجه به تنوع و کثرت^{۳۷}، تأکید شده است. اما در ایران، افزون بر پیروان ادیان الهی و مذاهب مختلف دین اسلام، اقوام متعددی زندگی می کنند که دارای خرده فرهنگ ها و گویش های زبانی متفاوت با زبان رسمی و فرهنگ عمومی کشور هستند. با توجه به نابرابری های اجتماعی، اقتصادی و آموزشی حاکم بر مناطق مرزی و حساسیت سیاسی-جغرافیایی آن ها^{۳۸}، که عمدتاً محل استقرار صاحبان چنین تنوع قومی است و سهولت تأثیرپذیری آن ها از فرهنگ های دیگری که به القای دولت های سلطه گر آلوده اند، توجه متوازن به این تنوع و کثرت، ضمن حفظ یکپارچگی ملی، از جمله چالش های پیش روی نظام تربیت رسمی و عمومی است.

۱۰. ضرورت بسط عدالت همه جانبه ی تربیتی و نهادینه ساختن آن در برابر توسعه ی کمی بدون رعایت معیارهای کیفی؛

عدالت تربیتی، مفهومی ذو مراتب است که تحقق کامل آن منوط به تحقق همه ی مراتب آن است^{۳۹}. در مرتبه ی نخست، عدالت تربیتی ناظر به تأمین اصل تربیت

۳۷ گزارش تلفیق یافته ها. . . بخش دوم: فلسفه ی تربیت . . . پیش گفته، ص ۱۶۹.

۳۸. قاسمی پویا، پیش گفته، فصل دهم. هم چنین نگاه کنید به گزارش مطالعات سازمان آموزش و پرورش استان های کردستان، سیستان و بلوچستان، گلستان، خوزستان، و آذربایجان غربی درباره ی مؤلفه های اصلی و عوامل محیطی آموزش و پرورش استان، دبیرخانه ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۳۹. گزارش تلفیق یافته ها. . . بخش دوم: فلسفه تربیت . . . پیش گفته، ص ۱۶۶.

است. در این مرتبه باید برای مترتبان ساز و کارها و امکانات لازم به صورت رایگان و اجباری وجود داشته باشد. در مرتبه‌ی بعد، عدالت تربیتی ناظر به قابلیت دسترسی^{۴۰} آن به‌طور عادلانه و برای همگان است. یعنی باید امکانات و فرصت‌های تربیتی در حد نصاب ضروری و مطلوب برای همگان برابر باشد و تبعیض‌های قومی، نژادی، جنسی، مذهبی و طبقاتی در زمینه‌ی حق بر تربیت برطرف شود. در مرتبه‌ی بالاتر عدالت باید در خدمات تربیتی، ناظر بر فراهم نمودن کیفیت قابل قبول^{۴۱} باشد آخرین مرتبه‌ی عدالت آموزشی نیز انطباق^{۴۲} جریان تربیت با نیازهای فردی و اجتماعی مترتبان است. در این مرتبه باید تربیت با نیازهای ویژه‌ی آحاد اجتماع هم‌خوانی داشته باشد. چالش عمده آن است که در چند دهه‌ی گذشته تمام هم آموزش و پرورش بر آن بوده که از نظر کمیت و تا حدودی تخصیص منابع انسانی و مالی برابری نسبی به‌وجود آید و سطح پوشش (ظاهری) تحصیلی به صد درصد برسد^{۴۳} بدون آن که امکان پرداختن به سایر مراتب عدالت فراهم شود.

۱۱. لزوم ایفای نقش حاکمیتی (قانون گذاری، سیاست گذاری و نظارت) و کاهش وظایف تصدی‌گری دولت در امور اجرایی با توجه به الزامات مشارکت فعال بخش غیر دولتی و تقویت برون سپاری و رقابت پذیری با رعایت موازین عدالت تربیتی:

۴۰. Accessibility .

۴۱. مشایخ، فریده و محمد جعفر جوادی، ۱۳۸۵، توسعه‌ی صلاحیت‌های کلیدی در آموزش و پرورش، (ترجمه)، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۴۲. Adaptability .

۴۳. نگاه کنید به: امام جمعه، طیبه و همکاران، ۱۳۸۵، بررسی و تحلیل وضعیت کمی موجود عملکرد و محیط یادگیری در نظام آموزش و پرورش ایران، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۱۴-۲۶.

دولت، در نظام متمرکز موجود، در همه‌ی جنبه‌های ارائه‌ی خدمات آموزشی و تأمین منابع و امکانات آن، اعم از تأمین منابع مالی، تألیف، چاپ و توزیع کتاب‌های درسی و بخش عمده‌ی مواد کمک درسی؛ طراحی و تأمین فضای آموزشی، ساخت برخی از ملزومات و تجهیزات کلاسی و آزمایشگاهی، تربیت و تأمین معلمان و بازآموزی آن‌ها و نظایر این‌ها نقش تصدی‌گری عمده‌ای را برعهده دارد. افزون بر آن، به مدارس، مناطق و استان‌ها در تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری اجرایی نقش بسیار ناچیز داده است. بنابراین، در کلیه‌ی زمینه‌های مذکور ناکارآمدی و نارسایی عمده و چشم‌گیر مشاهده می‌شود.^{۴۴} در برابر، در نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب، در تقسیم کار ملی، برگسترش مشارکت همه‌جانبه و دخالت متعادل ارکان سه‌گانه‌ی نظام (حاکمیت، خانواده و نهادهای اجتماعی و مدنی) در ارائه‌ی خدمات تربیت رسمی و عمومی و تأمین امکانات لازم^{۴۵}، رقابت‌پذیری و برون‌سپاری^{۴۶} تأکید شده است.

۱۲. ضرورت تقسیم کار ملی بین عوامل سهیم و مؤثر در جریان تربیت، به ویژه بین سه رکن اصلی نظام تربیت: حاکمیت، خانواده و نهادهای اجتماعی و مدنی، در برابر تعدد مراکز و نهادهای سیاست‌گذار در عرصه‌ی تربیت با جهت‌گیری‌های گوناگون؛

نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب، برای تحقق رسالت و کارکردهای خود از مشارکت همه‌ی نهادها و عوامل سهیم و مؤثر در جریان تربیت بهره‌مند می‌شود و

---

۴۴. جوادی، محمد جعفر، ۱۳۸۷، جمع‌بندی کلی از نقاط ضعف و قوت زیرنظام‌های آموزش و پرورش، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۴۵. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش سوم: رهنامه، پیش‌گفته، ص ۲۲۷.

۴۶. در زمینه‌ی طراحی و اجرای برنامه‌ی درسی نگاه کنید به: مهرمحمدی، محمود و همکاران، مهرماه ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیرنظام برنامه‌ی درسی و فناوری آموزشی - ویراست نهایی، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۱۹-۲۰ و در زمینه‌ی منابع مالی نگاه کنید به: نفیسی، پیش‌گفته، صص ۴۰-۴۳.

عمدتاً بر سه رکن مهم و اساسی: حاکمیت، خانواده و نهادهای اجتماعی و مدنی اتکا دارد. مسئولیت اصلی امر تربیت بر عهده‌ی حاکمیت اسلامی است. خانواده‌ها در تداوم نقش آفرینی تربیتی در مرحله پیش از ورود به نظام تربیت رسمی و عمومی نقش اصلی را برعهده دارند و باید با کسب شایستگی‌های لازم، در امر تربیت فرزندان خود مشارکت فعال داشته باشند. نهادهای اجتماعی و مدنی طیف گسترده‌ای از مؤسسات و نهادهای عمومی و خصوصی، مانند رسانه‌های جمعی، شوراهای شهرداری‌ها، مساجد و حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، انجمن‌های علمی و حرفه‌ای، نهاد وقف و سایر سازمان‌های مردم نهاد، مانند مؤسسات خصوصی را در برمی‌گیرند^{۴۷}. در وضع فعلی، به دلیل فقدان تقسیم کار و وظایف میان عوامل و نهادهای سهیم و ضعف سازوکارهای سیاست‌گذاری و تنظیم‌کننده‌ی روابط، زمینه‌ی هم افزائی و تعامل سازنده بین این نهادها فراهم نیست.

۱۳. ضرورت دستیابی به هدف‌های جامع تربیت رسمی و عمومی در برابر سلطه‌ی حافظه محوری و تأثیر زیان‌بار نظام سنجش، پذیرش و گزینش دانشجو بر تحقق این هدف‌ها؛

شیوه‌ی سنجش و پذیرش دانشجو در نظام آموزش عالی، با توجه به استقبال ویژه‌ی خانواده‌ها و دانش‌آموزان از ورود به دانشگاه و کسب مدرک تحصیلی بالاتر، بیش از هر عامل محیطی دیگر بر عملکرد نظام تربیت رسمی و عمومی تأثیر می‌گذارد. استمرار دراز مدت به‌کارگیری شیوه‌ی سنجش و گزینش دانشگاه‌ها با تأکید بر محفوظات، از طریق آزمون‌های چهار جوابی و بی اثر بودن عملکرد مترتبان در دوره‌ی تحصیل بر نتایج پذیرش، سبب شده است کلیه‌ی فعالیت‌های تربیتی، به ویژه در سطح آموزش متوسطه، بر احراز آمادگی برای توفیق در چنین آزمون‌های تستی تمرکز یابد و دستیابی به سایر هدف‌های تربیتی چندان مورد توجه قرار نگیرد. به علاوه در این شیوه‌ی سنجش، استعداد و علاقه‌ی داوطلبان، که از درون داده‌های مهم

۴۷. گزارش تلفیق یافته‌ها... بخش سوم: رهنامه...، پیش گفته، ص ۲۲۷.

آموزش عالی است و اثر بخش به شمار می رود، اساساً در انتخاب رشته‌ی تحصیلی داوطلب بی تأثیر است.^{۴۸}

۱۴. کم رنگ شدن مرزهای تربیت رسمی و غیررسمی و گسترش عوامل اثر گذار بر جریان تربیت؛

تربیت، به لحاظ نحوه‌ی سازمان‌دهی و اعتبار قانونی، به دو نوع رسمی و غیر رسمی تقسیم می شود^{۴۹}: تربیت رسمی، بخشی از جریان تربیت است که بر اساس قوانین و مقررات قانونی و به شکل سازمان‌دهی شده و انعطاف پذیر صورت می گیرد و به موفقیت در کسب شایستگی‌های موردنظر می انجامد. تربیت غیر رسمی، شکلی از جریان تربیت است که در آن انواع شایستگی‌های مورد نظر بدون سازمان‌دهی مشخص و نوعاً به صورت غیر مستقیم از طریق تجارب داوطلبانه (مانند مطالعه‌ی کتاب و روزنامه، تماشای فیلم و تلویزیون، مشارکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌ها، شرکت در مساجد و محافل مذهبی) توسط مترتبان کسب می گردد. چالش پیش روی آن است که بر اثر گسترش استفاده از فناوری‌های نوین، به‌ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات، مرز بین این دو نوع تربیت بطور محسوس برداشته شده و تأثیر پذیری مترتبان از نوع دوم تربیت، که ممکن است با هدف‌هایی متعارض با هدف‌های نظام تربیت رسمی و عمومی ارائه شود، افزایش یابد. همین طور با توجه به اهمیت روز افزون تربیت غیر رسمی و افزایش سهم یادگیری دانش آموزان از این طریق، لزوم هماهنگی بین این دو نوع تربیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.^{۵۰}

---

۴۸. برای آگاهی از آسیب‌های شیوه‌ی گزینش دانشجو و مسائل مرتبط با آن نگاه کنید به: فراستخواه. مقصود و همکاران، ۱۳۸۵، بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای محیط علمی و آموزش عالی بر نظام آموزش و پرورش، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۲۱۴-۲۲۴

۴۹. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . . پیش گفته، ص ۱۷۱.

۵۰. جوادی، محمد جعفر، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود آموزش بزرگسالان، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران

۱۵. نهادینه سازی تفکر راهبردی در ساختار مدیریت نظام آموزش و پرورش (به ویژه برای تحقق سند ملی) و ایجاد تفکر برنامه ای و نهادینه ساختن عمل برپایه ی آن در برابرحاکمیت روزمرگی؛

تاکنون، بر اثر انباشته شدن نارسایی ها و مشکلات از یک سو، و کثرت مطالبات جامعه از این نظام از سوی دیگر، دیدگاه دست یازیدن به اقدامات و اصلاحات زودبازده و اجرای طرح های کوتاه مدت و کم دامنه بررهبری و مدیریت نظام موجود حاکم شده است. در حالی که ماهیت جریان تربیت رسمی و عمومی و دستیابی به هدف های متعالی آن، پدیده ای است زمان بر و نیازمند به کارگیری تفکر راهبردی و برنامه ای بلند مدت است.^{۵۱}

۱۶. تقابل رویکرد عرضه مدار حاکم بر وضعیت موجود با رویکرد متوازن عرضه و تقاضا مدار؛

نظام آموزش و پرورش موجود، در همه ی جنبه ها از رویکرد عرضه مدار، به مفهوم تمرکز صرف بر ارائه ی خدمات آموزشی پیروی می کند. در حالی که اصول حاکم بر اقتصاد آموزش^{۵۲} ایجاب می کند در افق چشم انداز، متناسب با سیاست های کلی سند چشم انداز، رویکرد تقاضا مدار، به مفهوم توجه به طرف تقاضا در بازار خدمات آموزشی (و به یک تعبیر مشتری مداری و مدیریت تقاضا برای آموزش)، توأم با

---

۵۱. تورانی، حیدر، ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیرنظام رهبری و مدیریت در نظام تربیت رسمی و عمومی - ویراست نهایی، دبیرخانه ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۱۰-۱۱.

۵۲. در مورد تغییر رویکردها در زمینه ی اقتصاد آموزش نگاه کنید به: نفیسی، عبدالحسین، آبان ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیرنظام تأمین و تخصیص منابع مالی در نظام تربیت رسمی و عمومی - ویراست سوم، دبیرخانه ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۲۳-۲۴. همچنین نگاه کنید به: آزاد، ابراهیم، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود عملکرد یادگیری در نظام آموزش فنی و تربیت حرفه ای - اقتصادی، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

عرضه مداری^{۵۳} نیز مورد تأکید قرار گیرد. یکی از چالش‌های راهبردی پیش روی نظام تربیت رسمی و عمومی، فراهم آوردن زمینه‌ی این تغییر دیدگاه است.

۱۷. ضرورت توسعه‌ی رویکرد توجه متوازن به فرایندها، ستانده‌ها و نتیجه‌ها در برابر رویکرد توجه صرف به نهاده‌ها؛

در وضع موجود، در همه جنبه‌ها، به‌ویژه در تخصیص منابع انسانی، مالی و کالبدی، از رویکرد نهاده محور، به‌معنای غفلت از ویژگی ابزار سیاستی بودن منابع در فرایندهای اجرایی، پیروی می‌شود. در حالی که اصول حاکم بر اقتصاد آموزش و نیز اصل مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی^{۵۴} ایجاب می‌کند در افق چشم‌انداز، متناسب با سیاست‌های کلی سند چشم‌انداز، افزون بر دقت در انتخاب نهاده‌های مطلوب، بر فرایندها و نیز بر ستانده و محصول، به‌معنای دانش آموخته‌ی واجد شایستگی‌های معیار، به‌جای نهاده (دانش آموز)، تأکید شود^{۵۵}. فراهم آوردن زمینه‌ی این تغییر دیدگاه از چالش‌های راهبردی پیش روی نظام تربیت رسمی و عمومی به‌شمار می‌آید.

۱۸. اتکای کامل بر منابع دولتی و ضرورت جلب مشارکت و تنوع بخشی در تأمین منابع پایدار و امکانات؛

در چند دهه‌ی گذشته عمده‌ی منابع مالی آموزش و پرورش توسط دولت تأمین شده است و به رغم مشارکت بخش خصوصی، به‌صورت اداره‌ی مدارس غیر انتفاعی و نیز به‌شکل ساخت مدارس در بیش از دو دهه‌ی گذشته با کسری مزمن مواجه بوده

۵۳. نفیسی، پیش گفته، ص ۲۳.

۵۴. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . . پیش گفته، ص ۱۷۱.

۵۵. گزارش کارگروه تخصصی زیر نظام تأمین و تخصیص منابع مالی . . . پیش گفته، صص ۲۳-۲۴.

است^{۵۶}. ولی این میزان مشارکت در برابر با آنچه در وضع مطلوب نظام تربیت رسمی و عمومی پیشنهاد شده، کفایت نمی کند. مطلوب آن است که هر سه رکن نظام تربیت رسمی و عمومی (دولت، خانواده و نهادهای اجتماعی و مدنی)، به میزان برخوردار از منافع آموزش، در تأمین منابع مالی آن مشارکت کنند^{۵۷}. افزون بر آن، از جهت ارزیابی درجه‌ی مطلوبیت دخالت دولت، وضعیت کشورهای در حال توسعه با دو مسئله‌ی «شتاب نامتناسب در خصوصی‌سازی تربیت عمومی و رسمی» و «مشارکت ناچیز نهادهای محلی» مواجه هستند. به این ترتیب، امکانات و ظرفیت‌های زیادی برای افزایش منابع مالی، به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه جهت تأمین نیازهای روزافزون آموزشی، از سوی منابعی غیر از دولت مرکزی در اختیار قرار می گیرد. چالش عمده، تحقق یافتن این جهت گیری در سطح اقتصاد کلان کشور است.

۱۹. الزامات آمایش سرزمینی، تحولات جمعیتی و هرم سنی دانش آموزان و تصلب در سیاست‌ها و ساختارهای آموزشی؛

تحولات سرزمینی کشور که بر اثر توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پیش می‌آید^{۵۸} و تحولات جمعیتی، ناشی از جابه‌جایی جمعیت و تغییر ساختار سنی و جنسیتی آن^{۵۹}، ایجاب می‌کند سیاست‌ها، فرایندهای اجرایی و ساختارهای اجرایی و

---

۵۶. نگاه کنید به: فرزانه، حسین، اسفند ۱۳۸۵، بررسی مؤلفه‌ی نظام تأمین منابع مالی و مادی در آموزش و پرورش - رویکرد درون محیطی - گزارش نهایی تحقیق، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش. صص ۷-۱۰.

۵۷. گزارش کار گروه تخصصی زیرنظام تأمین و تخصیص منابع مالی، پیش گفته، ص ۱۷.

۵۸. در مورد تحولات آمایش سر زمین در کشور و اثر آن بر نظام تربیت رسمی و عمومی نگاه کنید به: وحیدی، پریدخت، ۱۳۸۵، بررسی تأثیر برنامه‌ی چشم‌انداز بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و فرایندها بر نظام آموزش و پرورش، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۵۹. در مورد تحولات جمعیت در افق چشم‌انداز و تأثیر آن بر نظام تربیت رسمی و عمومی نگاه کنید به: فرجادی، غلام‌علی، و همکاران، ۱۳۸۵، بررسی تأثیر محیط اقتصادی و مباحث جمعیت‌شناختی بر نظام آموزش

آموزشی از انعطاف کافی برخوردار باشند^{۶۰}. آماده سازی نظام متمرکز و صلب موجود برای پاسخ‌گویی به چنین نیازی از چالش‌های پیش رو به‌شمار می‌آید.

۲۰. ضرورت بهبود و ارتقای بهره‌وری نظام تربیت رسمی و عمومی در برابر سیطره‌ی کمیت‌گرایی و بی‌توجهی به سازوکارهای افزایش کارایی و اثربخشی؛

با دستیابی به حداکثر ستانده‌های آموزشی و به‌کارگیری حداقل نهاده‌های آموزشی «کارآیی» تحقق می‌یابد. کارآیی دو وجه متمایز «درونی» و «بیرونی» را در بر می‌گیرد. وجه درونی (کارآیی درونی) معطوف به نحوه‌ی کارکرد واحدهای آموزشی است. هم‌اکنون وضعیت هر دو نوع کارایی، که از آن به بهره‌وری تعبیر می‌شود، به‌ویژه در سطح آموزش متوسطه، چندان رضایت‌بخش نیست^{۶۱}. چالش عمده آن است که افزایش کارایی بیرونی، که به اثربخشی عملکرد می‌انجامد، مستلزم توجه بیش‌تر به کیفیت آموزش است که با سیطره‌ی کمیت‌گرایی حاکم بر وضعیت موجود سازگار نیست.

۲۱. ضرورت انسجام و یکپارچگی داخلی برای کسب مزیت‌های راهبردی و حضور فعال در محیط رقابتی در برابر بخشی‌نگری، موازی‌کاری و ناهماهنگی اجزای نظام؛

و پرورش: گزارش اول: بررسی وضع موجود جمعیت کشور و پیش‌بینی آن برای سال ۱۴۰۴، دبیرخانه‌ی طرح

تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران.

۶۰. احمدی، آمنه، ۱۳۸۷، بررسی وضع مطلوب و موجود ساختار آموزشی کشور، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند

ملی آموزش و پرورش، تهران.

۶۱. نگاه کنید به: بررسی و تحلیل وضعیت کمی موجود عملکرد و محیط یادگیری در نظام آموزش و پرورش

ایران، پیش‌گفته، صص ۱۰۰-۱۲۴.

در اصول حاکم بر نظام مطلوب تربیت رسمی و عمومی بر نگرش نظام مند در هدایت تحولات در نظام تربیت رسمی و عمومی، توجه به مراتب مختلف اهداف و هم چنین، توجه به پیوستگی و انسجام محتوایی در سطوح و مراحل تربیت رسمی و عمومی تأکید شده است.^{۶۲} رعایت این اصل بر توانایی نظام در محیط رقابتی و مطالبه‌گر آینده، که با محدودیت شدیدتر منابع نیز همراه خواهد بود، می‌افزاید. در حالی که در وضعیت کنونی، به دلیل تغییرات پی در پی، ناهماهنگ و ناموفقی که به‌عنوان اصلاح نظام در پنج دهه‌ی اخیر صورت گرفته، ناهماهنگی و موازی کاری بر فعالیت‌ها حاکم شده و نظام را از درون چنان به‌خود مشغول داشته که ظرفیت تطبیق با شرایط و پاسخ‌گویی به مطالبات جامعه را از دست داده است.^{۶۳}

۲۲. ضرورت پژوهش محوری در نظام تربیت رسمی و عمومی در برابر رویکرد سلیقه‌ای و غیرکارشناسانه در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها؛

پژوهش و ارزشیابی در واقع کانون تفکر برای تدوین و اجرای برنامه‌ها، دستیابی به کیفیت، به روز سازی، هدایت تحولات و انتقال و نهادینه سازی نوآوری‌ها و تشخیص و درمان مسائل در نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب در نظر گرفته شده است. به این ترتیب پژوهش و ارزشیابی بنیاد و مرجع اتخاذ سیاست‌ها و تصمیمات در میان سطوح مختلف کارگزاران ستادی، اجرایی و آموزشی برای کمک به تحقق اهداف تربیتی در میان دانش آموزان و در سطح مدرسه به شمار می‌آید. در وضع موجود پژوهش و ارزشیابی به درستی از سوی تصمیم‌گیران و سایر افراد مخاطب درک نشده و مورد حمایت قرار نگرفته است. که از نشانه‌های آن می‌توان به داشتن نگاه ابزاری و زینتی نسبت به آن، بی‌توجهی به یافته‌های پژوهش و ارزشیابی در

۶۲. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت . . .، پیش گفته، ص ۱۷۰.

۶۳. جوادی، پیش گفته، بخش نقاط ضعف زیرنظام رهبری و مدیریت.

تصمیم‌گیری‌های مهم اشاره کرد. هم اکنون در نظام تربیتی، داشتن نگاه سطحی و صوری به موضوع پژوهش و ارزشیابی یک چالش اساسی به شمار می‌آید.^{۶۴}

۲۳. الزامات زیر ساختی و کالبدی بایسته‌ی نظام تربیت رسمی و عمومی (فضاهای عمومی و اختصاصی امن، مقاوم و دل‌پذیر و تجهیزات و فناوری‌های آموزشی) و محدودیت‌های منابع، کثرت بلایای طبیعی و محدودیت دانش فنی و حقوقی متناسب با آن‌ها؛

نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب ایجاب می‌کند در طراحی و ساخت فضاهای تربیتی و چیدمان تجهیزات، با رویکرد میان رشته‌ای، تعاملی و فرهنگی - تربیتی و بر اساس ضوابط و استانداردهای فنی و مهندسی، شرایط اقلیمی و اصول شهرسازی (و با توجه به نیازها و رعایت شرایط سنی، جنسی و جسمی مترتبان)، مدرسه‌ی مطلوب در اختیار نظام تربیت رسمی و عمومی قرار گیرد. مدرسه‌ای که تمام عناصر فضای آن (اعم از فیزیکی و معنوی) در فرایند رشد همه جانبه‌ی فراگیران نقش اساسی ایفا کند.^{۶۵} ایفای این کارکردها مستلزم داشتن سازوکارهای مناسب و منابع مالی و انسانی توانمند است. در برابر، در وضع موجود، از یک سو کثرت بلایای طبیعی و عمومیت فرسودگی ساختمان‌های آموزشی مشاهده می‌شود، و از سوی دیگر این نظام با محدودیت منابع، امکانات و نیروهای فنی رو به روست و در این زمینه از همراهی و همکاری نهادها و سازمان‌های مسئول نسبتاً محروم است.^{۶۶}

۶۴. نگاه کنید به: ساکی، رضا، آبان ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیر نظام پژوهش و ارزش‌یابی -

ویراست پنجم، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۲۹-۳۰.

۶۵. نگاه کنید به: نوید ادهم، مهدی و همکاران، آبان ۱۳۷۸، گزارش کارگروه تخصصی زیر نظام فضا و

تجهیزات تربیتی- ویراست هفتم، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۱۳ و ۲۶.

۶۶. نوید ادهم، پیش گفته، صص ۱۸-۲۴.

۲۴. ضرورت توجه به نقش بنیادی عوامل انسانی (به ویژه مربی) در برابرنا متناسب بودن سازوکارهای جذب، آماده سازی، سامان دهی و مدیریت منابع انسانی؛

معلم، در جریان تربیت رسمی و عمومی، نقش کلیدی برعهده دارد و باید متناسب با اقتضانات جریان تربیت، خود به سطح قابل قبولی از حیات طیبه دست یافته باشد. در گذشته ناکارآمدی سازوکارهای تربیت و جذب عوامل انسانی سبب شده ذخیره ی نیروی انسانی در اختیار نظام موجود، شایستگی های حرفه ای و انگیزشی و در خور نظام تربیت رسمی و عمومی مطلوب را نداشته باشد^{۶۷}. متناسب سازی این سازوکارها و آماده سازی ذخیره ی انسانی موجود برای پذیرش خدمت در نظام مطلوب از چالش های پیش رو به شمار می رود.

۲۵. ضرورت نگاه سرمایه ای و مؤلد به نظام تربیت رسمی و عمومی و توجه به آن به منزله ی نهاد زیر ساختی و شالوده ی توسعه پایدار و دانش بنیان در برابر نگاه صرف مصرفی و هزینه ای غیر مؤلد؛

جریان تربیت رسمی و عمومی، علاوه بر کارکرد اصلی خود که ایجاد زمینه برای تحقق ظرفیت های وجودی متربیبان در جهت تکوین و تعالی هویت خود است، از مهم ترین عوامل زمینه ساز تشکیل و توسعه ی سرمایه های انسانی، اجتماعی، فرهنگی و معنوی در کشور به شمار می آید. این رویکرد مستلزم تأمین منابع در حد کفایت است^{۶۸}. در حالی که در وضع موجود، در عمل و در سیاست گذاری و تخصیص

---

۶۷. در زمینه ی نارسایی های سازوکارهای نظام موجود و شایستگی های معلمان نگاه کنید به: خنیفر، حسین و همکاران، مرداد ۱۳۸۷، گزارش کارگروه تخصصی زیر نظام تربیت معلم و منابع انسانی در نظام تربیت رسمی و عمومی، دبیرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، صص ۴۹-۶۵.

۶۸. گزارش تلفیق یافته ها. . . بخش دوم: فلسفه ی تربیت . . . پیش گفته، ص ۱۶۶. و همچنین نگاه کنید به نفیسی، پیش گفته، صص ۲۰.

منابع انسانی و مالی و برقراری تسهیلات قانونی، با نظام تربیت رسمی و عمومی به صورت بخش هزینه‌بر غیرمولد، که از نظر اقتصادی سرمایه‌گذاری در آن فاقد ارزش افزوده است^{۶۹}، برخوردار می‌شود.

۲۶. ضرورت تربیت نسل برخوردار از سلامت جسمی و روانی در برابر توسعه بیماری‌های نوظهور و طیف آسیب‌های برخاسته از شرایط تمدنی جدید.

از جمله مهم‌ترین شایستگی‌های پایه و مشترکی که مترجمان باید در نظام تربیت رسمی و عمومی به آن دست یابند، عبارت‌اند از درک ویژگی‌های زیستی و پاسخ‌گویی مسئولانه به نیازهای جسمی و روانی خود، ارزیابی سبک زندگی انتخاب شده و داشتن بصیرت نسبت به پیامدهای آن در باره‌ی خود، جامعه و طبیعت، و توسعه و شکل دهی به موقعیت‌ها برای حفظ و ارتقای سلامت افراد در سطح محلی، ملی و جهانی^{۷۰}. تحقق این هدف در فضای بسیار متحول و غیرقابل پیش‌بینی آینده، که به‌سهولت انسان‌ها را در معرض آسیب‌های روانی، بیماری‌های نوظهور^{۷۱}، بحران هویت، کاهش کنترل اجتماعی، رشد حاشیه‌نشینی و زندگی پرتنش شهری و مانند آن‌ها قرار می‌دهد^{۷۲}، از چالش‌های مهم پیش روی نظام تربیت رسمی و عمومی خواهد بود.

۲۷. آموزش و پرورش معطوف به توسعه شهری در برابر ضرورت توسعه متوازن شهر و روستا برای دستیابی به اهداف نظام تربیت رسمی و عمومی؛

۶۹. نفیسی، پیش گفته، صص ۳۶-۳۳.

۷۰. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش دوم: فلسفه‌ی تربیت. . . پیش گفته، صص ۱۷۹-۱۸۰.

۷۱. Emerging diseases.

۷۲. برای آسیب‌های اجتماعی و روانی نگاه کنید به: فاضلی، نعمت‌الله و همکاران، ۱۳۸۵، بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای سیاسی-اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر نظام آموزش و پرورش، دبیرخانه‌ی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران، فصل هفتم- جمع بندی و نتیجه‌گیری.

آموزش و پرورش، که تنها پاسخ‌گوی دانش‌آموزان شهر نشین و اعطا کننده قابلیت‌های زیست در فضای شهر به دانش‌آموزان، باشد به شکل نظام مند جهت تشویق روستائیان و عشایر به مهاجرت عمل می‌کند و پدیده‌های ناخوش‌آیند حاشیه نشینی، فقر، بزهکاری، و خدشه دار شدن عزت و کرامت انسان‌ها در مقیاس فردی و اجتماعی افزایش می‌یابد. آموزش و پرورش افتراقی، که روستائیان را برای روستا و شهریان را برای شهر تربیت کند، نیز به شکل نظام مند امکان تحرک طبقاتی را از دانش‌آموزان روستائی و عشایری سلب و فرصت‌های تغییر و در نتیجه تعالی را از آنان دریغ می‌نماید. بنابراین، برنامه‌های آموزشی‌ای که بتواند، فارغ از آسیب‌های اشاره شده، هم زمان زمینه‌ساز شکل‌گیری هویت مشترک دانش‌آموزان شهری و روستایی باشد و پاسخ‌گوی نیازهای ویژه (هویت اختصاصی) متریبان شهری و روستائی گردد^{۷۳}، از چالش‌های پیش روی نظام تربیت رسمی و عمومی است.

۲۸. ضرورت هم‌سویی آموزش و پرورش با جهت‌گیری‌های کلان سیاسی - اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران در برابر تأثیر پذیری آن از نوسانات سیاسی و مقطعی دولت‌ها (سیاست‌زدگی)

آموزش و پرورش در تمامی جوامع در راستای جهت‌گیری‌های کلان سیاسی - اجتماعی و به عنوان بخشی انفکاک‌ناپذیر از نظام کلان سیاسی اجتماعی شکل می‌گیرد. حیثیت نظام‌های تربیت رسمی و عمومی در جوامع مختلف از جمله بنا به این ملاحظه حیثیتی ویژه و دارای اختصاصات خاص خود است. این ارتباط گرچه از نوع تعاملی و متقابل است، لیکن توجه به این نکته، شان خرده نظام بودن آموزش و پرورش را مخدوش نمی‌سازد. از سوی دیگر این تعامل در جوامعی که مردم سالارند و چرخش قدرت با رعایت موازین مربوط در فواصل زمانی کوتاه اتفاق می‌افتد، می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد التهاباتی در پی هر چرخش قدرت باشد. این وضعیت معرف یکی از چالش‌های اساسی آموزش و پرورش است.

۷۳. گزارش تلفیق یافته‌ها. . . بخش سوم: رهنامه، پیش‌گفته، ص ۲۲۵.

۲۹. ضرورت تحول و نوآوری در آموزش و پرورش متناسب با جهت گیری های مطلوب و تحولات محیطی در برابر محدودیت های حقوقی و قانونی، عدم انعطاف ناپذیری و روز آمد سازی قوانین و مقررات

آموزش و پرورش در عین حال که جریانی ثابت و مستمر است، بنا به ماهیت و ماموریت، باید خود را با تحولات در ابعاد گوناگون هماهنگ سازد تا به نهادی تاریخ مصرف گذشته بدل نشود. خصوصاً در عصری که تحولات حوزه فناوری هر از چندگاه یکبار ظرفیت تازه یا وضعیت جدیدی را به وجود می آورد، نظامات حقوقی و سیاست گذاری باید از آمادگی ذهنی و قابلیت های ضروری برای روزآمد سازی برخوردار باشند تا کارائی نظام تربیت رسمی و عمومی مورد سوال واقع نشود. لختی و کندی در واکنش ها چالشی است که این نظام ها را تهدید می نماید.

پیوست ۴

تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی^{۷۴}

سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی در افق چشم انداز بیست و نهم ساله کشور: مجموعه‌ای است در بر دارنده مؤلفه‌های بیانیه ارزش‌ها (مبانی نظری و اصول)، مأموریت، چالش‌ها، چشم انداز، هدف‌های کلان، هدف‌های عملیاتی، راهبردهای اصلی و فرعی (راهکارها)، و شاخص‌های معرف چگونگی تحقق هدف‌ها، که به عنوان پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای، هدایت، راهبری، نظارت و استقرار نظام تربیت رسمی و عمومی کشور در سطح ملی، به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری مورد استناد و استفاده قرار می‌گیرد.

۷۴. تعریف آن دسته از مفاهیم این بخش که مستند نشده از گزارش زیر گرفته شده است: صادقی‌زاده، علیرضا و همکاران، شهریور ۱۳۸۸ "گزارش تلفیق یافته‌های مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش (بنیان نظری تحولات راهبردی در نظام آموزشی کشور) - پیوست ۴- تعاریف مفاهیم و اصطلاحات، دبرخانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، تهران. صص ۳۰۷-۳۱۵.

در این مجموعه، «تربیت» شامل تمام فرآیندهای زمینه‌ساز تحول اختیاری و آگاهانه‌ی آدمی تلقی شده است که به عنوان امری واحد و یکپارچه، با تمام ابعاد و جودی انسان، به مثابه یک کل، سروکار دارد. بدیهی است که هیچ‌یک از فرایندهای زیرمجموعه‌ی این عنوان جامع، نمی‌تواند در عرض آن مطرح یا رقیب آن تلقی شود. آنچه باید رخ دهد، همانا تربیت با ابزارها و روش‌های متفاوت است. به بیان دیگر، مراد از «تربیت» در این مجموعه، مفاد همان اصطلاح مرکب «تعلیم و تربیت» است که به غلط رایج شده و کاربرد فراوان یافته است. لذا واژه‌ی «تربیت» شامل تمام ابعاد و جنبه‌های فرآیندی می‌شود که زمینه‌ساز تحول اختیاری و آگاهانه‌ی آدمی است و لذا نیاز به واژه‌ی مکملی مانند تعلیم ندارد. مفهوم تربیت دربردارنده و جامع تمام اجزا و عناصر مرتبط با این فرآیند (مانند تعلیم، تزکیه، تأدیبه، تدریس و مهارت‌آموزی) است؛ چنان‌که در منابع تربیتی غرب واژه‌ی Education از چنین شمولی برخوردار است.

فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: مجموعه ای از گزاره‌های مدلل و مدون که به تبیین چیستی، چرایی و چگونگی تربیت، در سطحی عام به شکلی جامع، سازوار، به هم پیوسته و مبتنی بر بنیان‌های معتبر متناسب با نظام فکری و ارزشی اسلامی می‌پردازد.

فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران: مجموعه‌ای جامع، سازوار، به هم پیوسته، مدلل و مدون، که برپایه "فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران" به تبیین چیستی، چرایی و چگونگی نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد.

رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران:

الگوی نظری جامع، که خصوصیات وضعیت مطلوب نظام تربیت رسمی و عمومی را، با بیان تعریف و قلمرو، رسالت، اهداف، کارکردها، رهیافت، رویکرد، ساختار و روابط این نظام و همچنین با بیان تعریف، وظایف، رویکرد، اصول و روابط هر یک از زیرنظام‌های اصلی آن، ترسیم می‌نماید.

نظام تربیت رسمی و عمومی: "نهادی است عمومی^{۷۵} و سازمان یافته که، به عنوان عنوان مهم ترین عامل انتقال، بسط و اعتلاء فرهنگ در جامعه اسلامی ایران، مسئولیت آماده سازی عموم متریبان جهت تحقق مرتبه ای از آمادگی^{۷۶} برای تحقق

۷۵. نکته مهم وشایان تذکر اینکه کلیت نظام تربیت رسمی و عمومی را با توجه به لزوم نقش فعال همه ارکان اجتماع از جمله دولت اسلامی در آن، نهادی عمومی- نه به منزله نهادی دولتی ونه به مثابه نهادی خصوصی- در نظر گرفته ایم هرچند بخش هایی از این نظام (نظیر وزارت تربیت) دولتی و مولفه هایی از آن (نظیر شرکت ها ومؤسسات پشتیبان یا برخی مدارس) خصوصی وبرخی نیز (نظیر شورا ها وانجمن ها) در زمره نهادهای مدنی باشند. (چنانچه در نظام هایی نظیر بهداشت وسلامت، یا اقتصاد نیز وضع به همین منوال می باشد)

۷۶- تعیین این مرتبه در طی بازه های زمانی توسط شورای عالی تربیت مشخص می شود.

حیات طیبه را برعهده دارد که تحصیل آن مرتبه برای عموم افراد جامعه در جهت تکوین و تعالی پیوسته هویت ایشان - (با تاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی) ضمن ملاحظه ویژگی های فردی و غیر مشترک - و نیز شکل گیری و اعتدالی مداوم جامعه سالم براساس نظام معیار اسلامی لازم یا شایسته باشد. این نهاد عمومی با تکیه بر دولت اسلامی (حاکمیت) و با مشارکت فعال خانواده ها و نهادها و سازمان های غیر دولتی، متولی و مسئول تحقق شایسته‌ی «جریان تربیت رسمی و عمومی» در همه سطوح سیاست گذاری؛ برنامه ریزی؛ پشتیبانی؛ هماهنگی و ساماندهی؛ اجرا و نظارت، ارزشیابی و اصلاح می باشد.

زیرنظام های اصلی (نظام تربیت رسمی و عمومی): بخش های اساسی این نظام^{۷۷} در جهت پشتیبانی از جریان تربیت، انجام رسالت نظام و کمک به تحقق اهداف و کارکردهای آن هستند. این زیرنظام ها تمامی مولفه های نظام تربیت رسمی و عمومی را تحت تاثیر خود قرار می دهند و عبارتند از: رهبری و مدیریت، تحقیق و ارزشیابی، تربیت معلم و تأمین منابع انسانی، تأمین و تخصیص منابع مالی، تأمین فضا، تجهیزات، فن آوری و برنامه درسی.

مولفه ها (نظام تربیت رسمی و عمومی): منظور از مولفه های اصلی نظام تربیت رسمی و عمومی اجزایی است که برای کمک به تحقق رسالت و اهداف آن (در سطوح سیاست گذاری؛ برنامه ریزی؛ پشتیبانی هماهنگی؛ اجرا و نظارت، ارزشیابی و اصلاح) شکل گرفته اند. این اجزاء مجرای عمل ارکان سه گانه (حاکمیت، خانواده و نهادهای اجتماعی و مدنی) در چارچوب زیر نظامهای اصلی این نظام می باشند

---

۷۷. در شناسایی بخش های اساسی نظام تربیت رسمی و عمومی تلاش شده است تا موضوعات مرتبط با هر زیر نظام به گونه ای تعریف شود که بیشترین شمول را نسبت به موضوعات عام نظام تربیت رسمی و عمومی دارا باشد و همه کارکردهای این نظام از طریق این زیر نظامها محقق گردد (لذا نقش و وظایف زیر نظامهای اصلی لزوما ناظر به وضع فعلی معاونتهای موجود در وزارت آموزش و پرورش نمی باشند).

رسالت (مأ موریت): گزاره معطوف به بیان مسئولیت اصلی مورد انتظار از هر یک از نهادهای سهمیه در جریان تربیت.

کارکرد: گزاره ناظر به بیان اثر و نتیجه مطلوب (مورد انتظار) از فعالیت نظام (یا زیرنظام) که برای تحقق غایت و انجام رسالت هر یک عوامل و نهادهای تربیتی ضروری باشند.

وظایف: گزاره‌های معطوف به بیان وضع مطلوب فعالیت عوامل و مولفه‌های زیرمجموعه هر یک از نهادهای سهمیه در جریان تربیت که برای تحقق رسالت عوامل و نهادهای تربیت ضروری باشند.

هدف: گزاره‌های تجویزی ناظر به تعیین وضع مطلوب متریبان در پایان مراحل از فرآیند تربیت که تحقق هر یک از آنها گامی در جهت وصول به غایت تربیت محسوب می‌شود.

انواع هدف‌ها:

- **هدف کلی:** گزاره ناظر به بیان خصوصیت مطلوب و مورد انتظار از هر متریبی و در هر نوع تربیت در جهت تحقق غایت تربیت.
  - **اهداف مشترک:** آن دسته از شایستگی‌های لازم برای عموم آحاد جامعه که از تحلیل غایت تربیت و هدف کلی آن به دست آیند.
  - **اهداف ویژه:** آن دسته از شایستگی‌هایی که با تحلیل اهداف مشترک (برحسب معیارهایی نظیر مرحله رشد و ویژگیها و نیازهای متریبان، موقعیت و شرایط اجتماعی، آمادگی لازم برای ورود به انواع تربیت اختصاصی) برای گروه یا فرد خاصی در سطوح ملی، استانی، منطقه‌ای و محلی و مدرسه‌ای (به شکل‌های گوناگون برحسب مورد) تعیین گردد.
- رویکرد:** جهت گیری کلی، مشخص و منسجمی درباره ماهیت و چگونگی مواجهه با موضوع مورد نظر، که باتوجه به مجموعه‌ای از مفروضات نظری سازوار، تعیین شده و

التزام به آن، موجب ایجاد همگرایی و هماهنگی در انتخاب اصول، معیارها و روش‌های خاصی در عرصه عمل خواهد شد.

رویکرد عرضه مدار / رویکرد تقاضا مدار: در شرایط فعلی، تخصیص منابع در تربیت رسمی و عمومی ایران عمدتاً عرضه‌مدار می‌باشد. به‌ترتیبی که تقریباً مجموع منابع مالی دولت برای آموزش و پرورش از طریق بودجه عمومی در اختیار مدارس دولتی عرضه‌کننده خدمات آموزشی قرار می‌گیرد. در برابر، در رویکرد تقاضا مدار، در هنگام تخصیص منابع مالی دولت، طرف تقاضای آموزش یعنی دانش‌آموزان و خانواده‌ها نیز مورد توجه قرار می‌گیرند. این کار از طریق، توسعه کمک‌های مالی به متقاضیان آموزش (در قالب پته آموزشی، بورس تحصیلی، کمک مستقیم مالی، و ...) صورت می‌گیرد که از این راه، متقاضیان بتوانند در موسسات و مدارس با کیفیت بالاتر (اعم از دولتی و غیردولتی) ثبت‌نام نمایند و «دامنه انتخاب» آنها گسترش یابد.

راهبرد: راهکاری کلان که منجر به بهبود عملکرد یا حفظ مطلوبیت نظام از طریق تغییر در ساختار و رفتار می‌شود و به مثابه پلی بین نظام و محیط متناسب با تهدیدات و فرصت‌های محیطی و نقاط قوت و ضعف نظام انتخاب می‌شود.

چالش‌ها: موقعیت‌ها و وضعیت‌های خطیری هستند که ما را به مقابله با خود می‌طلبند و نمی‌توان آنها را نادیده انگاشت؛ زیرا آثار و نتایجی به همراه خواهند داشت که توفیق یا عدم توفیق ما در تحقق چشم انداز، مأموریت‌ها و اهداف در گرو آنهاست. از این رو مستلزم شناسایی و مواجهه اندیشمندانه و تدبیر خردمندانه هستند به گونه‌ای که بتوان از تبدیل شدن آنها به تهدید جلوگیری کرد و بر پایه آنها فرصتهایی را پدید آورد که دستیابی به مقاصد مورد نظر را تسهیل کرده و امکان پذیر سازد. باید توجه داشت که بی‌توجهی به این چالش‌ها یا مواجهه نا هوشمندانه با آنها می‌تواند ناتوانی نظام در ایجاد انسجام و یکپارچگی در داخل و انطباق با محیط خارج و تعامل پیش‌برنده و پویا با آن را نیز در پی داشته باشد که در نتیجه تحقق مأموریت، دستیابی به هدف‌ها را دشوار و در برخی از موارد امکان‌ناپذیر خواهد ساخت.

چشم انداز: منظور از چشم انداز وضعیت قابل حصول و ممکن نظام تربیت رسمی و عمومی کشور در افق بیست ساله است که با توجه به مأموریت‌ها از یک سو و چالش‌های فرا روی این نظام، از سوی دیگر، تعیین می شود.

تربیت (تعریف برگزیده):

تربیت عبارت است از: «جریان تعاملی زمینه ساز تکوین و تعالی پیوسته ی هویت افراد جامعه و شکل گیری و اعتلاء مداوم جامعه سالم بر اساس نظام معیار اسلامی در جهت هدایت فرد و جامعه به سوی تحقق حیات طیبه در همه ی مراتب و ابعاد، به گونه ای که متربیان آماده شوند بطور آگاهانه و اختیاری در این مسیر حرکت کنند.»

طی این جریان تعاملی، مربیان با طراحی، سازماندهی و تدارک فرصت های مناسب در قالب تدابیر و اقداماتی هدفمند، هماهنگ، سنجیده و براساس نظام معیار اسلامی - نظیر تمهید و پالایش شرایط محیطی، حمایت و مراقبت، ترغیب و تذکر، تعلیم و تعلم، گفتگو، تجربه و آزمون، مواجهه با نتایج اعمال و قرار گرفتن در موقعیت های جدید- زمینه تکوین و تعالی پیوسته هویت آحاد متربیان و شکل گیری و اعتلای مداوم جامعه ای سالم را فراهم می سازند؛ متربیان نیز با مشارکت فعال در این جریان و استفاده مناسب از فرصت های یادشده، شایستگی های فردی و جمعی لازم جهت درک و بهبود مداوم موقعیت خود و دیگران، بر اساس انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه ی نظام معیار اسلامی، را کسب و از این طریق آماده می شوند تا حیات طیبه را در همه مراتب و ابعاد محقق سازند.

انواع تربیت:

۱. بر اساس نحوه ی حضور متربیان:
  - **تربیت الزامی:** بخشی از جریان تربیت که متربیان باید، بر حسب ضوابط قانونی، در آن حضور یابند.

• **تربیت اختیاری:** بخشی از جریان تربیت که شرکت متریبان در آن داوطلبانه است.

۲. بر اساس نوع سازمان‌دهی و اعتبار قانونی:

• **تربیت رسمی:** بخشی از جریان تربیت که به شکل قانونی، سازمان‌دهی شده (دارای مخاطبان مشخص و اهداف، ساختار و برنامه‌ی معین)، ضمن حفظ انعطاف‌پذیری (برحسب خصوصیات متریبان) در جهت آماده‌سازی متریبان برای تحقق مراتب حیات طیبه در ابعاد مختلف، متناسب با نیازهای متنوع جامعه، طراحی و اجرا شده و پس از کسب شایستگی‌های لازم (جهت درک موقعیت و اصلاح مداوم آن بر اساس نظام معیار) به اعطای گواهی‌نامه‌ی موفقیت (مدرک معتبر) می‌انجامد.

• **تربیت غیررسمی:** شکلی از جریان تربیت که در آن انواع شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت و اصلاح مداوم آن بر اساس نظام معیار، در جهت آماده‌سازی متریبان برای تحقق مراتب حیات طیبه در ابعاد گوناگون، بدون سازمان‌دهی مشخص و از طریق تجارب داوطلبانه متریبان (مانند مطالعه‌ی کتاب و روزنامه، تماشای فیلم و تلویزیون، مشارکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌ها، شرکت در مساجد و محافل مذهبی) کسب می‌شود.

۳. بر اساس میزان و نحوه‌ی شمول:

• **تربیت عمومی:** بخشی از جریان تربیت که در جهت تکوین و تعالی مداوم هویت متریبان با تأکید بر وجوه مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی) هویت، ضمن ملاحظه‌ی ویژگی‌های فردی و مشترک (جنسی / جنسیتی، خانوادگی، فرهنگی، دینی / مذهبی^{۷۸}، قومی و بومی / محلی) ایشان، انجام می‌شود تا متریبان مرتبه‌ای از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی را به دست آورند که تحصیل آن مرتبه، برای عموم افراد جامعه لازم یا شایسته باشد.

---

۷۸. البته ملاحظه‌ی خصوصیات دینی / مذهبی صرفاً در ساحت تربیت دینی (به معنای خاص) و آن هم تنها برای متریبان تابع ادیان و مذاهب رسمی کشور، بر اساس مفاد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است.

- **تربیت اختصاصی:** بخشی از جریان تربیت که در راستای تکوین و تعالی پیوسته‌ی وجوه اختصاصی هویت متربیان بر بنیاد تکوین وجوه مشترک هویت (انسانی، اسلامی و ایرانی) ایشان انجام می‌گردد تا متربیان مرتبه‌ای از آمادگی را برای تحقق مراتب حیات طیبه در ابعاد مختلف به دست آورند که در جهت تشکیل جامعه سالم و اعتلای مداوم آن براساس نظام معیار اسلامی، وصول به آن مرتبه از آمادگی، تنها برای بخشی^{۷۹} از افراد جامعه لازم یا شایسته باشد.
- ۴. بر اساس حیثیت‌ها یا شئون حیات آدمی:
ساحت‌های تربیت متناسب با شئون متفاوت زندگی آدمی به انواع ذیل تقسیم می‌شود:
- تربیت دینی^{۸۰} و اخلاقی؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن دینی و اخلاقی حیات طیبه؛
- تربیت زیستی و بدنی؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن زیستی و بدنی حیات طیبه؛

۷۹. البته هیچ مانعی از تحصیل این مرتبه از آمادگی برای دیگر افراد جامعه (در صورت علاقه و استعداد ایشان) نباید وجود داشته باشد؛ ولی چون این امر، نیاز عمومی جامعه تلقی نمی‌شود، درآمد عمومی جامعه برای این قبیل آمادگی‌ها صرف نمی‌شود.

۸۰. به‌طور کلی دوگونه تربیت دینی قابل تصور است: نخست، تربیتی که چهارچوب بنیادی و اصول آن بر اساس دین و آموزه‌های دینی استوار است. در واقع این شکل از تربیت دینی در مقابل تربیت سکولار قرار می‌گیرد و همه‌ی ابعاد تربیت را بر اساس نظام معیار دینی (مبتنی بر مبانی و ارزش‌های دین یا سازگار با آنها) شامل می‌شود که در مجموعه‌ی حاضر از این مفهوم عام با تعبیر تربیت اسلامی یاد شده است. دوم، جنبه‌ی خاصی از تربیت که برای تقویت دین‌داری و دین‌ورزی متربیان صورت می‌پذیرد. در این شکل از تربیت، اعتقادات و مناسک مربوط به دینی معین، مورد توجه قرار می‌گیرد و متربیان برای رسیدن به ایمان و باور دینی و عمل به آن تربیت می‌شوند (البته مطابق قانون اساسی کشور ما، اقلیت‌های دینی و مذهبی رسمی در تربیت دینی فرزندان خود، منطبق با عقائد و مناسک خویش، آزادند.) این شکل از تربیت تقریباً در همه‌ی جوامع به رسمیت شناخته شده است و در ادبیات رایج تربیتی با عبارت religious education از آن سخن می‌رود.

- تربیت اجتماعی و سیاسی؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متریبان در مسیر تحقق شأن اجتماعی و سیاسی حیات طیبه؛
- تربیت اقتصادی و حرفه‌ای؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متریبان در مسیر تحقق شأن اقتصادی و حرفه‌ای حیات طیبه؛
- تربیت علمی و فن آوری؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متریبان در مسیر تحقق شأن علمی و فن آورانه حیات طیبه؛
- تربیت هنری و زیبایی شناختی؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متریبان در مسیر تحقق شأن هنری و زیبایی شناختی حیات طیبه؛

تربیت رسمی و عمومی (تعریف برگزیده): «بخشی از جریان تربیت که به شکل سازمان‌دهی شده، قانونی، عادلانه، همگانی^{۸۱} و الزامی در جهت تکوین و تعالی مداوم هویت متریبان با تأکید بر وجوه مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی) هویت^{۸۲}، ضمن

---

۸۱. همگانی بودن به معنای پوشش "در زمانی" عموم افراد جامعه است. هرچند این نوع تربیت گروه سنی خاصی را هدف خود قرار می‌دهد. اما طی دوره های زمانی ان عمومیت و پوشش همگانی تحقق می پذیرد.

۸۲. هویت، واقعیتی تدریجی، انعطاف پذیر و ناتمام است که با سیوررت اشتدادی انسان و حضور فعال او در صحنه‌های گوناگون شخصی و اجتماعی و در طول حیات دنیوی تکوین و تحول می‌یابد و در حیات اخروی نیز ادامه دارد. بنابراین، تحقق و تحول هویت، بیش از هر چیز، به جریان منحصر به فرد زندگی هر شخص و اراده و اعمال اختیاری خود او بستگی دارد. یعنی هر شخص در صورت‌بندی یا تعیین و تغییر هویت خویش، به‌طور نسبی - نه مطلق - از آزادی (تکوینی) برخوردار است. لذا، می‌تواند هویت خویش را چنان‌که می‌خواهد (در جهت غایت حقیقی زندگی انسان یا برخلاف آن) شکل دهد و متحول سازد. البته، تکوین و تحول هویت تأثیرات پیش‌رونده‌ای بر اعمال و کوشش‌های فرد در آینده دارد. هویت آدمی، دو وجه فردی و جمعی دارد. وجه فردی ناظر بر بعد اختصاصی وجود انسان (شخصیت منحصر به فرد او) و وجه جمعی ناظر بر بعد مشترک زندگی انسان با دیگر انسان‌هاست. وجه فردی او را، به‌دلیل برخورداری انسان از عقل و فطرت و اراده و اختیار، مقهور و مستحیل شدن در جمع دور می‌کند و وجه جمعی او را در جریان پیوند و داد و ستد با دیگران و احساس هم هویتی با آنان قرار می‌دهد. ولی این داد و ستد، به نحوی است که اراده‌ی آدمی از او سلب نمی‌گردد.

ملاحظه‌ی ویژگی‌های فردی و غیر مشترک (جنسی/جنسیتی، فرهنگی، دینی/مذهبی^{۸۳}، قومی و بومی/ محلی و خانوادگی) ایشان صورت می‌پذیرد تا متریبان مرتبه‌ای از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در ابعاد گوناگون را به دست آورند که تحصیل آن مرتبه، برای عموم افراد جامعه لازم یا شایسته باشد. «

حیات طیبه: حیات طیبه وضع مطلوب زندگی بشر در همه‌ی ابعاد و مراتب، بر اساس نظام معیار ربوبی است که تحقق آن باعث دست‌یابی به غایت زندگی یعنی قرب‌الی الله خواهد شد. البته حیات طیبه امری صرفاً اخروی نیست (که تنها در عالم آخرت و پس از مرگ محقق گردد) بلکه در حقیقت حاصل ارتقا و استعلای حیات طبیعی و متعارف آدمی در همین دنیا، با صبغی الهی بخشیدن به آن است که با پذیرش حاکمیت نظام معیار دینی (مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام) بر ابعاد فردی و اجتماعی زندگی آدمی و تمام شئون مختلف آن، جلوه‌ای از آن (در همین دنیای فانی و محدود) قابل تحقق می‌باشند و در نتیجه باعث شکوفایی فطرت و رشد همه‌جانبه و متعادل استعدادهای طبیعی و شکل‌گیری و اعتلای مداوم جامعه‌ای سالم بر اساس نظام معیار دینی در مسیر قرب الی الله می‌شود.

جامعه سالم اسلامی: «جامعه سالم در نگرش اسلامی، اجتماعی است که بر روی نمودن به خدا در حالت تسلیم و رضا استوار می‌شود نه بر روابط نژادی، خویشاوندی یا قبیله‌ای و یا روابط انتفاعی و ستمگرانه یا روابط قراردادی- که رویکرد استخدای داشته و متکی بر منفعت‌های یک طرف یا دو طرف قرارداد می‌باشند»^{۸۴}. در جامعه سالم که مظهر تحقق بعد اجتماعی حیات طیبه به شمار می‌آید، «پیوندها خشونت آمیز (ناشی از ترس و تهدید و ارباب) یا انتفاعی (ناشی از سودگرایی و استثمار یا استخدام دیگران) نیست بلکه ارتباط میان اعضای جامعه به معرفت، محبت و اطاعت

۸۳ البته ملاحظه‌ی خصوصیات دینی/ مذهبی صرفاً در ساحت تربیت دینی (به معنای خاص) و آن هم تنها برای متریبان تابع ادیان و مذاهب رسمی کشور، براساس مفاد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است.

۸۴- علم الهدی (۱۳۸۸:ص ۴۱۶).

از خدا و نظام معیار دینی معطوف است. در چنین جامعه ای روابط ظالمانه و تعصبات نژادپرستانه طرد می شود و بر توحید به عنوان اساس تکوین و گسترش روابط اجتماعی تاکید می گردد.^{۸۵}

زمینه سازی: طراحی و اجرای مجموعه‌ای از تدابیر و اقدامات هماهنگ، سنجیده و عمدی، از سوی مربیان، برای کمک به تکوین و تحول شایسته هویت متربیان و شکل گیری و اعتلای جامعه سالم را، با توجه به لزوم حرکت آزادانه و آگاهانه‌ی آدمی، باید تنها به مثابه نوعی تمهید مقدمات برای حرکت آزاد و آگاهانه‌ی آدمی در نظر گرفت که از سوی متولیان جریان تربیت و مربیان، به منزله زمینه‌های لازم (و نه شرط لازم و کافی) برای این حرکت تشخیص داده شده‌اند. لذا، باید زمینه‌سازی^{۸۶} را دیگر ویژگی اصلی جریان تربیت به شمار آورد. فراهم نمودن شرایط مورد نیاز (مقتضیات و عوامل اعدادی) برای حرکت اختیاری و آگاهانه‌ی فرد و جامعه به سوی هدف مطلوب، جنبه‌ی ایجابی این گونه زمینه‌سازی است؛ چه این که زمینه‌سازی در بُعد سلبی نیز معطوف به رفع (یا دفع) موانع بیرونی و درونی این حرکت اختیاری است. لذا لازم است این گونه زمینه سازی در هر دو جنبه ایجابی و سلبی به صورتی باشد که با اصل وجود اختیار و آزادی تکوینی انسان در اعمال و حرکات خویش منافات پیدا نکند.

کسب: مفهوم کسب ناظر به عمل آگاهانه و آزادانه‌ی متربی است. در واقع کسب تلاشی آگاهانه و ارادی است که متربی در زمینه‌های فراهم شده برای تحقق و توسعه‌ی ظرفیت‌های وجودی خویش انجام می‌دهد. ولی از آن جا که ظرفیت‌های

۸۵- همان ص ۴۱۸.

۸۶. در اندیشه اسلامی، هر چند برای تحقق اهداف تربیت و گام نهادن همه انسانها در مسیر هدایت الهی باید برنامه‌ریزی و تلاش نمود، لیکن مشیت خدا بر آن است که آدمیان با اختیار خویش در مسیر کمال قدم بر دارند. البته هرگونه توفیق در این مسیر، در گرو تلاش آدمی و اراده و مشیت الهی و وابسته به امداد و تایید حضرت حق و حتی لطف و عنایت ربوبی است. قرآن کریم می‌فرماید: «انک لاتهدی من احببت و لکن الله یهدی من یشاء» - قصص/۵۶.

وجودی آدمی امری از پیش تعیین شده نیست و در دو جهت سقوط و صعود، به انتخاب فرد، شکل می‌گیرد، جهت‌گیری ارزشی این تلاش همان تحقق شایستگی‌های لازم در ساحت‌های وجودی فرد است. لذا کسب شایستگی‌ها دارای این ویژگی‌هاست:

- موقعیت محور (شکل‌گیری تحت تأثیر و در تعامل با عناصر موقعیت و برای درک و اصلاح مداوم آن)
- متربی محور (برخلاف زمینه‌سازی که نقش اصلی در آن برعهده‌ی مربی است)
- مداوم و مستمر (با توجه به روند تکوین و تعالی پیوسته‌ی هویت)
- آگاهانه و ارادی (متناسب با سطح رشد و آمادگی متربی)

نظام معیار (دینی / ربوبی): مبانی ارزش‌های مبتنی بر دین حق یا سازگار با آن؛ نظام معیار حیات طیبه، مشتمل بر سلسله مراتبی از ارزش‌هاست که نه تنها همه آن‌ها به لحاظ اهمیت و اولویت تحقق در یک سطح و مرتبه نیستند، بلکه پذیرش برخی از ارزش‌های اساسی نظام معیار دینی متوقف به شناخت و انتخاب دین حق نیز نیست؛ لذا شکل‌گیری این نوع زندگی در ابعاد مختلف، دارای مراتب متعدد است. انتظار از دین حق آن است که نظام معیار مورد نیاز برای زندگی شایسته بر اساس دین (حیات طیبه) را ارائه دهد. این نظام معیار دینی ناظر به همه‌ی ابعاد زندگی انسان است؛ زیرا دین حق (اسلام) به همه‌ی عرصه‌های امور اجتماعی و فردی، دنیوی و اخروی، مادی و معنوی زندگی بشر پرداخته است (نفی سکولاریسم)؛ هرچند نسبت به پاره‌ای از این عرصه‌ها، به عرضه کلیات اکتفا و نسبت به بخشی دیگر، جزئیات را نیز ذکر کرده است، اما در عین حال، با توجه به توانایی عقل و تجربه‌ی بشری، دین هرگز در صدد پاسخ‌گویی به همه‌ی نیازهای انسان، بدون تکیه بر این توانایی، بر نمی‌آید و نقش مکمل (و نه جای‌گزین) را برای عقل و تجربه‌ی بشر ایفا می‌نماید.

هدایت: جهت‌دهی حرکت اختیاری و آگاهانه‌ی فرد و جامعه در مسیر دست‌یابی به هر نوع کمال شایسته‌ای که بتواند در راستای غایت زندگی انسان (قربالی الله) و

مراتب مختلف آن قرار گیرد. البته در نگرش اسلامی هدایت دارای دو وجه ارائه طریق (راهنمایی مقصد و نشان دادن طریق رسیدن به آن مقصد) و ایصال الی المطلوب (کمک به فرد و جامعه برای حرکت آگاهانه و اختیاری در راه رسیدن به مقصد) می باشد که به نظر می رسد می توان و باید در جریان تربیت این هر دو جنبه را ملاحظه نمود.

هویت: به طور کلی برآیند مجموعه ای از بینش ها، باورها، گرایش ها، اعمال و صفات آدمی است و از این رو، نه تنها امری ثابت و از پیش تعیین شده نیست، بلکه حاصل تلاش و توفیق شخص و البته تا حدودی متأثر از شرایط اجتماعی است. انسان، در واقع موجودی تلقی می شود که می تواند با تکیه بر فطرت و استعداد های طبیعی خود و با استفاده از عقل و نیروی اختیار و اراده ی خویش، به معرفت دست یابد. معرفت ایجاد شده می تواند زمینه ی میل و گرایش را در او فراهم سازد. بینش و گرایش درونی، زمینه ی باور (ایمان) و تکوین اراده (تصمیم معطوف به عمل) را در وی فراهم می آورد و با عمل و تکرار آن، به تدریج هویتش شکل می گیرد. همین امور نیز، در هرگونه تحول هویت - پس از تکوین اولیه ی آن - نقش آفرین است.

موقعیت: منظور از موقعیت، وضعیت مشخص، پویا، قابل درک و تغییری است که حاصل تعامل پیوسته ی فرد به منزله ی عنصری آگاه، آزاد و فعال با گستره ای از جهان هستی (خود، طبیعت و جامعه) در محضر خداوند متعال است. (که حقیقتی برتر و خالق همه جهان و فراتر از همه موقعیت ها می باشد). انسان همواره در موقعیت قرار دارد و می تواند آن را درک کرده و تغییر دهد.

شایستگی ها: منظور از شایستگی ها مجموعه ای ترکیبی از صفات و توانمندی های فردی و جمعی^{۸۷} ناظر به همه ی جنبه های هویت (عقلانی، عاطفی، ارادی و عملی)

---

۸۷. شایستگی ها را علاوه بر تقسیم بندی برحسب ابعاد فردی و اجتماعی زندگی - چنانچه خواهیم دید می توان برحسب سطح و لزوم کسب آن ها توسط عموم افراد جامعه به دو گروه شایستگی های پایه و شایستگی های ویژه تقسیم نمود. شایستگی های پایه آن دسته از صفات و توانمندی ها هستند که مترینان باید آن ها را برای

و نیز تمام مولفه های جامعه سالم براساس نظام معیار اسلامی است، که متریبان برای دستیابی به مراتب حیات طیبه در جهت درک موقعیت خود و دیگران و عمل فردی و جمعی برای بهبود مستمر آن، باید این گونه صفات و توانمندی ها را «کسب» کنند.

شایستگی های پایه: آن دسته از صفات و توانمندی ها هستند، که متریبان باید آن ها را برای وصول به مرتبه ای لازم یا شایسته از آمادگی عموم افراد جامعه برای تحقق حیات طیبه کسب کنند؛

شایستگی های ویژه: آن گروه از صفات و توانمندی هاست که در سطحی بالاتر از سطح مورد انتظار از آمادگی همگان جهت تحقق حیات طیبه است و افراد برحسب علاقه و استعداد فعلیت یافته ی خود و نیازهای خاص جامعه آن ها را کسب می کنند.

برنامه درسی: به مجموعه فرصت های تربیتی نظام مند و طرح ریزی شده (از سطح ملی، منطقه ای و محلی تا مدرسه و کلاس درس با طیف مخاطبان بسیار گسترده و فراگیر تا بسیار محدود) و نتایج مترتب بر آن ها اطلاق میشود که متریبان برای کسب شایستگی های لازم جهت درک و اصلاح موقعیت در معرض آن ها قرار می گیرند تا با تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش مرتبه قابل قبولی از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد را به دست آورند.

ساختار سه وجهی برنامه درسی: منظور ساختار کلان برنامه درسی است که ضمن برخورداری از بخش تجویزی یا الزامی (تک وضعیتی و تعیین تکلیف شده به شکل پیشینی)، از بخش نیمه تجویزی یا انتخابی (چند وضعیتی) و غیر تجویزی یا اختیاری (بی وضعیتی یا باز) نیز برخوردار خواهد بود. این ساختار مثلثی ثابت است

وصول به مرتبه ای لازم یا شایسته از آمادگی عموم افراد جامعه برای تحقق حیات طیبه کسب کنند؛ ولی شایستگی های ویژه آن گروه از صفات و توانمندی هاست که در سطحی بالاتر از سطح مورد انتظار از آمادگی همگان جهت تحقق حیات طیبه است و افراد برحسب علاقه و استعداد فعلیت یافته ی خود و نیازهای خاص جامعه آن ها را کسب می کنند.

ولی در ارتباط با هریک از مراحل تحصیلی با توجه به متغیرهای ذی مدخل به شکل متناسب عملیاتی می‌شود.

بخش تجویزی (الزامی) برنامه درسی (core): بخشی از برنامه درسی که برای پرورش “ هویت مشترک ” دانش‌آموزان کاربرد دارد. این بخش باید: به صورت uniform یا “ تک وضعیتی ” تعریف شود. ناظر به قابلیت‌ها یا شایستگی‌های ثابت باشد، و بالاخره آماده سازی برای حرفه به صورت عام (در قالب شایستگی‌های اساسی و عمدتاً شناختی و نگرشی و نه مهارتی) در این بخش اتفاق افتد. این بخش یکی از فقرات core می‌باشد.

بخش نیمه تجویزی (انتخابی) برنامه درسی (core/elective): بخشی از برنامه درسی که علاوه بر کمک به پرورش “ هویت مشترک ” دانش‌آموزان، پرورش “ هویت اختصاصی ” آنان را نیز در کانون توجه قرار می‌دهد. و به صورت چند وضعیتی (یعنی متناسب با وضعیت‌های گوناگونی که دانش‌آموزان از نظر شغلی و تحصیلی برای آینده خود متصورند) تعریف و طراحی می‌شوند تا امکان انتخاب از میان اشکال و انواع وجود داشته باشد.

بخش غیر تجویزی (اختیاری) برنامه درسی (elective): برخی از حوزه‌ها یا فعالیت‌های یادگیری در برنامه درسی که کاملاً تحت تاثیر موقعیت‌های خاص زمانی، مکانی و انسانی اختصاصاً برای پرورش “ هویت (های) اختصاصی ” کاربرد دارد. از ویژگی‌های آن دامنه تنوع حداکثری یا وضعیت‌های نامحدود است. این بخش شامل انواع برنامه‌های فوق برنامه، مکمل و اوقات فراغت می‌شود.

ساختار تلفیقی و مسأله محور برنامه درسی: به برنامه درسی تجویزی یا الزامی گفته می‌شود که با استفاده از رویکرد حل مسأله یا قالب حل مسأله در تدوین هدف‌ها، از انعطاف برخوردار شده و یادگیری از عمق و غنای بیشتری برخوردار می‌شود.

آموزش فراگیر (برای کودکان استثنایی و تیزهوش): به نوعی برنامه آموزشی گفته می‌شود که در آن آموزش کودکان استثنایی و تیزهوش بجای آن که در مدارس اختصاصی و جدای از عموم همسالان آنها صورت گیرد، در درون مدارس معمولی، ولی با توجه ویژه به توانایی‌های آنان، برگزار می‌شود.

آموزش برای همه: برنامه آموزش برای همه، یکی از برنامه‌های جهانی توسعه بخش آموزش و پرورش است که در سال ۲۰۰۰ میلادی در مجمع جهانی آموزش در شهر داکار کشور سنگال مورد تعهد ۱۶۴ کشور عضو سازمان یونسکو قرار گرفته است. اکنون این برنامه جزء اصلی‌ترین فعالیت‌های یونسکو در حوزه آموزش محسوب می‌شود. این برنامه از ۶ آرمان و ۴ گروه هدف تشکیل شده است. آرمان‌ها عبارتند از: توسعه آموزش‌های پیش دبستان، کامل شدن پوشش تحصیلی دوره ابتدایی، افزایش ۵۰ درصدی فعالیت‌های سواد آموزی، رفع نابرابری‌های جنسیتی، آموزش مهارت‌های زندگی، و ارتقای کیفیت آموزش. گروه‌های هدف عبارتند از: کودکان پیش از دبستان، جمعیت لازم‌التعلیم آموزش پایه، کودکان خارج از مدرسه، و بزرگسالان بی‌سواد. این برنامه از سال ۲۰۰۰ آغاز شده و تا سال ۲۰۱۵ ادامه خواهد یافت.^{۸۸}

رویکرد تخصص‌گرایی نرم: در برنامه درسی دوره متوسطه، رویکرد “گرایش تخصصی نرم” (soft specialization) از شکل‌گیری “افتراق برنامه‌ای” (curriculum differentiation) یا ایجاد شاخه‌های تحصیلی تخصصی (tracking) به صورت از پیش طراحی شده جلوگیری می‌کند. چنین جهت‌گیری در برنامه درسی دوره متوسطه موجب می‌شود که انتخاب رشته (شاخه) تحصیلی و قرار گرفتن دانش‌آموز در یک مسیر بیش و کم ثابت اتفاق نیفتد و دانش‌آموزان متناسب با شرایط و توان‌مندی‌های فردی و عوامل تاثیرگذار محیطی (خصوصاً ضوابط ورود به رشته‌های مختلف تحصیلی در آموزش عالی یا تقاضای مشاغل

۸۸. برگرفته از: یونسکو، ۱۳۸۷، گزارش جهانی پایش آموزش برای همه سال ۲۰۰۸، ترجمه دفتر منطق‌های یونسکو در تهران، دفتر همکاری‌های علمی و بین‌المللی وزارت آموزش و پرورش، تهران.

مختلف مورد علاقه فرد) از میان مجموعه دروس متنوع ارائه شده (در مدرسه محل اصلی تحصیل یا آموزشگاه‌های اقماری) دست به انتخاب زده و به آزادانه ترین شکل سعی در ایجاد هماهنگی میان برنامه درسی با استعدادها و علائق خود بنماید.

آموزش فنی و حرفه ای عام: منظور نوعی از آموزش فنی و حرفه ای است که در آن، براساس رویکرد تخصص گرایی نرم، دانش آموزان می‌توانند شایستگی‌های لازم برای ورود به یک حرفه (و نه یک شغل تخصصی) را در دوره متوسطه کسب نمایند.

سازوکار درس پژوهی (lesson study): منظور سازوکار توانمند سازی معلمان است که آنان را برای مداخله موثر در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، با استفاده از شیوه تحقیق عمل (action research) به‌مراه گروهی از معلمان آماده می‌سازد.

نظام دوری (looping): در دوره ابتدایی، منظور همراهی یک معلم با یک گروه از دانش‌آموزان از پایه اول تا پایه ششم ابتدایی، در دروس اصلی این دوره است.

تحول بنیادین آموزش و پرورش از نگاه مقام معظم رهبری

در دوره ی انقلاب، خیلی کارها در آموزش و پرورش انجام گرفته است؛ اما نظام آموزش و پرورش تحول پیدا نکرده و همان نظام قدیمی است! البته بیشتر در مسائل روبنایی کارهای زیادی شده است؛ این کارها را ما قدر دانیم منتها اینها هیچکدام تحول نیست. تحول یک حرکت ریشه ای است و شماها می‌توانید بکنید و باید این کار بشود. آن تحول مورد نظر چیزی است عمیق تر و بنیانی تر.

سوم مرداد ۱۳۸۶

پیوست ۵

هدف‌های کلان و تعریف مفهومی شاخص‌های مرتبط

۱. تربیت انسانی مومن و متخلق به اخلاق اسلامی، پرسشگر و فکور، خلاق و کارآفرین، سالم و با نشاط، انتخاب گر و آزاد منش، قانون گرا و نظم پذیر، عدالت خواه و صلح جو، وطن دوست، استقلال طلب و ظلم ستیز، جمع گرا و جهانی اندیش، خودباور و مقتصد، امیدوار و منتظر، دانا و توانا، شجاع و ایثارگر، پاکدامن و باحیاء، مسئولیت پذیر و وظیفه شناس (شایستگی های پایه در ساحت های شش گانه تربیت) و آماده ی ورود به انواع تربیت تخصصی و شغلی برای زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی براساس نظام معیار اسلامی

- نرخ افزایش سطح شناخت از آموزه های دین اسلام و باور به معارف دینی
- نرخ ارتقای رفتارهای فردی و اجتماعی مبتنی بر موازین دینی
- نرخ افزایش پای بندی به واجبات و پرهیز از محرّمات دینی
- نرخ افزایش التزام به فضائل اخلاقی مانند نظم و وقت شناسی، صداقت و راست گویی، میانه روی و اعتدال، امانت داری، ایثار و گذشت، رازداری، عفت، حیا و انصاف
- نرخ افزایش تسلط بر مهارت های بنیادی (خواندن، نوشتن، بیان مقصود کردن، حساب کردن و حل مسئله)
- نرخ افزایش نشاط و شادابی و رضایتمندی از زندگی به ویژه در دختران و مناطق محروم
- نرخ افزایش سطح تسلط به زبان های خارجی (عربی و انگلیسی)
- نرخ تقویت هویت ملی (ایرانی) و حساسیت نسبت به صیانت از میراث تاریخی، فرهنگی و هنری کشور
- نرخ ارتقای سطح سلامت فیزیکی (جسمانی)
- نرخ افزایش سطح آگاهی ها و مهارت های شهروندی و ارتباطی
- نرخ تقویت گرایش به کار مفید و مولّد و کارآفرینی
- نرخ افزایش توانمندی ها در حوزه های علوم و ریاضیات

- نرخ افزایش تقویت حس زیبا شناسی و توان آفرینش هنری
- نرخ افزایش ارتقای سطح سواد اطلاعاتی
- نرخ تقویت روحیه‌ی پرسشگری و میل به دانایی (یادگیری مادام العمر)
- نرخ افزایش سطح قابلیت‌های زیست محیطی
- نرخ افزایش شایستگی‌های دانش‌آموزان بر اساس سنجش‌های ملی و مقایسه دوره‌های زمانی با یکدیگر
- نرخ ارتقای جایگاه دانش‌آموزان ایرانی در سنجش‌های بین‌المللی
- نرخ افزایش نسبت بهره‌برداری از محیط‌های دولتی و غیر دولتی خارج از مدرسه در اجرای مؤلفه‌ی تجویزی برنامه درسی
- نرخ افزایش آشنایی دانش‌آموختگان با زبان و خط فارسی
- نرخ افزایش مشارکت‌نهادهای دولتی و غیردولتی در اجرای مؤلفه‌های نیمه‌تجویزی و غیرتجویزی برنامه‌ی درسی
- نرخ بهبود نگرش‌ها نسبت به نقش علوم انسانی (پیمایش‌های سالانه فرهنگی)
- نرخ افزایش توجه رسانه ملی و سایر رسانه‌ها به علوم انسانی
- نرخ افزایش تعداد مدارس ویژه‌ی پرورش استعدادهای برتر در علوم انسانی

۲. ارتقای نقش نظام تربیت رسمی و عمومی در رشد و تعالی کشور و اعتلای فرهنگ عمومی و زمینه‌سازی برای تکوین تمدن اسلامی- ایرانی با تأکید بر تعمیق معرفت و بصیرت دینی و سیاسی، التزام به ارزش‌های اخلاقی، وفاداری نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران، اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی، تحکیم وحدت ملی، تقویت روحیه علمی، رعایت حقوق و مسئولیت‌های شهروندی، ارتقای آداب و مهارت‌های زندگی، بهداشتی و زیست محیطی

- نرخ عضویت در اتحادیه‌ها، احزاب و تشکل‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی

- نرخ افزایش تعداد روزنامه‌ها، سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، که توسط فرهنگیان مدیریت می‌شود،
- در صد تغییرات در رتبه منزلت و مرجعیت معلمان در سطح ملی در مقایسه با سایر حرفه‌ها
- در صد تغییرات در میزان مشارکت معلمان و دانش‌آموزان واجد شرایط در عرصه‌ی انتخابات (مانند مجلس، ریاست جمهوری و شوراهای اسلامی شهر و روستا)
- نرخ مشارکت در فعالیت‌های عام المنفعه و جهادی
- در صد تغییرات در تعداد آثار علمی منتشر شده توسط فرهنگیان (آمار گیری سالانه وزارت آموزش و پرورش)
- نرخ افزایش تعداد نهادهای مدنی، متولی در سطوح ملی تا محلی
- نرخ افزایش مشارکت مدارس در برنامه‌های گوناگون توسعه‌ی محلی (مخاطبان بزرگسال)، در سطح ملی و منطقه ای و آموزش‌های معطوف به افزایش سطح آگاهی مدیران در این زمینه
- نرخ افزایش آگاهی‌های تربیتی والدین بر اساس سنجش‌های ملی دوره ای
- نرخ افزایش سطح آمادگی کودکان برای ورود به مدرسه
- کاهش میزان استفاده از سایت‌ها و شبکه‌های مغایر با ارزش‌های دینی و فرهنگی
- نرخ افزایش بهره برداری از سایت‌ها و شبکه‌های هماهنگ با ارزش‌های دینی و فرهنگی
- نرخ افزایش ساعات اختصاص یافته به تبیین نقش مدرسه، رسانه‌ها و خانواده در تأمین پیش نیازهای ورود کودک به مدرسه
- در صد افزایش دوره‌های مهارت آموزی متناسب در ترویج و تعمیق سواد رسانه ای در میان والدین و زمینه سازی برای بهره برداری مناسب از محیط نوظهور یادگیری (تربیتی)

- در صد رشد تعداد مراسم فرهنگی اجتماعی برگزار شده در مدارس (آمار گیری سالانه‌ی وزارت آموزش و پرورش)
- درصد رشد میزان مشارکت فعال والدین و سایر مردم در مراسم فرهنگی اجتماعی (پژوهش‌های پی‌گیرانه‌ی سالانه‌ی وزارت آموزش و پرورش)

۳. گسترش و تامین همه جانبه عدالت تربیتی

- نرخ پوشش تحصیلی (واقعی) جمعیت ۶ تا ۱۸ ساله ۸۹ برحسب جنسیت، شهر و روستا، دوره‌ی تحصیلی و منطقه آموزشی
- میزان نقد معطوف به عملکرد کیفی آموزش و پرورش در رسانه‌های مختلف
- نرخ قبولی، معدل، نرخ ماندگاری، نرخ گذر و . . . . در مقایسه با کل جمعیت دانش آموزی
- در صد تغییرات در ضریب نفوذ اینترنت در مدارس
- درصد افزایش توسعه‌ی کمی آموزش‌های غیر حضوری
- درصد افزایش توسعه‌ی کیفی با استفاده از راهبرد یادگیری ترکیبی^۹
- در صد تغییرات در تعداد دانش‌آموزان تحت پوشش بیمه‌ی دانش‌آموزی در مدارس
- درصد تغییرات در تعداد کودکان استثنایی تحت پوشش آموزش فراگیر در مدارس
- نرخ تجهیز مدارس به امکانات فیزیکی و انسانی مورد نیاز (در چارچوب طرح اجرائی مربوطه)
- درصد تغییرات در تعداد کودکان تیزهوش تحت پوشش آموزش فراگیر در مدارس

۸۹. پایان ۶ سالگی تا پایان ۱۸ سالگی

۱۰۶. blended learning

- نرخ تجهیز مدارس به امکانات فیزیکی و انسانی مورد نیاز (در چارچوب طرح اجرائی مربوطه)

۴. برقراری نظام اثر بخش و کارآمد مدیریت منابع انسانی

- میانگین سطح تحصیلات نیروی انسانی (با تکیه بر معلم)
- رتبه‌ی درآمد سالانه‌ی معلمان در رتبه بندی درآمد سالانه‌ی کارکنان دولت
- نسبت میانگین حقوق ماهیانه‌ی کارکنان آموزش و پرورش به سرانه‌ی درآمد ملی
- تغییرات میانگین حقوق و مزایای ماهانه‌ی کارکنان آموزش و پرورش به قیمت‌ها جاری و ثابت
- نرخ افزایش میزان بهره مندی کارکنان آموزش و پرورش از تسهیلات و خدمات رفاهی و تفریحی
- نرخ افزایش میزان رضایت شغلی نیروی انسانی
- میانگین ساعات آموزش‌های ضمن خدمت سالانه‌ی نیروی انسانی (با تکیه بر معلم)
- نرخ افزایش میزان استفاده‌ی معلمان از فناوری اطلاعات، ابزارها و روش‌های متناسب، در فرایند یاددهی و یادگیری

۵. افزایش مشارکت همه جانبه در نظام تربیت رسمی و عمومی

- نرخ میزان مشارکت بخش خصوصی در ساخت و ساز مدارس
- نرخ افزایش مشارکت بخش غیر دولتی در تولید مواد و منابع یادگیری و چاپ و توزیع کتاب‌های درسی
- درصد تغییرات در تعداد مدارس هیئت امنایی و دانش‌آموزان تحت پوشش آن‌ها، برحسب دوره‌های تحصیلی و منطقه

ع. بهسازی و تحول در زیرساخت‌های کالبدی، مالی و فناوری

- سرانه ی فضای آموزشی از هر نوع
- ضریب بهره برداری از کلاس‌های درس
- نسبت مدارس دو نوبته به کل مدارس
- نسبت مدارس مقاوم در برابر حوادث غیر مترقبه به کل مدارس
- نسبت مدارس برخوردار از استاندارد فضای آموزشی به کل مدارس
- سرانه ی زیربنای اردوگاه‌های فرهنگی- تربیتی و فضاهای ورزشی
- نسبت مدارس دارای امکانات و وسائل ورزشی استاندارد به کل مدارس
- درصد مدارس دارای آزمایشگاه، کارگاه و کتابخانه‌ی مستقل
- نسبت مدارس دارای نمازخانه به کل مدارس
- نرخ افزایش میزان تناسب وسایل کار گاهی و آزمایشگاهی مدارس با محتوای آموزشی
- درصد تغییرات در نسبت بودجه ای که تحت پوشش نظام پته آموزشی توزیع می‌شود به کل بودجه جاری (آموزشی)
- سهم بودجه‌ی آموزش و پرورش از بودجه‌ی عمومی به تفکیک جاری و عمرانی
- سهم هزینه‌های آموزش و پرورش از کل تولید ناخالص داخلی (G. D. P)
- نسبت درآمدهای حاصل از منابع غیر دولتی به کل اعتبارات دولتی آموزش و پرورش
- نسبت هزینه‌های مربوط به امور ستادی و اداری به کل هزینه‌های آموزش و پرورش
- هزینه‌ی سرانه ی دوره‌های تحصیلی نسبت به هزینه ی سرانه‌ی دوره‌ی ابتدایی
- سهم اعتبارات غیر پرسنلی از کل اعتبارات آموزش و پرورش

- سهم اعتبارات جاری آموزش و پرورش عمومی از کل بودجه جاری آموزش و پرورش
- سهم اعتبارات فعالیت‌های پژوهشی از کل بودجه‌ی آموزش و پرورش
- نسبت مدارس تحت تصدی دولت به کل مدارس
- نسبت درآمدهای حاصل از منابع غیر دولتی به کل اعتبارات دولتی آموزش و پرورش
- نسبت مشارکت منابع مالی محلی در اداره‌ی امور مدرسه
- نسبت افزایش تنوع فرصت‌های تربیتی برای گروه‌های مختلف متناسب با نیازهای فردی و نیازهای جامعه محلی

۷. ارتقای بهره‌وری و افزایش کارایی و اثربخشی در نظام تربیت رسمی و عمومی

- نرخ اصلاح نسبت مشاور - دانش آموز برابر با استانداردهای جهانی
- درصد دانش‌آموزان استفاده‌کننده از خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناختی
- نرخ توسعه‌ی مراکز تخصصی غیر دولتی برابر با استانداردهای جهانی
- نرخ افزایش برنامه‌های آموزشی برای معلمان
- نسبت دانش‌آموزان به کل کارکنان آموزشی
- نسبت دانش‌آموزان به کلاس درس
- میانگین طول تحصیل دانش‌آموختگان (فارغ‌التحصیلان)
- درصد گذر دانش‌آموزان به آموزش عالی
- نسبت دانش‌آموزان به کل کارکنان ستادی
- نسبت کارکنان واجد شرایط علمی و حرفه‌ای به کل کارکنان
- نسبت کارکنان آموزشی به کل کارکنان
- میانگین سنوات خدمتی کارکنان
- ضریب بهره‌برداری از کلاس‌های درس
- ضریب اشتغال ظاهری و واقعی کارکنان آموزشی

- نرخ استقرار نظام مدیریت هوشمند برحسب طیف عملیات اجرائی و تأمین نیازهای اطلاعاتی تصمیم گیرندگان در آموزش و پرورش
- نرخ موفقیت مدیران در ایجاد زمینه ی بروز خلاقیت و نوآوری در کارکنان
- نسبت کارشناسان ستادی واجد صلاحیت های تخصصی به تعداد کل کارکنان ستادی
- نسبت معلمان مازاد به کل معلمان کشور
- نسبت ساعات موظف آموزش معلمان شاغل و حق التدریس به کل ساعات آموزش مورد نیاز در نظام آموزش کشور
- نرخ افزایش سهم آموزش های ضمن خدمت ناظر به اقتصاد آموزش و پرورش به کل آموزش ها
- نسبت جذب منابع مالی غیر دولتی به منابع مالی دولتی
- درصد مناطق آموزشی تحت پوشش دانشکده های علوم تربیتی و روان شناسی کشور
- درصد افزایش نسبت دانشگاه های دارای مراکز R&D آموزشی (آموزش مدرسه ای)
- درصد کاهش نسبت نیروهای شاغل در ستاد به کل شاغلین آموزش و پرورش
- درصد تغییرات در نسبت مربیانی که آزمون ملی سنجش صلاحیت حرفه ای را با موفقیت گذرانده اند به تعداد کل مربیان برحسب دوره های تحصیلی و منطقه
- نرخ افزایش نقش ارزش یابی فرایند محور برحسب پایه های تحصیلی
- نرخ افزایش قراردادهای پژوهشی تنظیم شده میان آموزش و پرورش و مراکز علمی و پژوهشی
- نرخ افزایش تعداد مراکز پژوهشی وابسته به آموزش و پرورش

- نرخ افزایش استقرار روش‌های فعال یادگیری متکی به فاوا در محیط مدرسه
- درصد تغییرات در تعداد مربیان و متربانی که به شبکه دسترسی دارند برحسب نوع دوره و منطقه
- نرخ افزایش برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت تولید شده توسط معلمان
- نرخ افزایش برنامه‌های آموزشی تولید شده توسط معلمان
- نرخ افزایش دانش‌آموزان تحت پوشش آموزش‌های مجازی
- نرخ افزایش دانش‌آموزان تحت پوشش آموزش‌های داوطلبانه پاره وقت
- درصد تغییرات در تعداد آموزشگاه‌های دارای تشخیص، برحسب سطوح تحصیلی و منطقه

۸. کسب موقعیت نخست تربیتی در منطقه و جهان اسلام و ارتقای فزاینده جایگاه

تربیتی ایران در سطح جهانی

- نرخ افزایش علاقه مندی دانش‌آموزان به مطالعه و کتاب خوانی
- نسبت کارکنان پژوهنده به کل کارکنان آموزش و پرورش
- درصد اختراعات و ابتکارات ثبت شده دانش‌آموزان و کارکنان آموزش و پرورش
- نرخ افزایش تولید آثار علمی ترویجی و علمی-پژوهشی توسط نیروی انسانی شاغل در آموزش و پرورش
- نسبت کل دانش‌آموزان به تعداد پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی و کانون‌های فرهنگی - تربیتی
- سهم اعتبارات فعالیت‌های پژوهشی از کل بودجه آموزش و پرورش
- نرخ افزایش میزان مقالات علمی منتشر شده درباره مسائل آموزش و پرورش ایران به کل مقالات منتشر شده

پیوست ۶

ویژگیهای کمی مدرسه مطلوب در افق چشم انداز:

- برخوردار از نیروی انسانی
  - دارای صلاحیت علمی با حداقل مدرک کارشناسی (لیسانس) در رشته مرتبط متناسب با نیازهای برنامه درسی
  - دارای گواهینامه صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی برای ورود نظام تربیت رسمی و عمومی
  - تدارک فرصت‌های مناسب یادگیری برای به روزآوری صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی نیروی انسانی با استفاده از روش‌های مختلف معادل ۱۰۰ ساعت آموزش ضمن خدمت در سال

سرانه فضای تربیتی (شامل فضاهای آموزشی، ورزشی، کارگاهی، نمازخانه، کتابخانه، فضای سبز...) و جمعیت مدرسه^{۹۱}:

۹۱ ویژگی های مذکور در شهر و روستا با هم متفاوت خواهد بود.

عنوان	دوره ابتدایی	دوره متوسطه اول	دوره متوسطه دوم	ملاحظات
ظرفیت کلاس - تراکم	۲۶ نفر	۲۴ نفر	۲۲ نفر	
نسبت دانش آموز به معلم	۱۸-۱	۱۶-۱	۱۳-۱	با توجه به معلمین کارگاه، آزمایشگاه و کامپیوتر و ...
تعداد کلاس	۱۰ باب	۹ باب	۹ باب	
ظرفیت مدرسه	۲۶۰ نفر	۲۱۶ نفر	۱۹۸ نفر	
تعداد کتاب	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۷۰۰۰	
وسعت مرکز اطلاعات و منابع یادگیری	۹۰ متر مربع	۱۱۰ متر مربع	۱۳۵ متر مربع	
وسعت نمازخانه	۷۲ متر مربع	۹۶ متر مربع	۱۳۰ متر مربع	
وسعت کارگاه و آزمایشگاه	۴۲ متر مربع	۶۰ متر مربع	۱۲۰ متر مربع	دبستان فقط کارگاه
تعداد طبقات	۲	۳	۳	
متراژ زمین مدرسه	۲۴۰۰ متر مربع	۲۸۰۰ متر مربع	۳۶۰۰ متر مربع	فضای سبز- امکانات ورزشی

- دارای جداکننده‌های طبیعی و مصنوعی با حداقل ارتفاع (جایگزین دیوارهای بلند) با رعایت ارزش‌های نظام معیار اسلامی
- تمام وقت و یک نوبته (ضریب بهره برداری از کلاس برابر یک است)
- دارای مشاور متخصص در کلیه سطوح تحصیلی
- دارای مراکز اطلاعات و پشتیبان منابع یادگیری و متصل به شبکه اینترنت
- دارای تعامل سازنده میان مدرسه و والدین و جامعه محلی

- دارای تعامل سازنده میان مربیان با مربیان، متربیان با متربیان و مربیان با متربیان
- منطبق بر استانداردهای ایمنی، امنیتی و بهداشتی (سلامت فیزیکی و روانی)
- دارای فضاهای تخصصی ویژه حوزه‌های یادگیری (چرخش دانش‌آموزان در فضا)
- دارای معماری متناسب با ارزش‌های نظام معیار اسلامی
- متکی به شوراهای فعال و پویای پشتیبان و نظارتی و با حضور کلیه ذی‌نفعان شامل معلمان، دانش‌آموزان، اولیاء، دانش‌آموختگان، صاحبان کسب و کار در جامعه و جامعه محلی با محوریت نقش مدیر مدرسه
- دارای منابع مالی مکفی با استفاده از اعتبارات دولتی و جلب مشارکت‌های غیر دولتی (حقیقی و حقوقی)

پیوست ۷

اعضای شورای عالی آموزش و پرورش

ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت در شورا
۱	دکتر محمود احمدی نژاد	رئیس جمهور و رئیس شورای عالی آموزش و پرورش
۲	دکتر حمید رضا حاجی بابایی	وزیر آموزش و پرورش
۳	دکتر سید محمد حسینی	وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
	دکتر محسن پرویز	معاون وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
۴	دکتر کامران دانشجو	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
	دکتر حسین نادری منش	معاون وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
۵	مهندس محرابیان	وزیر صنایع و معادن
	دکتر محسن حاتم	معاون وزیر صنایع و معادن
۶	دکتر صادق خلیلیان	وزیر جهاد کشاورزی
	دکتر جهانگیر پرهت	معاون وزیر جهاد کشاورزی
۷	دکتر مرضیه وحید دستجردی	وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	دکتر محمد علی محقق	معاون وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۸	دکتر غلامعلی حداد عادل	صاحب نظر در رشته علوم پایه
۹	آقای سید محمد قاسم حسینی	معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری
	آقای محمد جواد محسنی نیا	نماینده معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری
۱۰	خانم فرحناز حدادی	نماینده مدیران (منتخب شورای معاونان وزارت)

آموزش و پرورش)		
نماینده معلمان (منتخب شورای معاونان وزارت آموزش و پرورش)	آقای زکریا یازرلو	۱۱
نماینده مدیران (منتخب شورای معاونان وزارت آموزش و پرورش)	خانم ونوس معافی	۱۲
صاحب نظر در رشته فنی مهندسی	دکتر غلامحسین رحیمی	۱۳
رییس سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور	مهندس امیر محمد پرویز	۱۴
رییس پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش	دکتر مجید قدمی	۱۵
صاحب نظر در رشته روانشناسی (منتخب مشترک وزرای علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش)	دکتر پروین کدیور	۱۶
صاحب نظر در رشته برنامه ریزی درسی (منتخب مشترک وزرای علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش)	دکتر بهرام محسن پور	۱۷
صاحب نظر در رشته مدیریت آموزشی (منتخب مشترک وزرای علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش)	دکتر مزده وزیری	۱۸
مجتهد آشنا به مسائل تعلیم و تربیت (منتخب شورای مدیریت حوزه علمیه قم)	حجه الاسلام غلامرضا مصباحی مقدم	۱۹
دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش	مهندس مهدی نوید ادهم	۲۰
رییس سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای استان تهران (منتخب روسای آموزش و پرورش استانها)	سیدعلی یزدیخواه	۲۱
رییس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی (عضو وابسته)	حجه الاسلام بهرام محمدیان	۲۲
نماینده سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی (عضو وابسته)	مهندس محمد مسعود ابوطالبی	۲۳
معاون آموزش متوسطه (عضو وابسته)	آقای ابراهیم سحرخیز	۲۴

۲۵	خانم فاطمه قربان	معاون آموزش ابتدایی (عضو وابسته)
۲۶	آقای علی باقرزاده	رییس سازمان مدارس غیر دولتی و توسعه مشارکت های مردمی (عضو وابسته)
۲۷	آقای علی اصغر یزدانی	معاون پرورشی و تربیت بدنی (عضو وابسته)
۲۸	مرحوم محمد علی حیاتی	نماینده مجلس شورای اسلامی (ناظر)
۲۹	آقای نورالله حیدری دستتایی	نماینده مجلس شورای اسلامی (ناظر)

پیوست ۸

اسامی محققان، پژوهشگران و همکاران اصلی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش

۱- کمیته مطالعات نظری: (مسئول کمیته: حجت الاسلام دکتر علیرضا صادق زاده)

۱۳) دکتر محمود مهرمحمدی	۱) حجه الاسلام علیرضا اعرافی (ناظر)
۱۴) دکتر رضا ساکی	۲) دکتر خسرو باقری (ناظر)
۱۵) دکتر عمر اوطمیشی	۳) مرحوم دکتر علی محمد کردان (ناظر)
۱۶) دکتر حسین اسکندری	۴) دکتر سوسن کشاورز
۱۷) دکتر ابوالقاسم نادری	۵) خانم آمنه احمدی
۱۸) دکتر محمد قهرمانی	۶) دکتر محمد حسنی
۱۹) دکتر محسن فراهانی فرمهینی	۷) دکتر جمیله علم الهدی
۲۰) دکتر منیره رضایی	۸) دکتر حسین لطف آبادی
۲۱) دکتر علی اصغر خلاق	۹) حجه الاسلام دکتر عباسعلی شاملی
۲۲) دکتر علی غفاری	۱۰) مهندس مهدی نوید ادهم
۲۳) دکتر حسین احمدی	۱۱) دکتر محمود امانی طهرانی
۲۴) مهندس علی زرافشان	۱۲) دکتر علی اصغر فانی

۲- کمیته مطالعات محیطی : (مسئول کمیته : مهندس عبدالحسین نفیسی)

۵) دکتر اقبال قاسمی پویا	۱) دکتر سوسن کشاورز
۶) دکتر غلامعلی فرجادی	۲) خسرو صادق موسوی
۷) خانم پریدخت وحیدی	۳) دکتر مقصود فراستخواه
	۴) دکتر نعمت الله فاضلی

۳- کمیته مؤلفه های اصلی : (مسئول کمیته : دکتر محمد جعفر جوادی)

۶) دکتر منیره رضایی	۱) دکتر محمود سعیدی رضوانی
۷) احمد محبی آشتیانی	۲) دکتر محمود امانی طهرانی
۸) دکتر احمد علی پور	۳) دکتر محمود معافی
۹) آقای قوام الدین جلیلی	۴) خانم طیبه امام جمعه
۱۰) دکتر لطف الله عباسی	۵) خانم اعظم ملانژاد

۱۱) آقای حسین فرزانه	۱۵) آقای عبدالامیر گیلک
۱۲) آقای حسن الوندی	۱۶) آقای احمد صافی
۱۳) مهندس ابراهیم آزاد	۱۷) خانم آمنه احمدی
۱۴) دکتر علیرضا کیامنش	

۴- کمیته تلفیق مطالعات: (مسئول کمیته: دکتر عباس صدری)

۱- دکتر محمود مهرمحمدی	۶- دکتر رضا ساکی
۲- مهندس عبدالحسین نفیسی	۷- خانم آمنه احمدی
۳- مهندس مهدی نوید ادهم	۸- دکتر حسین خنیفر
۴- دکتر مجتبی امیری	۹- دکتر مرتضی رئیسی
۵- دکتر حیدر تورانی	۱۰- مهندس ناصر پیر جلیلی

۵- کمیته مطالعات استانی: (مسئول کمیته: دکتر نعمت الله متین)

- استان آذربایجان شرقی: ایرج حاتمی و همکاران
- استان آذربایجان غربی: بهمن شکاری و همکاران
- استان اردبیل: توفیق حسن پور و همکاران
- استان اصفهان: احمد عابدی و همکاران
- استان ایلام: حسین نعمتی و همکاران
- استان بوشهر: خدانظر فرخ نژاد و همکاران
- استان چهارمحال و بختیاری: افسر قاسمی و همکاران
- استان خراسان رضوی: بختیار شعبانی ورکی و همکاران
- استان خراسان شمالی: عزیزالله رحیمی و همکاران
- استان خراسان جنوبی: سید محمد آذرکار و همکاران
- استان خوزستان: علیرضا جمشید نژاد و همکاران
- استان زنجان: محمد توفیق واحدی و همکاران

- ۱۳) استان سمنان: سید موسی طباطبایی و همکاران
- ۱۴) استان سیستان و بلوچستان: بهروز صاحب زاده و همکاران
- ۱۵) شهر تهران: بیژن عبداللهی و همکاران
- ۱۶) شهرستانهای تهران: علی سید طاهرالدینی و همکاران
- ۱۷) استان فارس: دکتر رحمت الله مرزوقی و همکاران
- ۱۸) استان قزوین: حمیدرضا مشهدی و همکاران
- ۱۹) استان قم: جعفر رحمانی و همکاران
- ۲۰) استان کردستان: ابراهیم محمدپور و همکاران
- ۲۱) استان کرمان: نعمت الله موسی پور و همکاران
- ۲۲) استان کرمانشاه: دکتر جهانگیر کرمی و همکاران
- ۲۳) استان کهگیلویه و بویراحمد: هوشنگ علیبازی و همکاران
- ۲۴) استان گلستان: حسینعلی سرگزی و همکاران
- ۲۵) استان گیلان: حسن مشکبید حقیقی و همکاران
- ۲۶) استان لرستان: خیرالله خیرایی و همکاران
- ۲۷) استان مازندران: خلیل دلاویز و همکاران
- ۲۸) استان مرکزی: مریم صیدی و همکاران
- ۲۹) استان همدان: محافظت نصیری و همکاران
- ۳۰) استان هرمزگان: یحیی جوادی و همکاران
- ۳۱) استان یزد: امین دهقانی و همکاران

۶- کمیته آموزش و ترویج: (مسئول کمیته: دکتر حیدر تورانی):

۱- دکتر عباس صدری	۶- آقای ابراهیم آزاد
۲- دکتر مجتبی امیری	۷- دکتر محمد ظهیرنیا
۳- مهندس عبدالحسین نفیسی	۸- آقای مرتضی مجد فر
۴- دکتر نادری خورشیدی	۹- آقای خدایار صادقی
۵- دکتر محرم آقازاده	۱۰- دکتر حسین خنیفر

۷- همکاران اجرایی: دکتر عزیز الله تاجیک اسماعیلی (قائم مقام اجرایی مجری)

۱- رضا اردکانیان	۶- خانم آزاده فتحی
۲- محمد مهدی برنایی	۷- خانم وحیده علیرضا زاده
۳- علی برنایی	۸- خانم شهره شهبازی
۴- خانم زهرا شیرزادی	۹- خانم آناهیتا خلخی
۵- خانم سمیه تاجیک اسماعیلی	۱۰- خانم ملیکا خدادوست

۸- همکاران دبیرخانه شورای عالی:

۱) آقای سید محمد بطحایی	۵) آقای حسین ریاحی نژاد
۲) آقای حسین شوکت فدایی	۶) آقای علی رستمی پور
۳) آقای جواد شرکایی اردکانی	۷) آقای حسین حسن زاده
۴) آقای مصطفی کهندانی	۸) آقای هادی رزاقی

۹- اعضای سایر مطالعات و پروژه ها:

مصاحبه ها با صاحب نظران:

مصاحبه گران:

۱- دکتر اسدالله مرادی	۴- حجه الاسلام دکتر عباسعلی شاملی
۲- دکتر عزیز الله تاجیک اسماعیلی	۵- دکتر محمود مهرمحمدی
۳- حجه الاسلام دکتر علیرضا صادق زاده	۶- مهندس عبدالحسین نفیسی

شورای عالی آموزش و پرورش

سند تحول راهبردی

نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران در افق چشم انداز

وزارت آموزش و پرورش

- مصاحبه با آقایان :

- ۱- دکتر حسن حبیبی
- ۲- آیت الله مصباح یزدی
- ۳- آیت الله محی الدین حائری شیرازی
- ۴- دکتر غلامحسین شکوهی
- ۵- دکتر غلامعلی حداد عادل
- ۶- دکتر علی اکبر ولایتی
- ۷- دکتر رضا داوری اردکانی
- ۸- دکتر مصطفی ملکیان
- ۹- دکتر محمد علی نجفی
- ۱۰- حجه الاسلام علی یونسی
- ۱۱- دکتر عمادالدین افروغ

و با تشکر از :

- دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
- اعضای شورای تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش
- رییس و اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
- معاونان و مدیران وزارت آموزش و پرورش
- اعضای شورای تخصصی تحول و نوسازی نظام آموزشی شورای عالی انقلاب فرهنگی
- اعضای کمیسیون تعلیم و تربیت شورای عالی انقلاب فرهنگی
- اعضای کمیسیون حوزوی شورای عالی انقلاب فرهنگی
- رؤسای سازمان آموزش و پرورش استانها و مناطق کشور
- دانش پژوهان موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- دکتر حسن حبیبی
- دکتر حسین مظفر
- آقای مرتضی حاجی
- آقای محمود فرشیدی
- دکتر علی رضا علی احمدی
- دکتر سید رمضان محسن پور
- آیت الله باقری کنی
- دکتر غلامحسین دینانی
- حجت الاسلام بهرام محمدیان
- حجت الاسلام علی ذوعلم
- حجه الاسلام دکتر مسعود آذربایجانی
- دکتر محمدباقر انصاری
- حجه الاسلام دکتر کاظم قاضی زاده
- دکتر محمد مهدی عسگری
- آقای علی باقرزاده
- دکتر هاجر تحریری نیک صفت
- دکتر سید کاظم اکرمی
- دکتر روح الله عالمی
- دکتر سید احمد زرهبانی
- آقای محمد بنانیاں سفید
- دکتر حسن ملکی
- دکتر محمد رضا شرفی
- حجت الاسلام دکتر سعید بهشتی
- دکتر محمدرضا سنگری
- دکتر محمد اعتصامی
- حجت الاسلام دکتر حسین سوزنچی
- دکتر سید کمال خرازی
- حجه الاسلام دکتر محمود نوذری
- آقای غلامحسین حیدری
- دکتر مجید قدمی
- آقای منوچهر فضلای خانی
- دکتر لطف الله عباسی
- مهندس نصرالله جهانگرد
- محسن جعفر آبادی
- دکتر علی اصغر فانی
- محمد علی شامانی
- دکتر علی اصغر احمدی

